diyanet

Aylık Dergi • Ekim 2014 • Sayı 286

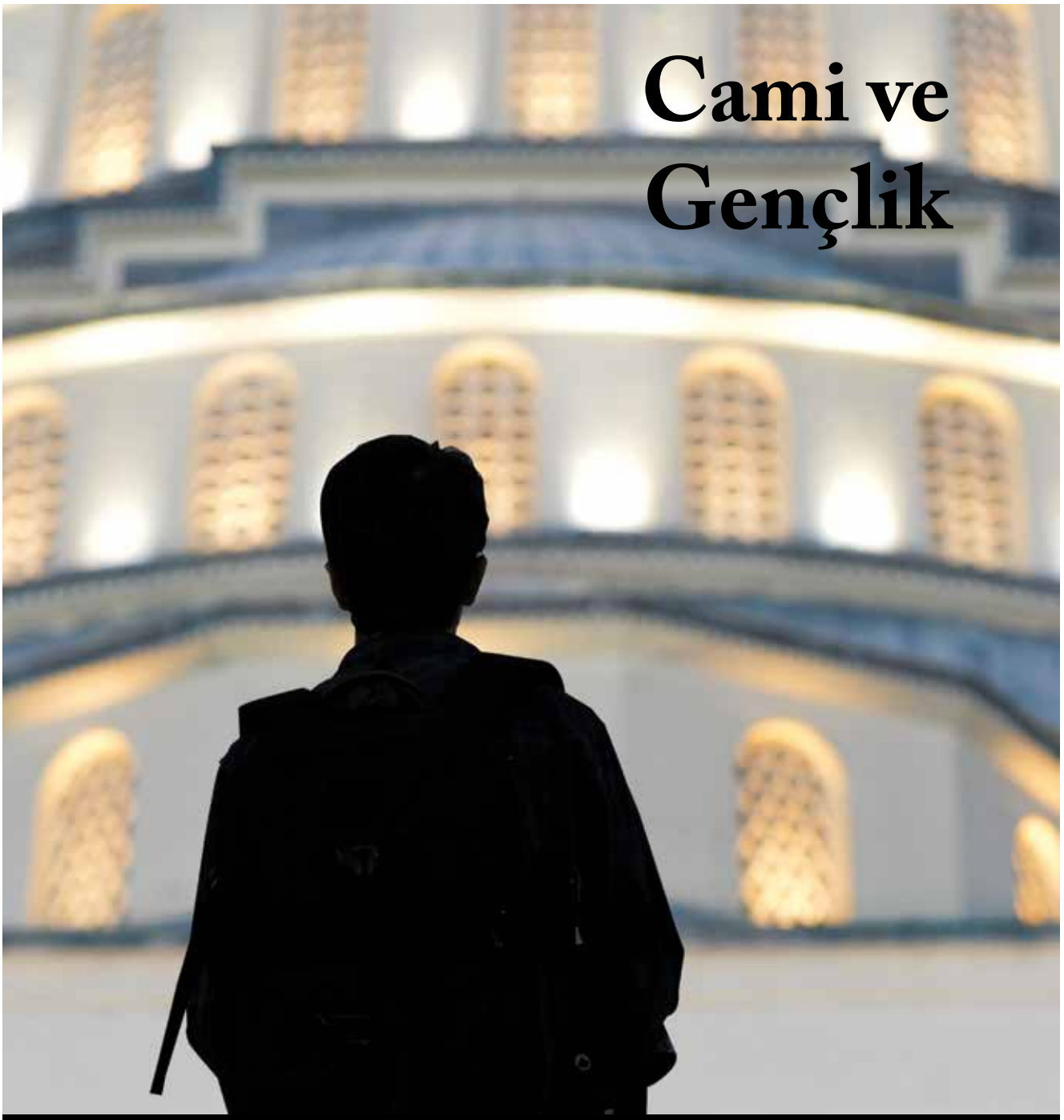

Cami ve Gençlik

Kalpleri Mescitlere Bağlı Olan Gençler

Modern Zamanlarda Tüketilen Gençlik

63. Yılında İmam-Hatip Liseleri ve Türkiye'nin Dönüşümüne Katkısı

Yeni Yayınlarımız

Mişkatu'l-Envar
Nurlar Âlemi

İmam-ı Gazalî

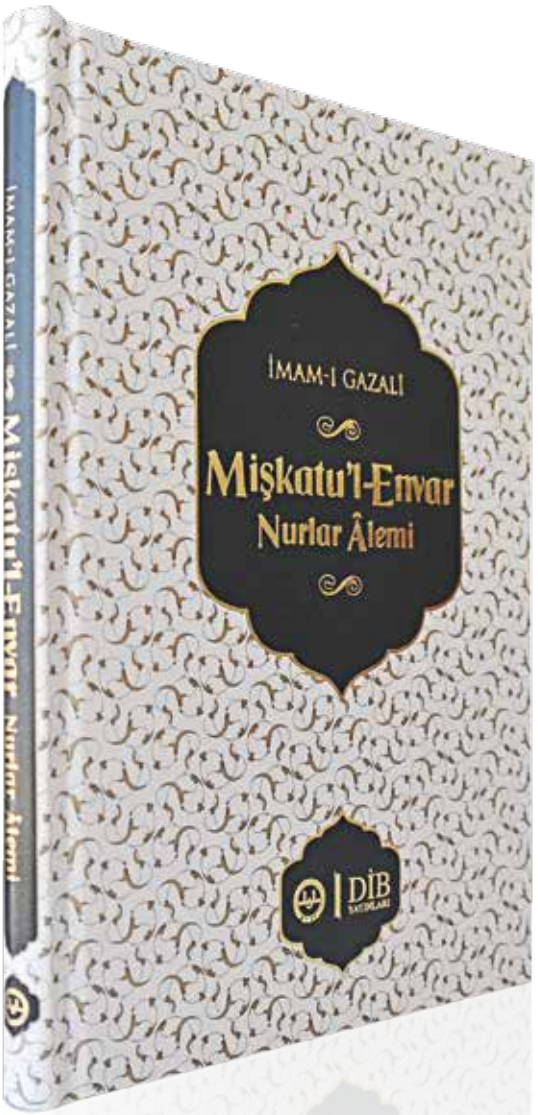

www.diyanet.gov.tr

Camiler hiçbir ayrım gözetmeden insanları buluşturan, kaynaştıran, birlik ve beraberliğimizi perçinleyen, gönül dünyamızı arındıran manevi merkezlerdir. Temsil ettiği unsurlar ile kültürü, medeniyeti, tarihsel mirası koruyan ve bizi biz yapan değerleri yaşatan birer ihya merkezleridir camiler. Oraya samimiyetle gelenler ihya olup giderler. Biz camileri imar ederiz, onlar da bizi imar ederler. Oralarda okunan ezanlar, Müslüman varlığının en önemli göstergesi ve millet olarak daima var olacağımızın en güçlü teminatıdır. Camiler bizatihi varlığıyla bizi dirilten en güçlü sembollerdir. Okunan ezanlar, insanları fecirden başlayıp gece yarısına kadar irşat eden, ikaz eden ve uyaran en güçlü haykırışlardır. İslam medeniyetinde camiler bir ibadet mahalli olmanın yanı sıra, bilgi, hikmet merkezi ve pek çok devlet işlerinin görüldüğü mekânlar olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.)'den alınan ilhamla sonraki dönemlerde camiler âdeta bir kültür-sanat, düşünce okuluna dönüşmüştür.

Kuşkusuz caminin süsü cemaatidir, özellikle de gençlerdir. Gençler, dinamizmleri ve öğrenmeye olan yatkınlıkları ile milletlerin göz bebeği, değerlerin gelecek nesillere taşınmasında köprü vazifesi gören en kıymetli millet varlığıdır. Hz. Peygamber'in Medine'de inşa ettirdiği Mescid-i Nebevi'nin hemen yanında ashab-ı suffeyi oluşturması, İslam'ın ilk üniversitesi kabul edilen bu okulda genç sahabîlerin bizzat Hz. Peygamber'den eğitim öğretim görmeleri ve onun da bu konudaki hassasiyeti bizlere gençlerin yetiştirilmesi ve geleceğe hazırlanması konusunda önemli ipuçları vermektedir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), mescitlere gidip gelmeyi mümin olmanın bir işareti sayarken, *(Tirmizi, İman 8.)* "Rabbine kulluk ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen kalbi mescitlere bağlı gençleri kıyamet günü arşın gölgesinde gölgelenecek insanlar arasında zikretmiştir. *(Buhari, Ezan 36.)*

Günümüzde camiler, gençlerin ışıltılı gözlerinden ve kararlı adımlarından neden yoksundur? Popüler kültürün de etkisiyle haz ve hız tutkunu hâline gelen ve sosyal medyanın neredeyse esir aldığı gençleri camilerle buluşturmak nasıl mümkün olabilir? Bu soruları hepimizin kendisine sormaya ihtiyacı var. Bugün İslam toplumlarının, gençleri cami ile İslam'ın doğru bilgisi ve rahmet iklimiyle tanıştırmaya, gençlerin algı dünyalarına uygun bir dil ve söylem geliştirmeye ihtiyacı var. Onların ruh ve düşünce dünyası ile iletişim kurmaya, camiyi gençlerin her yönüyle rahat etttikleri, neşe ile isteyerek ve arzu ederek geldikleri birer mekânlar hâline getirme zarureti var. Onlara, tıpkı genç sahabi Abdullah b. Ömer (r.a.)'in, camileri kendi evi telakki etmesi *(Ebu Davud, Taharet, 137.)* gibi, kendilerini huzurlu hissettikleri ortamlar hâline getirmek durumundayız.

Her yıl farklı bir tema ile kutladığımız Camiler ve Din Görevlileri Haftası'nın bu yılki konusu "Cami ve Gençlik". Bizler de bu çerçevede bir dosya hazırladık. Prof. Dr. Mehmet Emin Ay, "İslam'ın Gençlik Tasavvuru" yazısında, ilahî kitabımızdaki gençlik tasavvurunu ortaya koydu. Prof. Dr. Mustafa Tekin, "Genç Dindarlığı ve Algılar" başlığıyla bugün arzu edilen gençlik tasavvurunu bizimle paylaştı. Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin "Kalpleri Mescitlere Bağlı Olan Gençler"i ele aldı. Dr. Ömer Faruk Söylev, "Gençlerle Sağlıklı İletişim Dili: Konuşmakmı? Dinlemek mi?" başlıklı yazısında, gençlere hitap ederken nasıl bir dil kullanılması gerektiği üzerinde durdu. Günümüz gençlerinin içinde bulundukları problemleri ve çözüm önerilerini "Modern Zamanlarda Tüketilen Gençlik" yazısıyla Doç. Dr. İhsan Çapçıoğlu ele aldı. Yrd. Doç. Dr. Cafer Acar, "Hz. Peygamber ve Genç Sahabiler"i bizimle paylaştı. Gündem konuları yanında İbrahim Arpacı'nın cami ve gençlik üzerine çeşitli akademisyen, yazar ve gençlerle gerçekleştirdiği soruşturma dosyasını da ilgiyle okuyacağınızı düşünüyorum.

Gençlik ve cami üzerine yeni bir tasavvur, kuşatıcı bir farkındalık ve hafta boyunca gerçekleştirilecek bütün etkinliklerin verimli ve başarılı olması temennilerimizle dergimizi ilginize sunuyoruz.

Dr. Yüksel Salman

İçindekiler

Gündem

İslam'ın Gençlik Tasavvuru 6
Prof. Dr. Mehmet Emin Ay

Tefekkür

Vakt-i Hira, Dünyaya Bir Mola 33
Prof. Dr. Ali Köse

10 **Genç Dindarlığı ve Algılar**
Prof. Dr. Mustafa Tekin

13 **Kalpleri Mescitlere Bağlı Olan Gençler**
Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin

17 **Gençlerle Sağlıklı İletişim Dili: Konuşmak mı? Dinlemek mi?**
Dr. Ömer Faruk Söylev

20 **Modern Zamanlarda Tüketilen Gençlik**
Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu

24 **Hz. Peygamber ve Genç Sahabiler**
Yrd. Doç. Dr. Cafer Acar

27 **Cami ve Gençlik Üzerine**
İbrahim Arpacı

35 **Hac: Şimdi Nereye Yakın Nereye Uzak?**
Fatma Çakmak

38 **Çalabın Dünyasında Yüz Bin Türlü Sevgi Var**
Sadık Yalsızuçanlar

40 **Dava Sorumluluğu**
Prof. Dr. İbrahim H. Karslı

42 **Ölüm: Kaçınılmaz Hakikat**
Hale Şahin

44 **"Sebilü'r-Reşad" Çizgisinde Bir Ömür: Eşref Edip Fergan**
Dr. Elif Arslan

47 **İffet-i Yusuf; Işk-ı Züleyha**
Ayşe Serra Kara

Kültür Sanat Edebiyat

Camiler Haftası ve Gençlik 58
Ayşe Nur Menekşe

Hayata dair

Çalışan Annenin Çetin Sınavı 64
Rukiye Karaköse

49 **Hayal Değil, Hayat**
Rasim Özdenören

50 **63. Yılında İmam-Hatip Liseleri ve Türkiye'nin Dönüşümüne Katkısı**
Hamdi Mert

53 **Yaşayan Cami Modeli ve Gençlik**
Selahaddin Çelebi

56 **Yoklukla Gelip Varlık Bulanların Beldesi: Mekke-Medine**
Belgin Konarlı

60 **Mütebessim İnsanların Ülkesi Endonezya**
İbrahim Arpacı

66 **Münir Derman**
Ayşegül Uyar

68 **İslam'da Mabedin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi**
Prof. Dr. Adnan Demircan

70 **Görüp Gözeten: el-Müheymin**
Fatma Bayram

72 **Sabır-Sâbir**
Doç. Dr. İsmail Karagöz

74 **İlle de Roman Olsun Projesi**
Halime Karabulut

77 **Diyanet'e Soralım**
Din İşleri Yüksek Kurulundan

79 **Kitaplık**
İbrahim Arpacı

İsviçre: 45 Frank
Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara Kamu Girişimci Şubesi

IBAN: TR 08 000 1 00 25 330 599 4308 5019 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı no: 147/A 06800 Çankay/ANKARA adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler

Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri
www.diyanet .gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr
Yayınlanacak yazılarda düzletme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.
Tasarım: Dorukkaya Matbaacılık

Yay. Rekl. Ve Madencilik Enerji Ve İnşaat A.Ş.
Macun mah. 3. Cad. no: 2
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 397 1197•Faks: 0312 397 1198

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. A.Ş. ANKARA
Tel: 0312 342 22 08•Faks: 0312 341 28 60
www.korzabasim.com.tr

Basım yeri: Ankara/Basım Tarihi: 02/07/2014
ISSN – 1300-8471

بسم الله الرحمن الرحيم

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Cami ve Gençlik

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

Diyanet İşleri Başkanlığımız, 1986 yılından itibaren Ekim ayının ilk haftasını "Camiler Haftası" olarak kutlamaktadır. 2003 yılında "Camiler Haftası"na "Din Görevlileri" de ilave edilerek bu hafta, "Camiler ve Din Görevlileri Haftası" olarak kutlanmaya başlanmıştır. Aslında böylesine önemli bir haftanın sıradan kurumsal bir meslek haftasına dönüştürülmesi doğru değildir.

Bu haftayı daha doğru değerlendirebilmek için 2011 yılından itibaren camileri, hayatın ve şehrin kalbine yeniden taşıyabilmek adına hayatın içinden temalar belirlemeye başladık. 2011 yılında "Camiler ve Din Görevlileri Haftası"nın temasını "Cami ve Çocuk" olarak belirledik. Bununla geleceğin büyüklerinin, Yüce Yaratıcı ile sağlıklı bir bağ kurmalarına yardımcı olmak, onları camiye alıştırmak, caminin manevi ortamıyla buluşturmak ve ibadetin huzurunu hissetmelerini sağlamak hedeflenmiştir.

2012 yılında ise "Engelsiz Cami Engelsiz İbadet" başlığı altında temamızı "Cami ve Engelliler" olarak belirledik. Bununla da ülkemizdeki 8 milyonu aşkın engelli kardeşimizin bizim oluşturduğumuz zorlukları aşarak camiye ulaşmaları hedeflenmiş, ayrıca engelleri en aza indirerek camiye daha rahat ulaşabilecekleri şekilde camileri inşa etmek ve toplumda bu konuda bir şuur oluşturulması düşünülmüştür. 2013 yılında ise "Cami, Kadın ve Aile" temamızla öncelikle camilerdeki abdest ve ibadet mekânlarını kadınlara daha elverişli hâle getirmek, onları izbe mekânlardan kurtarmak ve hanım kardeşlerimizin camiye, cemaate katılımını sağlamak hedeflenmiştir.

Bu sene ise "Geç Kalma Genç Gel" söylemi/sloganı ile temamızı "Cami ve Gençlik" olarak belirlemiş bulunuyoruz. Bununla da caminin deruni maneviyatı ile gençliğin enerjisini buluşturmak, gençliğin camiye aktif katılımını sağlamak ve caminin gençliğe kazandıracakları konusunda toplumda bir farkındalık oluşturmak hedeflenmektedir. Bu temayı belirlemedeki ikinci gayemiz ise camilerin mihrap, minber ve kürsülerinde görev yapan din gönüllüsü kardeşlerimizin gençliğe hitap edebilecek, onların gönül ve ruh dünyasına ulaşabilecek yeni bir dil ve üsluba kavuşmalarını sağlamaktır. Zira gençliği anlamak geleceği inşa etmektir. İslam'ın mabedi ve Kâbe'nin birer şubesi sayılan camilerin safları genç nesillerden mahrum kaldığında da, o mabet, kimsesiz bırakılmış olur. Maalesef bugün nice camilerimiz var ki, cemaatten yoksun olduğu için duvarları soluk, şerefeleri mahzundur.

Cenab-ı Hak, her insana dünyada yaşayacağı bir zaman dilimi bahşetmiştir ki buna "ömür" denilmektedir. Ömür, imar ile aynı kökten gelir. Ömür ile imar arasındaki bu irtibat sebebiyledir ki imar ile geçmeyen bir ömür, ömür değildir. Çünkü Allah insanı topraktan yaratmış ve ona yeryüzünü imar etme görevi vermiştir. Yeryüzünü imar etmek de öncelikle kişinin gönlünü, kalbini ve yüreğini imar etmesinden geçer. Kişi gönlünü, kalbini ve yüreğini imar etmeden beldeleri, şehirleri ve yeryüzünü imar edemez. Her insan kendini

imar edebilmek için ise imanın ardından ibadete, camiye ve mabede muhtaçtır. Rasul-i Ekrem'in (s.a.s.) buyurduğuna göre, kıyamet gününde insanoğluna, ömrünü nerede ve nasıl tükettiği sorulduktan sonra ömür içerisinde bir dönem olan gençliğini nerede ve nasıl geçirdiğinden de hesaba çekilmedikçe hiçbir tarafa hareket edemeyecektir. (Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 1.)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), ideal genci; neşeyi ve süruru Rabbine ibadette arayan genç olarak tarif etmiştir. Ayrıca iffetini koruyan ve kalbi, gönlü camilere bağlı olan kişiyi, mahşerde Allah'ın arşının gölgesinde gölgelendireceğini müjdelemiştir. (Buhari, Ezan, 36.) Kutlu Elçi (s.a.s.), Allah karşısındaki sorumluluğun bilincinde ve istikamet üzere olan gençleri, ilahi azabın karşısındaki engellerden biri olarak tanıtmıştır. Görüldüğü gibi Hz. Peygamberin (s.a.s.) dilinde gençlik döneminin ibadet ve taat ile haramlardan uzak bir şekilde geçirilmesi temiz toplumun inşası açısından hayati bir öneme sahiptir.

Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) dünyasında gençlerin daima özel bir yeri olmuştur. Gençlerle samimiyet ve güven üzerine bir iletişim dili geliştirmiş olan Rasul-i Ekrem (s.a.s.), onlara çok özel tavsiyelerde bulunmuş ve onların yetişmeleriyle özel olarak ilgilenmiştir. Onun rahle-i tedrisinden geçen gençler, insanlığı aydınlatan birer kandil olmuşlardır. Gençlere duyulan güven sayesindedir ki onlar, idarecilikten komutanlığa; öğretmenlikten ticarete kadar geniş bir yelpazede sorumluluk üstlenmişlerdir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in dizinin dibinde yetişen Ashab-ı Suffa'nın seçkin gençleri, Ebu Hüreyre, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbas, Muaz b. Cebel ve Enes b. Malik'in İslam medeniyetinin inşasındaki emsalsiz katkıları şayan-ı dikkattir. Bundan dolayı kültür ve medeniyetimizde nice örnek gençler, kökü ezelde ve dalı ebette olan bir hakikatin, aşkına, vecdine, diyalektiğine, estetiğine, irfanına ve idrakine sahip olmuşlardır. Gençler, kendilerine güvenilen, onurlandırılan, yüreklendirilen ve cesaretlendirilen, geleceğin büyük şahsiyetleri olarak görülmüştür.

Elbette gençlik döneminin bazı zorlukları da bulunmaktadır. Her şeyden önce gençlik, güç, heyecan ve kuvvetin zirvede olduğu, istek, arzu, heyecan, gurur ve şiddet gibi duyguların da yoğun biçimde yaşandığı bir dönemdir. Gençlerin, farklı kültürlerin değerlerini sorgulamadan benimseme, ortaya çıkan yeni durumlara hemen uyum sağlama, hızlı tüketim özellikleri ve bitmek tükenmek bilmeyen enerjileri vardır. Bunun sonucunda da içinde yaşadıkları toplumla yabancılaşma, kuşak çatışması ve kimlik bunalımı gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Neticede ailesinden, aidiyetlerinden, dinî-manevi değerlerinden kopmuş, arzularının, heva ve heveslerinin peşinde koşan, gününü gün eden, yüksek gayelerden ve ideallerden yoksun, zihinleri ve bilinçleri işgal edilmiş bir gençlik ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz böyle bir gençlik de kendisini kuşatan çağın hastalıklarına karşı direnmekte güçlük çekecektir.

Bugünkü gençlik, bir nesil öncesinin dünyasını kendisi için dar görmekte ve kabul edilemez bulmaktadır. Gençlerimizle iletişim kurabilmemiz için, bugün, bu durumu dikkate alarak yeni bir dil ve üslup üzerinde çalışmalıyız. Aynı zamanda bugünkü gençlik, birey oluşuna çok büyük bir değer atfetmekte ve özel yaşamına müdahale edilmesini istememektedir. Bizlere düşen görev, gencin giyim, kuşam, hâl ve hareketine müdahale etmek değil; onun düşüncesiyle karşılaşmaktır. Onun kalbiyle, zihin dünyasıyla iletişim kurmak, onunla sohbet ve muhabbet etmek, ona kendisini keşfetmesini sağlayan bir model olmaktır. Bugün bizler, gerçekten ürettiğimiz hizmetler içerisinde gençlerle diyalog kurabilecek bir dil ve üslubu bulmakta zorluk çektiğimizi, bunun için konuşmaktan çok dinlemeye ihtiyacımız olduğunu artık bilmeliyiz. Bu husus, gençlerin gönül dünyasına girmek ve onları anlamak için olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Bugün, gençlerimizin yeryüzünü imar etmesi şuuruyla, değerlerimiz doğrultusunda ve geleceğin sorumluluğunu da yüklenebilecek nitelikte yetişmesi Rabbimizden en büyük niyazımızdır.

Prof. Dr. Mehmet Emin Ay
Bursa İl Müftüsü

İslam'ın Gençlik Tasavvuru

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tanımına göre, "Genç, 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir evi bulunmayan kişidir." *(bkz. Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, Ankara 1986, s. 3.)* Psikoloji kaynaklarında ise gençlik, "ergenlik çağı (büluğ) öncesinden başlayarak 20-25 yaşlarına kadarki yılları kapsayan zaman dilimi" olarak kabul edilmektedir. *(Geniş bilgi için bkz. c. I. Sandström, Çocuk ve Gençlik Psikolojisi (çev. Refia U. Şemin), 2. bs. İst. Ün. Edebiyat Fak. Yay. No: 1614, İstanbul 1982; Refia Uğurel Şemin, Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1980.)* Buna göre, yaklaşık 10-13 yıllık bir dönemi ifade eden bir kavramdır gençlik...

Genel anlamda bu çağın, birtakım fizyolojik gelişme ve değişmeler yanında, ruhsal bakımdan da pek çok değişikliği beraberinde getirdiğini görürüz. Duygusal iniş çıkışların, davranışlardaki tutarsızlığın sıkça yaşandığı dönemdir gençlik çağı. Yine, zihnî uyanışın, bilinçlenme ve topluma açılmanın hızlandığı, ilk sevgilerin filizlenip sıkı arkadaşlıkların kurulduğu yıllardır gençlik yılları… Bu çağı, "insan hayatının şekil almaya en müsait dönemi" olarak görenler de vardır. *(bkz. Ali Fuat Başgil, Gençlerle Başbaşa, İstanbul 1998, s. 41.)*

Kocatepe Camii / Ankara
Fotoğraf: Mehmet Öztürk

Buna göre, gençlik çağındaki etkileşim, insan için diğer dönemlerde olmayacak kadar güçlüdür. Bunlarla birlikte, tıpkı bir ağacın meyvelerinin toplanmasından önceki filizlenme, çiçek açma, tomurcuklanma ve meyveye durma süreci gibidir gençlik yılları… Bazen de hayatta bir daha ele geçmeyecek değerde, "kaybolan yıllar"ın adıdır gençlik çağı…

Netice itibarıyla, birçok yönden ele alınabilecek gençlik çağına dair detaylı bilgileri konuyla ilgili eserlere bırakarak, günümüzde gençlerin nasıl bir dünyada yaşadıklarına değinmek istiyoruz.

Teknolojik ve bilimsel alanlarda baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı dünyamızda hedef kitle çoğunlukla gençlerdir. Çünkü onlar teknolojik alanda yetişkinlerden daha ileri ve daha iyi konumdadır diyebiliriz. Herhangi bir ailede, en son teknolojiye sahip cep telefonunun çoğunlukla ailenin genç üyesinde olduğu, bunun örneklerinden sadece biridir. Ne var ki gençlerin sahip olduğu imkânlar, mutlu olmalarını sağlamamakta ve onların yaptıkları işlerde başarılı olmalarının ön şartı konumundaki çalışma ve hayata bağlanma azmine destek olmamaktadır. Bugün maalesef artan sigara, alkol ve madde bağımlılığı; "sosyal yalnızlık" sendromu ve hayattan zevk alamadığını ifade eden bakış açıları, gençlerin her zamankinden daha çok ilgiye ve desteğe muhtaç olduklarının işaretleridir.

İslam, getirdiği çağlar üstü mesajlarıyla insanlığa her devirde el uzatan bir dindir. Dolayısıyla onun, gençlerin bu durumuna ve dertlerine de çözüm önerileri getirmesi beklenir. Gerçekten Kur'an-ı Kerim ve onu tüm insanlara tebliğ eden son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.), gençlere ve gençlik çağına dair, diğer dinlerde bulunmayan zenginlik ve özgünlükte öneriler sunmaktadır. Birkaç paragrafla konuyla ilgili bazı örnekler vermek istiyoruz.

İnsanoğlunu yaratan, onun ruh ve beden yapısını en iyi şekilde bilen Allah Teala, gönderdiği ayetlerle peygamberlerin ve mümin kulların gençlik dönemlerinde başlarından geçen ibretli hadiselerden örnekler vermiştir. Gerçekten de ilgili ayetlere bakıldığında, Hz. Âdem'in oğulları Habil ve Kabil'in trajik öyküsünü, Hz. Nuh'un bir baba olarak çaresizliğini, Hz. İbrahim'in tevhit mücadelesini, Hz. İsmail'in teslimiyetini, Hz. Yusuf'un iffet ve sabrını, Hz. Musa'nın delikanlı tavırlarını, Hz. Şuayb'ın kızlarının zarafetini, Hz. Süleyman'ın ebeveynine saygısını, Ashab-ı Kehf'in inançlarındaki samimiyetini, Hz. Yahya'nın huy güzelliğini ve nihayet Hz. Meryem'in, ibadet aşkıyla örülü iffet ve teslimiyetini net bir şekilde görmek mümkündür. Bu ayetlerin, Müslüman bir gence kimlik kazandırmada rehberlik edeceği söylenebilir.

Rasul-i Ekrem Efendimizin de hayatında ve sözlerinde, gençlerin ve gençlik çağının önemli bir yer tuttuğunu görmek mümkündür. "Beni yaşlılar tekzip ederken, gençler bana iman etti." *(bkz. İbn Kesîr, Tefsîru Kur'âni'l-Azîm, Kahire, ts. III, 78.)* buyuran Hz. Peygamber, "Kıyamet gününde Allah'ın rahmet gölgesinde bulunacak yedi zümreden birinin, 'ibadetle büyüyüp serpilen gençler' olacağı müjdesini" vermekteydi. *(Buhari, Ezan 36.)* Manevi terbiyesinde yetişen Hz. Ali, Mus'ab b. Umeyr, Enes b. Malik gibi nice genç sahabiler ondan, "Kişinin ahirette hesaba çekileceği hususlardan birinin de 'gençliğini nerede tükettiği' sorusunun olacağını" *(Tirmizi, Cihad, 31.)* öğrenmişler ve hayatlarının tamamını bu şuur içinde geçirmişlerdir.

Diyebiliriz ki, İslam gerek Kur'an-ı Kerim ve gerekse Hz. Peygamber (s.a.s.) vasıtasıyla, günümüz gençliğinin dertlerine derman olacak önerileri birtakım örnekler vasıtasıyla sunmaktadır. Bundan sonraki satırlarda, İslam'ın, gençlik tasavvuru konusundaki önerilerini, diğer bir ifadeyle Müslüman gencin sahip olması gereken özellikleri, yaşanmış örnekler eşliğinde dört ana başlık altında ele almaya çalışacağız. *(Kur'an'da bahsi geçen gençlerden ve gençlik değerlerinden bahsedilen bir çalışma için bkz. Mehmet Emin Ay, "Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri", Gençlik Dönemi ve Din Eğitimi II, İSAV Yayınları, İstanbul 2003, s.15.)*

1. Sağlam ve sahih inanç

İslam, genç insandan fıtratında var olan ve çocukluk yıllarından itibaren varlığını gün yüzüne çıkaran "inanma duygusu"nu Allah'a has kılmak suretiyle sağlam ve sahih bir iman hâline dönüştürmesini ister. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de aktarılan ayetlerde, Hz. İbrahim güzel bir örnek teşkil eder. Ayetteki ifade tarzıyla, "İbrahim isimli bir genç", *(Enbiya, 21/60.)* "Göklerin ve yeryüzünün sırlarının kendisine gösterildiği; ve en küçük bir şüphenin bile arınmış "sağlam iman" ile kalbi dopdolu biri olarak" *(En'am, 6/75.)* Allah'a adanmışlığın zirve örneğidir. O, canı, malı ve evladıyla sınanmış, sarsılmaz imanıyla hepsinden başarıyla ayrılmıştır. Peygamberler tarihinde, her biri imanının tadını/lezzetini duyarak yaşayan nice isimler, ayetlerde örnek gösterilmektedir. *(Bu ayetlerin bir kısmına örnek için bkz. Meryem, 19/51-57.)* Peygamber olmadıkları hâlde Allah'ın, "Onlar Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk." *(Kehf, 18/13.)* diyerek övdüğü Ashab-ı Kehf de, işte böylesi bir imana sahip gençler topluluğu idi.

Tarihçiler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) gençlik yıllarında karşılaştığı Bahira'nın, kendisinden Lat ve Uzza adına yemin etmesini istemesine karşılık, onlardan nefret ettiğini söylemesini, başından beri Rasul-i Ekrem (s.a.s.) Efendimizin, inancına asla şirk bulaştırmadığına bir delil olarak kabul ederler. *(İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Mısır, 1357, s.197.)*

Günümüz gençliğinde en büyük eksikliğin sağlam ve sahih inanç noktasında olduğunu söyleyebiliriz. İffet ve namus kavramlarının değersizleştirildiği ve hazzı/zevki tek gaye gören Hedonist anlayışın, muhtelif yollarla sürekli telkin edildiği günümüzde gençler, maalesef içten ve dıştan kuşatılmış durumdadırlar. Diyebiliriz ki, gençlerin kendileriyle ve Yüce Yaratıcıyla barışık olmalarının tek yolu, "Allah İnancı"dır. Onların, birtakım buhranları atlatabilmeleri de olaylar karşısında sağlam bir duruş sergileyebilmeleri de ancak çocukluk yıllarında başlatılması gereken din eğitimiyle mümkündür.

Ebeveyne hürmet

İslam, Allah'a iman ve ibadetten hemen sonra anne babaya hürmeti emrederken, aynı zamanda bunun bir gençlik değeri olduğunu da muhtelif örneklerle ortaya koymaktadır. Hürmet, onlara karşı saygılı, itaatkâr olmak ve iyilikte bulunmak anlamlarına gelmektedir. İslam'ın öngördüğü Müslüman genç tasavvurunun teşekkülünde bu hususta gösterilen örnekler anlamlıdır. Putperest babasına bile "Babacığım" diye hitap eden *(Meryem, 19/41-47.)* Hz. İbrahim (a.s.) yanında, diğer baba-oğul diyaloglarında da her zaman bu hitap tarzı dikkat çekmektedir. *(Yusuf, 12/4; Saffat, 23/102.)* Hem kral hem de peygamber olan Hz. Süleyman'ın (a.s.) duasında ebeveynini unutmaması ve onların evladı olduğu için şükretmesi manidardır. *(Neml, 27/19.)* Hz. Yahya (a.s.) da ayetlerde, "anne babasına iyilikte bulunan" biri olarak zikredilmektedir. *(Meryem, 19/6,14. Aynı şekilde Hz. İsa da (a.s.) annesine karşı iyi davranan biri olarak tanıtılmaktadır. bkz. Aynı sure, 32. ayet.)*

Gençlerin kendileriyle ve Yüce Yaratıcıyla barışık olmalarının tek yolu, "Allah İnancı"dır. Onların, birtakım buhranları atlatabilmeleri de olaylar karşısında sağlam bir duruş sergileyebilmeleri de ancak çocukluk yıllarında başlatılması gereken din eğitimiyle mümkündür.

Zaman zaman annesinin kabrini ziyaret ederek hasret gözyaşları döken Hz. Peygamber (s.a.s.), hayatta olan dadısı ve sütannelerine gösterilmesi gereken hürmetin en güzel örnekleriyle davranmıştır. Ümmü Eymen, Hz. Halime, Süveybe ve

Hz. Ali'nin annesi Fatıma, peygamberimize çocukluk döneminde iyiliği dokunan, kendisinin de bir ömür boyu ilgilendiği bahtiyar kadınlardır. *(Mehmet Emin Ay, Peygamberimizin Aile Hayatı, İstanbul 2014.)*

Kardeşlere iyilik

Aile ortamında kişinin muhatap olduğu diğer yakınları kardeşleridir. Kan bağıyla bağlı olunan kardeşler, birbirleri için bazen de sınanma aracıdırlar. Kur'an-ı Kerim, Hz. Âdem'in iki oğlu Habil ve Kabil ile Yusuf'u kuyuya atan kardeşlerinin kıssalarını anlatırken bir hususa da dikkatimizi çeker: Haset duygusu. Nitekim Habil'i öldüren Kabil'de bu çekememezlik duygusu hüküm sürmüş ve ona yeryüzünde ilk cinayeti işletmişti. *(Maide, 5/27-30; konuyla ilgili hadisler için bkz. Buhari, Cenaiz, 33, Enbiya 1, Diyat, 2.)* Yusuf'un kardeşlerine de aynı duygu yön vermiş, ancak son anda onu öldürmekten vazgeçip kuyuya atmışlardı. Kur'an bu iki "kötü örnek"le, haset duygusunun kişilikte oluşturduğu tahrip gücüne dikkatimizi çekmektedir. Ama aynı surenin sonraki ayetlerinde, kavuşup bir araya geldiklerinde babalarının huzurunda mahcubiyet yaşamasın diye kardeşlerinin kendisini kuyuya attıklarından hiç bahsetmeyen alicenap/centilmen bir Yusuf örneği de sunulmaktadır bizlere… Ancak kanaatimizce, "kardeşe iyilik" konusunda en zirve örnek Hz. Musa (a.s.) olmalıdır. Çünkü "Hiç kimse Musa'nın Harun'a yaptığı iyiliğin bir benzerini kardeşine yapmış değildir. Zira Hz. Musa, Rabbinden, kardeşini kendisine vezir kılmasını ve ona da peygamberlik vermesini istedi. Allah Teala da duasını kabul ederek kardeşini de peygamber yaptı." *(Muhammed Ali es-Sabuni, Safvetü't-Tefasir, (çev: S. Gümüş-N. Yılmaz) İstanbul 1995, 4 /24.)*

İslam, Müslüman gencin, sadece aynı rahmi paylaştığı "karındaş"ına değil, akrabalarına da, iman bağı ile bağlanmış olduğu din kardeşlerine de iyilikte bulunmasını emreder. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) akrabaya ve din kardeşine iyilik konularındaki pek çok hadisi, *(Hadislerle İslâm, IV,189.)* Müslüman gençten bunu istemektedir.

2. Helal kazanç ve temiz gıda

İslam'ın genç tasavvurunda, ferdin özen göstermesi gereken hususlardan biri de kazancının helal; rızkının maddi-manevi bakımdan temiz olmasına dikkat etmektir. Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin meslek sahibi olduklarından söz eder. *(Sebe, 34/10-13.)* Hadis-i şeriflerde de "Peygamberlerin kendi elinin emeğiyle geçindiği" *(Nevevi, Riyazü's-Salihin, terc: M. Y. Kandemir, İ. L.Çakan, R. Küçük, İstanbul 2012, III, 352.)* vurgulanarak helal kazanca dikkat çekilir. Oysa günümüz gençliğinin düşüncelerine yön veren medya, bugün onlara kısa yoldan zengin olmayı telkin etmektedir. Artık, alın terini mukaddes kabul eden anlayışın yerine konulmak istenen, maalesef "para var, huzur var" önermesidir. Ancak yaşanmış örneklerle müşahede edildiği üzere, "parayla saadet olmaz" gerçeği hâlâ geçerliliğini korumaktadır. İfade etmeliyiz ki Müslüman genç, tahsil çağında iken kendisine ödenen burs ve harçlıkların da bir kazanç olduğunu düşünmelidir. Bu kazancı helal kılmanın yolu da çalışmak ve başarılı olmaktır.

Kur'an'ın önemsediği bir husus daha vardır: Temiz Gıda. *(Rızkın, Helâl ve Tayyib olmasını emreden ayet için bkz. Bakara, 2/168.)* Ashab-ı Kehf'in uyandıktan sonra içlerinden birinin şehre gidip yiyecek alması teklif edilirken, yiyecekte "Ezkâ Taâmen" özelliğini zikretmeleri *(Kehf, 18/19.)* anlamlıdır. Günümüzde gıdaların helal ve temiz (tayyib) olması hususunda maalesef pek çok olumsuz örnekle karşılaşılmaktadır. Oysa yediklerimiz, sadece bedenimiz için değil; ruhumuz için de gıdadır. Bugün özellikle gençlerin rağbet ettikleri "fast food" denilen hazır gıdaların ve bazı meşrubatların içindeki şüpheli katkı maddeleri, günümüz dünyasında gençleri sadece obezite hastası yapmakla kalmamış, maalesef onların ruhunu da hantal, duyarsız ve merhametsiz hâle getirmiştir. *(Yediğimiz gıdaların ruh ve bedenimiz için ne denli önemli olduğu hususunda bilgi için bkz.www.helalplatform.com; www.gimdes.com.)* Son sözümüz hem konuyla alakalı hem de her hususta rehber edinebileceğimiz özellikteki bir hadis-i şerif olsun: "Sana şüphe veren şeyi bırak. Şüphe vermeyene yönel. *(Nevevi, age, III, 481.)*

Prof. Dr. Mustafa Tekin
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Genç Dindarlığı ve Algılar

"Türkiye dindarlığı hiç şüphesiz kendi içerisinde hem dindarlığın farklı boyutlarını, hem de genel dindarlık içerisindeki farklı dindarlık biçimlerini de ihtiva eder. Dindarlığın kapsamı içine giren ve konumuz bağlamında tartışılması gereken bir diğer dindarlık da gençlik dindarlığıdır. Ya da gençlik ve dindarlık arasındaki ilişkidir. Biz bu makalede gençlik ve dindarlık arasındaki ilişki üzerinde durmaya çalışacağız. Burada gençlerin dindarlık düzeylerine dair bilgi ve istatistik aktarmaktan ziyade, gençliğin din, dindarlık algıları ile bu algılardaki dönüşüme eşlik eden sosyolojik faktörlere kısaca temas edeceğiz.

Sultanahmet Camii / İstanbul
Fotoğraf: Mehmet Öztürk

Genelde Türkiye'de dindarlık ölçen çalışmalar, kendi içerisinde itikat, ibadet, dinin etkileme boyutlarına dair istatistikler çıkarırlar. Bu ölçümlerde çoğunlukla klasik ibadetleri yerine getirme oranlarının ileri yaşlardaki kişilerde gençlere nazaran daha fazla olduğunu gözlemleriz. Biz burada gençlerin klasik anlamda itikat ve ibadetleri üzerinden değil, daha çok Türkiye'nin değişen konjonktürüne, bu konjonktürde bazı faktörler üzerinden mevcut gençliğin dindarlığına dair bazı analizlerde bulunmak istiyoruz.

Bu bağlamda Türkiye gençliğinin yıllar itibarıyla kabaca üç evresine işaret etmeliyiz. Birincisi; daha çok 1970'li yıllarda tebellür eden gençliktir. Bilindiği gibi 1970'li yıllar Türkiye'nin yoğun siyasal kamplaşma ver tartışmalarının yer aldığı; daha da önemlisi bu kamplaşmaların gençlik hareketleri üzerinde görünür olduğu bir dönemdir. Henüz İslamcılığın yeni yeni kristalize olmaya başladığı bu devrede gençlik, sağcılık ve solculuk gibi ideolojik, siyasal, toplumsal yönelimler içerisinde kendisini ifade etmektedir. Burada belki bu yönelimler bağlamında altını çizeceğimiz önemli nokta; gençliğin kendisini feda edebileceği bir "dava" kelimesinin, yönelimlerinde ciddi belirleyiciğinin bulunmasıdır. Dine ilgi düzeyi farklı olsa bile, dinî bilgi düzeyinin düşük olduğu bu gençlikte, dindarlığın retoriksel söyleminin olabildiğince güçlü olduğunu görmekteyiz. Dinî kitap sayısının da düşük olduğu bu yıllarda belki dönemi en iyi karakterize edebilecek islami dil Necip Fazıl'ın heyecanlı dilidir. "Dinsizlik", "dine hücum"a karşı olabildiğince savunmacı, hızla siyasal kanallara akabilen bu dindarlık söyleminin bir blok oluşturma ve dışarıya karşı direnç duygularının olabildiğince güçlü olduğunu görmekteyiz. Bu dönem aynı zamanda Türkiye'nin şehirleşmeye başladığı, büyük şehirlere kırsaldan öğrenci akışlarının olduğu; dolayısıyla çevre-merkez karşılaşmalarının farklı görüntülerini izleyebildiğimiz yıllardır. Özellikle çevreden gelen gençlerin üniversite ve şehir ortamlarında retoriksel dinsel söyleminin, geldiği sosyoekonomik çevrelerle birleşince güçlü fakat naif dirençlere dönüşmesi mümkün olmuştur. Çevrenin mahrumiyetinden dolayı arabesk tarzlar taşıyan bu gençlik durumu, Batıcıların imtiyazlarına karşı da üretilen retoriksel söylemden güç

alıyor ve aslında daha sonraki zamanlara yönelik pozisyonlar üretiyordu.

İkinci dönem ise, 1980'lerden başlayarak 1990'ların ortalarına kadar devam eden zaman dilimidir. 1980'lerin her şeyden önce önemli bir dönüm noktası oluşturduğunu belirtmeliyiz. "Dava", "hedef" ve "ülkü" kavramları etrafında özetlenebilecek daha önceki dindarlık algısı ve yöneliminde, 80'lerden sonra bir esneklik ve erime meydana gelmiştir.

Bu ikinci evre, aynı zamanda din eğitiminin resmî ve sivil ortamlarda yükseldiği, yaygınlaştığı; dinî yayınların ve bilgilerin de arttığı bir zaman dilimidir. Bu dönemin genç dindarlığında retoriksel dinsel söylem kısmen devam etse de, 90'ların sonlarına doğru heyecanını kaybederek sönükleştiğini söylemek lazımdır. Bu dönem gençliğinin dinî bilgi boyutu, sahip olduğu maddi imkânların artması, gençlik arasında farklı sınıfsal dindarlık söylemlerinin de üretilmesini sonuçlamıştır.

Hiç şüphesiz tüm bu dönemlerde gençlik dindarlıklığının hep aynı düzey ve yönelimlerde olduğunu söylemeye çalışmıyoruz. Dine ilgi duyan, onunla pozitif ilişkiler kuranlar olduğu kadar, dini daha negatif ilgilerin konusu yapan bir gençlik de vardır. Burada önemli olan 1980'li yılların siyasal ve toplumsal ortamının dine dair her tür ilgilerde, dindarlık düzeyi ve algılarında bir değişim faktörü olarak kuvvetli etkisini görebilmektir.

Genç dindarlığı için üçüncü evreyi 2000 sonrası dönem olarak belirleyebiliriz. Bu dönem gençliği teknoloji kullanımındaki yaygınlık ve yoğunluk, yükselen refah düzeyi, sınıfsal yaşam ve farklı yaşam tarzları arasındaki akışkanlıklar, esneklikler ve geçişlilikler tarafından belirlendiğini öncelikle söylemeliyiz. Bilhassa tüketimin kimlik belirleyici bir öge hâline gelmesi ve sanal ağlara hızlı ulaşım ve sistem içi kalma, yeni trent gençliğin dine ilgilerinde oldukça belirleyici görünmektedir. Tablet ve çok işlevli telefonların alt sınıfların kendi ekonomik sınırlarını zorlayan yaygınlığı, facebook, twitter gibi sanal ortamların bir hayat tarzı ve bilgi düzeyi oluşturduğunu görebiliriz.

Bu yeni dönemde belki en fazla dile getirilen ve "şikâyet" sadedinde sunulan zaafiyetler popüler dindarlık söylemlerinin ve buna bağlı yaşam tarzının yükselişi, tüketimin dinsel form ve söylemlerdeki belirleyiciliği, kitaplara bağlı dinî bilgi düzeyindeki düşüş, yaşamdaki hız ve buna bağlı olarak dinî hayat ve dindarlıktaki yüzeyselleşme. Tüm bunlarla bağlantılı olarak ülküsellik ile insanlık ve ümmete dair dert edinme oranlarında ciddi düşüş. 1970'li yıllarda dinî bilgi materyallerinin yetersizliğine bağlı olarak gelişen dinî bilgi düzeyindeki düşüklük, bu dönemde dinî bilgi düzeyindeki artışa rağmen yüzeyselleşmeye kendisini bırakmaktadır ki, göstergelerin "ibre"yi kaybettirdiği postmodern bir karakteri imliyor olsa gerektir.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde din, gündelik hayatın ve gençlik ajandasının başat konularından olmakla birlikte, gençler arasında daha çok bir söylem bolluğu ve çeşitliliği içinde ilişkiler ağı çerçevesinde tüketilen bir metaya dönüşmekte, gündelik ilişkilerde önceki nesil gençlikte olmayan müthiş bir özgüven unsuru, tarihsel, bilgisel, illeti ile karşımızda tezahür etmektedir. Bir başka deyişle, gençliği İslam'ın tarihsel derinlikleri içerisinde sağlıklı yollardan Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ulaştıracak kök vurguları, tüketim "ağ"ları içinde ancak birkaç adım yol alabilmektedir.

Diğer yandan postmodern bir karaktere uygun olarak bugün genç kimliği, kimlik algısı ve dindarlığın olabildiğince parçalı bir nitelik sergilediğini SEKAM'ın "Türkiye'de Gençlik" araştırmasının verilerinden öğreniyoruz. Bu durum hayata ve dine de parçacı bir tarzda yaklaşan gençliğin, bir yandan seküler niteliğinin, diğer yandan dini kendi bütünselliği içinde algılayamadığını; belki daha da önemlisi İslam'ın bakış açısından oldukça mesafeli bir din algısı ürettiğini de göstermektedir.

Gençlik ve dindarlık ilişkisine dair aslında ajandamızda yer almasını istediğim problemi "dine sağlıklı bir ilgi" temelinde açıklayabiliriz. Bu bağlamda genç dindarlığının da şu anahtar kavramlar çerçevesindeki problemlere odaklanması gerektiğini öneriyorum. Birincisi; seküler bir eğitim tarzının gençliğin dindarlık alıgılayışında ciddi problemler üretmesidir. Gençliği bütün boyutlarıyla istimlak eden istihlak kültürü ve bunun İslam'ı algılamada ortaya çıkardığı problem ki, geçmişte mahrumiyet çeken ebveynlerin bu gençliği madde ve hazza boğmakla mutlu edemeyeceğini anlaması gerekir. Üçüncüsü ise, gençliğin ülkü ve hedef bakımından yoksunluğu.

Gelecek sağlıklı bir şekilde kurulacaksa, bu kesinlikle "derdi" olan gençliğin sayesinde gerçekleşecektir.

Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kalpleri Mescitlere Bağlı Olan Gençler

İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki yıllarını ifade eden gençlik; olumlu ve olumsuz duyguların yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönemdir. Çocukluktan orta yaşa doğru giden bu süreçte meydana gelen hızlı fiziksel ve ruhsal değişiklikler önemli bir gerilim kaynağı olabilmektedir. Bu zor dönemi yumuşak bir geçişle atlatmak için gençlerin iyi bir rehberliğe ve manevi desteğe ihtiyaçları vardır. Bu desteğin önemli ayaklarından biri iman ve irade eğitimidir. Bu eğitimi alan ve sağlam bir iman ve iradeye sahip olan genç, Allah'a kul olmanın şuuruna varacak, ibadete yönelecek ve nefsinin olumsuz isteklerine gem vurup kendisini günahlardan ve aşırılıklardan koruyacaktır.

İbadet, insanı beşerî zaaflarından arındıran, irade ve sabrı öğreten, kişiyi disipline eden bir özelliğe sahiptir. Allah'a bağlılığın ve itaatin özü olan ibadet samimiyetle yapıldığı takdirde kişiyi birçok kötü duygu ve düşünceden uzak tutar.

Gençlerin ibadeti benimsemeleri ve şuurlu bir şekilde yerine getirmelerinde ailenin önemi büyüktür. Anne babanın ibadetlerini yerine getirmeleri, günahlara karşı hassas davranmaları, kul hakkına riayet etmeleri, çocuğun kulluk bilincini elde etmesinde önemli etkenlerdir. Çocukluktan itibaren ibadetle tanışan ve ibadet alışkanlığı kazanan genç, Allah'a kul olmanın hazzını yaşayarak Rabbi ile olan bağını güçlendirecektir. Yüce Allah'a kul-

luk etmek üzere yaratılan insan, daima bu şuurla hareket etmeli ve "Allah'ım! Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmekte bize yardım et." diyerek Allah'tan yardım dilemelidir.

Gençliğin manevi destek alacağı, ibadet alışkanlığı kazanacağı ve Rabbi ile olan bağını güçlendireceği yerler arasında camilerin önemli bir yeri vardır. Camiler İslam'ın sembolü, Müslümanların birlik ve beraberliklerinin göstergesi, müminlerin buluşma noktaları ve onların bir bölgedeki varlık ve hâkimiyetlerinin işaretidir.

Allah'ın evi olan bu yerlerde Kur'an, ezan, kamet, namaz, zikir ve tefekkür gibi ibadetin önemli unsurlarını öğrenen ve oranın manevi atmosferini teneffüs eden genç, cami ortamında huzur bulacak, ibadet etmenin hazzını yaşayacak ve toplu ibadet etme alışkanlığı kazanacaktır.

Gençlerin camilere devam etme alışkanlığının güzel örneklerini Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde görmekteyiz. Özellikle Mescid-i Nebevi'nin Suffe denilen kısmında kalan genç sahabiler, namazlarını burada kılıyor, ilim tahsil ediyor ve Allah Rasulü'nün (s.a.s.) rahle-i tedrisinden geçiyorlardı. Burada yetişen gençler, İslam devletinde önemli görevler almışlar ve İslam'ın yayılmasında etkin rol oynamışlardır.

Kutlu Nebi (s.a.s.), Allah'a kulluk içinde serpilip büyüyen genci ve kalbi mescitlere bağlı olan kimseyi övmüş ve onları, Allah'ın kendi (arşının) gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde gölgelendirilecek yedi kimse arasında saymıştır:

"Başka bir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Allah Teala, yedi insanı arşının gölgesinde barındıracaktır: Âdil devlet başkanı, Rabbine kulluk ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genç, kalbi mescitlere bağlı kişi, birbirlerini Allah için sevip, buluşmaları da ayrılmaları da Allah için olan iki insan, güzel ve mevki sahibi bir kadının beraber olma isteğine "Ben Allah'tan korkarım" diye yaklaşmayan yiğit, sağ elinin verdiğini sol elinin bilemeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse, tenhada Allah'ı anıp gözyaşı döken kişi."

İbadet, insanı beşerî zaaflarından arındıran, irade ve sabrı öğreten, kişiyi disipline eden bir özelliğe sahiptir. Allah'a bağlılığın ve itaatin özü olan ibadet samimiyetle yapıldığı takdirde kişiyi birçok kötü duygu ve düşünceden uzak tutar.

Buna göre, gençlik yıllarını ibadetle geçiren ve kalbi mescitlere bağlı kimse, kendisini günahlardan, nefsani arzulardan ve şehevi duygulardan korumuş ve böylece samimi bir kul olarak Allah'a yönelmiş olur. Bu onun içindeki Allah'a karşı olan saygının işaretidir. Özellikle gençlik yıllarında Allah'ın emirlerine sarılıp günahlardan korunabilmek, büyük bir fazilettir. Bu sağlam duruşunun karşılığı olarak Yüce Allah bu genci, kıyametin o dehşetli ortamında kendi koruması altına alacak ve onu arşının gölgesinde barındıracaktır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), mescitlere gidip gelmeyi mümin olmanın işareti saymış (*Tirmizi, İman 8, V/12.),* cemaatle kılınan namazın da tek başına kılınan namazdan 27 derece daha faziletli olduğunu bildirmiştir. *(Buhari, Ezan, 30, I/158.)* Böylesi bir faziletin farkına varan ve bu sevabı kaçırmak istemeyen genç, şevkle camiye gitmeli, işlerini namaz vakitlerine göre düzenlemeli ve namazlarını camide cemaatle kılma konusunda son derece gayretli ve duyarlı olmalıdır.

Namazlarını camide kılmaya alışan genç, aynı zamanda kendisini günah ortamlarından uzak tutmuş, zamanını boşa harcamamış ve böylece manevi kazanç elde etmiş olur.

Müslüman genç, sahabi Abdullah b. Ömer'i örnek alarak, camileri kendi evi gibi telakki etmeli *(Ebu Davud, Taharet, 137, I/265.)*, cemaatsiz bırakmamalı, orayı sığınılacak yer olarak görmeli ve böylece Rabbini sevindirmelidir. Nitekim bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "Müslüman bir kimse mescitleri

namaz ve zikir için kendine yer yurt edindiğinde, Allah onun bu durumuna, gurbetten dönen kişiye ailesinin sevindiği gibi sevinir." *(İbn Mace, Mesacid 19, I/262.)* Buna göre mescitleri kendisine yurt edinen kimse, hem oranın manevi feyzinden istifade edecek, hem de Allah'ı hoşnut etmiş olacaktır.

Gençlik, Yüce Allah tarafından insana verilen en büyük nimetlerden biridir. Kişi, gençliğini nasıl geçirdiğini, nelerle uğraştığını, faydalı işlerle uğraşıp uğraşmadığını hesap etmeli ve gençliğinin kıymetini bilmelidir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bir adama nasihatte bulunurken, "Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil; ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin, hastalık gelmeden önce sağlığın, fakirlik gelmeden önce zenginliğin, meşguliyet gelmeden önce boş vaktin, ölüm gelmeden önce hayatın." buyurmuş *(Hâkim, Müstedrek, IV, 341, H.N. 7846.)*, gençliğin önemli bir fırsat olduğuna ve bunun değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Zira gençlik, insanın en verimli çağı olup, maddi ve manevi kazanımlar bu dönemde elde edilir.

Gençliğini Allah'a itaatle, ibadetle ve günahlardan sakınarak geçiren genç, Allah katında mükâfata ulaşacak ve fani olan gençlik yerine ahirette ebedî gençliği elde edecektir. Rasul-i Ekrem (s.a.s.), cennete girenlere "…Sizin için gençlik vardır, ihtiyarlamayacaksınız…" diye seslenileceğini bildirmiş *(Müslim, Cennet, 22, III/2182.)*, dünyada ibadetle geçirilen ömrün ahirette ebedî gençliğe dönüşeceğini müjdelemiştir.

Akıllı genç, kendisine verilen gençlik nimetini değerlendirir, inançsızların yaptığı gibi dünyası için ahiretini feda etmez *(İbrahim, 14/3.)* ve ölümden sonrası için çalışır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), "Ya Rasulallah, müminlerin hangisi daha akıllı, daha şuurludur?" sorusuna, "Ölümü en çok hatırlayanı ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananı. İşte onlar en akıllı, en şuurlu olanlarıdır." *(İbn Mace, Zühd, 31, II/1423.)* şeklinde cevap vererek ahiret hayatı için çalışmanın önemine işaret etmiştir.

Ömür sermayesi, Yüce Allah tarafından insana emanet olarak verilmiştir. Kişinin bu sermayeyi nerede ve nasıl harcadığı, ahirette sorgulanacak

konular arasında sayılmıştır. Bu hususta Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: "İnsanoğluna beş şeyden hesap sorulmadıkça kıyamet günü Allah'ın huzurundan ayrılamayacaktır; ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazandığından, malını nerede harcadığından, öğrendiği bilgilerle yaşayıp yaşamadığından." *(Tirmizi, Sıfatu'l-Kıyame, 1, IV, 612.)* Buna göre genç, sayılı olan ömür sermayesini, onu kendisine bahşeden Allah'ın emirleri doğrultusunda harcamalı, vaktini faydalı işlerle geçirmeli ve böylece yarın mahşer gününde Rabbinin huzurundan selametle ayrılmalıdır.

Gençlik yıllarını ibadetle geçiren ve kalbi mescitlere bağlı kimse, kendisini günahlardan, nefsani arzulardan ve şehevi duygulardan korumuş ve böylece samimi bir kul olarak Allah'a yönelmiş olur.

Allah Rasulü (s.a.s.) gençleri ibadete teşvik eder, onlarla ilgilenir ve onların iyi bir kul olmalarını isterdi. Bir defasında genç sahabilerden Abdullah b. Ömer için, "Abdullah ne iyi adam! Keşke bir de gece namazı (teheccüt) kılsa!" buyurmuş, bunun üzerine Abdullah b. Ömer geceleri namaz kılar olmuştur. *(Buhari, Teheccüd, 21, II/50.)* Rasulüllah (s.a.s.), aile fertlerine ve yakınlarına da gece ibadetini tavsiye etmiş ve kızı Hz. Fatıma ile damadı Hz. Ali'yi gece namazına kaldırmıştır. *(Buhari, Teheccüd, 5, II/43.)*

Hz. Peygamber (s.a.s.), az da olsa sürekli olan ibadet ve itaatlerin Allah katında daha sevimli ve makbul olduğunu bildirmiş, başlanılan bir ibadetin veya hayırlı bir işin devamlı olmasını tavsiye etmiştir. *(Buhari, İman 32, I/16.)* Bir defasında Abdullah b. Amr b. el-As'a, "Ey Abdullah! Falan kimse gibi olma, çünkü o, gece ibadetine devam ederken, sonraları ibadet etmeyi terk etti." *(Buhari, Teheccüd, 19, II/48-49.)* buyurarak ibadetin sürekli yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Buna göre ibadete alışan genç, bunu devam ettirmeli ve ibadet etmeyi hayatının bir parçası hâline getirmelidir. Yaratılış gayesi Allah'a ibadet olan insan *(Zariyat, 51/56.)*, Yüce Allah'ın "Sana yakin (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et." *(Hicr, 15/99.)* emrine imtisal ederek ölünceye kadar ibadetine ara vermeden devam etmelidir.

Mescitler, Allah'ın evleri olduğundan huzur ve sükûnetin kaynağıdır. İnsanların nefes almasını sağlayan, onları manevi yönden tatmin eden bir rahatlama yeri, kimsesizler için bir sığınak, yalnızlıktan bunalan ruhların sosyalleşmesine katkıda bulanan toplumsal mekânlardır. Her yaş ve sınıftan Müslümanın rahatlıkla ziyaret edip ibadetlerini eda edebilecekleri yerlerdir.

Günümüzde dinden uzaklaşma ve bunun sonucunda meydana gelen ahlaki ve manevi tahribat en çok gençleri etkilemektedir. Özellikle internet ve cep telefonu gibi iletişim araçları ile bazı görsel yayınlar, gençliğin aklını çelmekte ve onları ibadetten uzaklaştırmaktadır. Gençleri zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak, ibadete alıştırmak ve manevi yönden takviye etmek için camilerin cazibe merkezi hâline getirilmesine ve buralarda gençlerin maddi-manevi gelişmelerine destek olacak faaliyet alanları oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Caminin manevi atmosferine alışan, buralarda huzur bulan, kalbi mescitlere bağlı, gönlü iman ve irfan dolu ve Allah'a kulluğun şuuruna varan gençler, hem kendilerini günahlardan ve kötülüklerden koruyacak, hem de gelecek neslin inançlı ve huzurlu olmasına katkı sağlayacaktır.

Gençlerimizin, Hz. Yakub'un ölüm döşeğinde iken, "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" sorusuna, "Senin ilahına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz; biz ancak O'na teslim olmuşuzdur." *(Bakara, 2/133.)* diyerek cevap veren evlatları gibi şuurlu fertler olmaları dileğiyle...

Dr. Ömer Faruk Söylev
Osmangazi Müftülüğü Başvaizi

Gençlerle Sağlıklı İletişim Dili: Konuşmak mı? Dinlemek mi?

"Eskiden oğlumla konuşmak kolaydı, fakat şimdi 18 yaşında ve ne düşündüğünü anlamak bizim için zor. Odasına kapanıyor ve artık bizimle eskisi gibi konuşmuyor!"

"Önceleri çocuklarım söylediğim şeyleri can kulağıyla dinlerdi. Şimdiyse genç birer delikanlı oldular ve onların dünyasını anlamadığımı düşünüyorlar."

Genç olmak, onu anlamak ve birlikte yaşamayı başarmak kolay değildir.

Gençler bir yandan "Ah yeniden genç olsam! Keşke sizin yaşınızda olsaydım!" diye özlemlerini belirten bir yandan da yaşadıkları büyük ve hızlı değişime ayak uydurmaya çalışırlar. Bu nedenle genç olmak zordur. Gençlik, insanın pek çok psikolojik, sosyal, ekonomik ve ahlaki sorunlarla baş etmek zorunda olduğu zorlu bir dönemdir. Zaten gençlik dönemi insan hayatının en sorunlu yılları olarak bilinir. Çünkü bu bir geçiş dönemidir. Uzun çocukluk yılları geride bırakılmış fakat yetişkin bir insan olmanın bütün şartlarına da ulaşılamamıştır. Bu dönemde beden hızla değişirken sorumluluklar artmaktadır. Gençler bazı şeyleri kendilerinin yapabileceğini keşfeder ancak çoğu kez nasıl bir yol izlemesi gerektiği konusunda kararsızdırlar. Bir taraftan aynı anda çok şey başarmak, özgür olmak, birey olmak, yalnız kalmak isterken, diğer taraftan arkadaşlarıyla olmak, onlar tarafından kabullenilmek ve onaylanmak

için uğraşırlar. Bireyselleşme ve kimlik oluşumunu sağlayacak bu değişiklikler gençlerin bedenini ve ruhsallığını yorar. Artan beden enerjisiyle birlikte hızlı beden gelişimi ve uyanmaya başlayan cinsel farkındalığı yaşayan gençler şaşkındır, sarsılmıştır.

Şüphesiz bu zor durumun, gençlik döneminin sözü edilen gelişim özellikleriyle doğrudan ilgili olan yanı vardır. Fakat günümüzde gençlik dönemi zorluklarının birçoğu modern çağın insan anlayışı, toplum görüşü ve kültür yapısının eşlik ettiği, gençliğin dışında oluşan faktörler kümesiyle daha yakından ilgilidir. Nitekim günümüz gençliği, kendileri üzerinde etkisini oldukça fazla hissettiren hazcı, cinsel konularda kural tanımayan, aşırı tüketimci, her türlü kazancın mubah görüldüğü, bireyin yaşamında hiçbir değere yer verilmeyen bir hayat anlayışının meydan okumasıyla karşı karşıyadır. Değişen toplum düzeni ve hayat anlayışları içinde farklı rol beklentileri ve bu değişime paralel biçimde değişime zorlanan gençler ruhsal bir gerilim ortamında kimlik arayışlarını sürdürmek durumunda kalmaktadır. Böylesi toplumsal, ruhsal ve bedensel dönüşümlerin yaşandığı, büyüme ve gelişmenin hızlı hareket ettiği zorlu bir süreç olan gençlik yıllarında kimlik, rol ve statü karmaşasının yol açtığı bocalamalar bazen uzun bir süreyi alabilir. Bozulan denge ile baş etmeye çalışan gençler, bu dönemde, kendini ifade edebilmekte zorlanırlar. Bu gibi durumlarda genç olmayı anlamak da onlarla birlikte yaşamak da zor olabilir. Özellikle ebeveynler açısından o zamana kadar kontrol edebildiği, ne yapacağını az çok tahmin ettiği çocukları gitmiş, yerine anne babalarının sevgilerinden şüphelenen, arkadaşlarını onlara tercih eden ve anne babaların da kendilerine düşman gibi davrandığını düşündüğü, onları terk etmek için can attığını sandığı başka bir insan gelmiştir.

İletişim birlikte yaşamanın temelidir

Çağımızdaki hızlı gelişmeler toplum içinde ve toplumlar arasındaki etkileşimi yoğunlaştırmış, yetişmekte olan gençler ile yetişkin kuşaklar arasında ciddi uyumsuzluklar ve çatışmalar meydana getirmiştir. Günümüzde gençler ile yetişkin kuşaklar arasında yeterli ve doyurucu iletişim dili ve imkânları ortadan kalkmıştır. Gençler genellikle aile ve akraba ilişkilerinden kopuk dar bir arkadaş çevresiyle hayatlarını sürdürmektedir. İlişki kurulan yetişkinlerle tecrübe aktarımı ve dayanışma imkânı sağlayacak ortak bir iletişim dili çoğu kez bulunamamaktadır. Kuşaklar arasındaki bu uyumsuzluklar, kişilerarası ilişki ve iletişimin insanî ilke ve anlayışlara göre düzenlenmesinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Gençlerle iletişim kurabilmek için yeni bir dile, hatta sürekli yenilenmesi gereken bir dile ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece günümüz anne-babalarının değil aynı zamanda akademisyen, eğitimci ve din görevlilerinin de bu konularda daha fazla çaba harcaması gerekir.

Yüce Allah yarattığı canlıları kendilerini korumak, varlıklarını sürdürmek için bazı yetenek ve güçlerle donatmıştır. Bazılarının beden gücü, bazılarının görme duyusu, bazılarının koku alma duyusu gelişmiştir. Bazıları çok ürer, bazıları daha hızlı koşar… İnsan da konuşma ve anlaşma kabiliyeti ile donatılmış bir varlıktır. İnsanın her türlü iletişimini bu yeteneği çevresinde düşünmek gerekir. Bu manada iletişim birlikte yaşamanın temelidir. Sağlıklı bir iletişim için ise iyi bir iletişim diline ihtiyaç vardır. Çünkü dil, kullandığımız en önemli iletişim aracıdır.

Yeni kuşakların dilini ve üslubunu anlamak, onlarla yeni bir iletişim kurabilmek, yeni bir dil oluşturmak her dönem için kaçınılmazdır. Zira doğası gereği, iletişimin çeşitliliği ve imkânlarının sınırı yoktur. İletişim biçimi ve içerikleri sürekli olarak gelişmekte, farklılaşmakta ve gelecek için öngörülerde bulunulamayacak kadar hızlı değişmektedir. Bu sebeple gençlerle iletişim kurabilmek için yeni bir dile, hatta sürekli yenilenmesi gereken bir dile ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece günümüz anne-babalarının değil aynı zamanda akademisyen, eğitimci ve din görev-

lilerinin de bu konularda daha fazla çaba harcaması gerekir. Zira dini gelişim açısından manevi arayış ve sorgulamaların en üst düzeyde seyrettiği bu dönemde gençlerin, içinden geçtikleri sorunlu ve sıkıntılı şartları hasarsız atlatabilmeleri için duygu ve düşüncelerini yansıtabilecekleri ve kendilerinin örnek alabileceği modellerin onları anlayabileceği yeni bir dile ihtiyaçları vardır. İnsanlık için en mükemmel ve en ideal değerlere sahip olan İslam dini, bugünün gençleri tarafından doğru anlaşılamıyor ve onlara doğru anlatılamıyorsa ortada ciddi bir dil problemi var demektir. Günümüz için ifade edilecek olursa, din görevlileri görev yaptıkları alanlar içinde gençleri çok fazla göremez ve onlarla iletişime giremezler. Bu durumun elbette pek çok nedeni olabilir ancak kullanılmakta olan din dili ve iletişim şekillerinin gençleri ne kadar kuşatıcı nitelikte olduğu yeniden değerlendirilmelidir.

İletişim konuşmaktan ibaret değildir

Günümüzde değişen dünya bireysellik, özgürlük, üretim ve tüketim kültürü, demokrasi ve çoğulculuk gibi bireysel ve toplumsal yapıyı derinden etkileyen yeni değerler üretmektedir. Yükselen bu değerler arasında konumuzu daha yakından ilgilendireni bireyselliktir. Ferdin kendi değerini kendi inşa etmesi olan bireysellik anlayışı eski toplumsal dokuyu fertler lehine zayıflatmaktadır. Eski toplumsal roller, toplumsal bağlar ve toplumsal ilişkiler birey merkezli bir şekil kazanmaktadır. Günümüzde bireye tek taraflı hitap ederek "dıştan" yardım etmek, eğitmek, tavsiyelerde bulunmak, ona yol göstermek yerine; onu dinleyerek ve karşılıklı konuşup "içsel" güçlerini kullanarak kendi başına yürümesine imkân sağlamak, kendi yolunu kendisinin bulması ve tercihlerini kendisinin yapmasının gereğine inanılmaktadır.

Bireyi merkeze alan bu temel görüş ve yaklaşımlara göre, anne babaların çocuklarına, öğretmenlerin öğrencilerine, yetişkinlerin gençlere birtakım emirler verip veya nasihatlerde bulunarak, onların tepkilerini dikkate almamaları iletişim olarak kabul edilemez. Hâlbuki anne babalar ya da yetişkinler genelde böyle davranarak gençlerle iletişim kurduklarını sanırlar. Fakat gençler konuşurken de ikaz, önerilerde bulunma, hatırlatma, yargılama gibi pek çok iletişim engelleri ile aslında gençleri dinlemezler. Bu durumda genç kendini duyulmamış, anlaşılmamış ve kendisi ile ilgilenilmemiş hissederek iletişimi keser. Böyle durumlarda ailelerin çoğu "çocuğumuz bizimle hiçbir şeyi paylaşmıyor, gizliyor" derken; gençlerin çoğu da "aileme anlattığım zaman beni dinlemiyor, ne söylesem hemen tepki veriyor, kızıyorlar", "beni anlamıyorlar bende hiçbir şeyi anlatmıyorum" demektedir.

Gençlerle diyalog kurabilecek dil ve üslup, günümüzde konuşmaktan çok dinlemeyi gerektirmektedir. İyi bir dinleyici olabilmek, iyi bir iletişim için çok önemlidir. Gençler, çok sinirli veya endişeli durumlarda dahi duygular kontrol edilerek, ani tepki verilmeden, yargılanmadan, yorum yapılmadan, sözü kesilmeden dinlenebilmelidir. Gençlerle konuşurken geçirilen zamanın en az iki katını onları dinleyerek geçirmelidir. Konuşma sırasında söylediklerinin yanında söyleyemedikleri için onları cesaretlendirerek dinlemek gerekir. Bu durum onlarda saygı duyulduğu ve önemsendiği hislerini güçlendirir.

Gençlerle konuşurken 'ben dili' ile konuşmayı tercih etmek gerekir. Yetişkinler gençlerin beğenmedikleri, onaylamadıkları, ya da rahatsız oldukları davranışları karşısında "sözümüzü dinleseydin bunlar olmazdı", "çocuk gibi davranıyorsun", "hiç sorumluluk taşmıyorsun" gibi uyarılarda bulunur. Bu uyarıların ortak noktası 'sen dili' kullanılarak yapılmış olmalarıdır. Bu şekildeki bir iletişimde genç, kızgınlık, kırgınlık ve suçluluk duygularına kapılarak doğrudan savunmaya geçer ve iletişimi keser. 'Ben dili' kullanılarak yapılan konuşmalarda ise yetişkin, gencin davranışı karşısında ne hissettiğini iletir ve iletişimin sürmesini destekler. Böylece onu düşünmeye sevk ederken, problemi anlamasına da yardımcı olur. Örneğin eve geç gelen gence "eve haber vermeden geç geldiğinde çok endişeleniyorum, çünkü başına bir şey geldiğini düşünüyorum" diye konuşulursa gencin dinlemesi ve anlamaya çalışması sağlanabilir.

Kısaca yetişkinler edindikleri bilgileri, yaşadıkları tecrübeleri gençlere nasihatlerle aktarmak ve böylelikle onları kötülüklerden korumak, onlar için en iyi olanı onlara göstermek isterler. Fakat günümüzde böyle bir amaca öğüt vermekle değil; doğru davranışlarla gençlere örnek olarak ve sağlıklı bir iletişim dili ile rehberlik ederek ulaşmak mümkündür.

Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Modern Zamanlarda Tüketilen Gençlik

Modern zamanların en önemli toplumsal işlevleri araçsallaştırma, metalaştırma ve meşrulaştırmadır. Öyle ki; günümüzde bu üç sürecin işlemediği bir bireysel ve toplumsal yaşam alanından söz etmek neredeyse imkânsızdır. Modern öncesi zamanların kendi varlığı ve yetkinliği üzerinde derin düşünceler üreten insanı, artık yerini; kadim düşünceleri hızla ve hazla tüketen bir ekonomik insana bırakma eğilimindedir. Oysa insanın kendisi başta olmak üzere kendi dışındaki varlıklarla ve evrenle kurduğu ilişkinin doğasında, asla basit araçsallaştırmalara kurban edilmemesi gereken ve sadece kendisine özgü olan yetenekleri yer alır. Bu nedenle insan, söz konusu potansiyel yeteneklerinin oluşturduğu özünü (fıtratını) harekete geçirip geliştirdiği ve bu özü kendisine bahşedenle iletişime geçirip hayatına kattığı ölçüde insanlığını gerçekleştirme imkânı bulur. Bu yolla o, sadece kendisini değil, aynı zamanda bütün evreni ve Yüce Yaratıcısını tanımaya aracılık eden bir kemalat sürecine de girmiş olur.

Modern zamanların araçsallaştırma işlevinden en çok etkilenen toplumsal kategorilerin başında, çocukluk ve gençlik gelir. Bireyin kimlik ve kişiliğinin şekillenmesinde en önemli iki dönemi

oluşturan çocukluk ve gençlik yılları, onun sonraki yaşamı üzerinde kalıcı izler bırakan dönüm noktaları ile doludur. Bu yıllarda öğrenilen her bilgi, edinilen her tecrübe ve tecrübe edilen her yaşantı sonraki yıllara olumlu ya da olumsuz transferler olarak aktarılır. Bireyin kişiliği büyük oranda ilk altı yılda şekillenir ve yaşamın sonraki yıllarına yön verecek sosyal etkiler bu dönemde bireyin kişiliğine âdeta nakşedilir. Çünkü bu yıllar, bireyin tutum ve davranışları üzerinde anne baba etkisinin en yoğun, çevresel yönlendirmelere en açık ve bu nedenle de itaate en çok eğilimli olduğu dönemi oluşturur. Ön ergenlik, ergenlik ya da gençlik yılları ise fiziksel, duygusal ve ruhsal değişimlerin eş zamanlı ve sancılı süreçler olarak ortaya çıktığı, dolayısıyla bireyin kimlik ve kişiliğinde gelgitlerin ve krizlerin en yoğun yaşandığı kararsızlık dönemleridir. Çocukluk ve gençlik yılları, bireyin genel olarak "tüketici" durumunda olduğu yıllardır. Başka bir ifadeyle birey, henüz "üretici" durumuna erişecek yetkinlikte değildir. O, içinde bulunduğu dönemin doğası gereği sosyal etki ve desteklerle hayatını sürdürmek ve geleceğini planlayıp yönlendirmek durumundadır. Esasen modern zamanlarda bireyin, hayatının sonraki yıllarında da yaratılışta kendisine sunulan potansiyel yeteneklerini keşfedip yeniden üretebilmesinin önünde sayısız engellerin bulunduğu görülmektedir. Öyle ki birey, her ne kadar biyolojik olarak olgunlaşmış görünse de, duygusal ve ruhsal olarak yaşamı boyunca "kâmil/erişkin" olamamanın zorluklarıyla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Başka bir ifadeyle modern zamanlar, bireyi; çocukluk ve özellikle gençlik yıllarında sabitlemek, hatta hapsetmek istemektedir. Böylece madde kadar mana ya da beden kadar ruh, nefis, akıl, zihin, kalp, gönül, ahlak ve değer zenginliğine sahip çok-boyutlu bir varlık olarak insan, sadece bedensel boyuta sıkıştırılmış tek boyutlu basit bir canlıya indirgenmiş olmaktadır.

Modern zamanlarda gençlik, insanın kendisini bedensel, duygusal, zihinsel ve ruhsal anlamda enerjik ve güçlü hissettiği bir dönem olduğu için, tüketim kültürünün en önemli hedef kitlesini oluşturur. Bu nedenle tüketim kültürü tarafından tasarlanan hemen her ürün ya da meta öncelikle gençlerin beğenisine sunulur. Gençler tarafından beğenilen ürünlerin piyasa koşullarında dolaşımını sürdürebilme ve dolayısıyla yeniden üretilip geniş kitleler tarafından tüketilebilme şansının artacağı düşünülür. Böylece gençler, tüketim kültürünün araçsallaştırdığı metaları tüketen basit alıcılara dönüşmüş olur. Reklam endüstrisinin imkânlarını kullanan büyük şirketler de, ürünlerini albenisine sundukları kitleyi ellerinde tutmanın yeni yollarını arayarak, gençlerin beğenisini satın alarak marka değerlerini korumayı ve

Bireyin kişiliği büyük oranda ilk altı yılda şekillenir ve yaşamın sonraki yıllarına yön verecek sosyal etkiler bu dönemde bireyin kişiliğine âdeta nakşedilir. Çünkü bu yıllar, bireyin tutum ve davranışları üzerinde anne baba etkisinin en yoğun, çevresel yönlendirmelere en açık ve bu nedenle de itaate en çok eğilimli olduğu dönemi oluşturur.

dolayısıyla eski ve yeni potansiyel müşterilerinin gözünde "ürünlerini meşrulaştırmayı" sürdürürler. Bu meşruiyet süreci, satın alma güdüsünü sürekli yeni yollar deneyerek canlı tutma ve varlığını güçlendirme şeklinde işlemeye devam eder. Aslında bu süreçte gençler, beğenileri üzerinden sadece herhangi bir ürünü değil, aynı zamanda o ürünün sunduğu yaşam biçimini de satın almaya özendirilir. Böylece pasif alıcılar olarak gördüğü gençlerin tüketim arzularını kamçılamaya yönelik mesajlar gönderen reklam endüstrisi, onları bitmez-tükenmez istekler dünyasının bağımlı müşterilerine dönüştürür. Elbette her türlü bağımlılığın birey üzerinde tahrip edici etkilerinden söz edilebilir. Ancak kişinin doğuştan zaafları arasında yer alan ve bu özelliğiyle bütün din ve ahlak sistemlerinin kontrol altına almayı hedeflediği sınırsız istekler alanı, insan açısından belki de en tehlikeli bağımlılık potansiyeline sahiptir.

Modern insanın, özellikle de gençlerin içine düştüğü her türden tüketim bağımlılığı bunun en bariz örneklerinden biridir. Elbette, insanın hayatını mutlu ve huzurlu bir biçimde sürdürebilmesi, yeme-içme, giyinme, barınma, üreme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Ancak burada, insanın ihtiyaçlarının sınırlı, isteklerinin ise sınırsız olduğu unutulmamalıdır. Başka bir ifadeyle insan, ihtiyaçları ile istekleri arasındaki ayrımı fark edip, onları karşılama konusunda dengeli bir tutum içinde olmalıdır. Çünkü Hz. Peygamber'in ifadesiyle insana "bir vadi dolusu mal verilse ikincisini, ikincisi verilse üçüncüsünü isteyecek ve nihayet onun gözünü toprak dolduracaktır." Burada insanın temel ihtiyaçlarıyla ilişkisini gemi ile suyun ilişkisine benzeten Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin örneğini hatırlatmakta yarar vardır. Mevlana'ya göre, gemi nasıl suya muhtaçsa, insan da temel ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlara muhtaçtır. Ancak denizde yol almayı sağlayan suyun sızıntısının gemiyi batırması gibi, ihtiyaç boyutunu aşan sınırsız istekleri de insanı kontrol altına alıp onun zarar görmesine yol açabilir. Sonuçta; Psikolog Eric Fromm'un ifadesiyle modern zamanlarda "sahip olmak ya da olmak" arasında sıkışıp kalan insan, gerçek anlamda "olma"nın ancak "sahip olmak"la mümkün olduğuna gittikçe daha çok inanmaya başlar. Bu durumda, bireyin hayatına yön veren değerlerin hiyerarşik yapısı değişmiş olur. Çünkü birey açısından sadece birer araç olması gereken teknoloji, para, çıkar ve kazanç elde etme gibi teknik değerler; sevgi, inanma, çalışkanlık, dürüstlük, dostluk, vefa, güven ve saygı gibi yüksek insani değerlerle yer değiştirmiş olur. Böylece birey, hayatın amacını "her şeye rağmen –meşru ya da gayrimeşru- sahip olmak"ta ve hayatın zevklerini sınırsızca elde etmeye çalışmakta görmeye başlar. Aslında bu bir kısır döngüdür ve bu durumdaki birey, sınırsız isteklerinin peşinden koşup tükettikçe "olma"ya değil, aksine "tükenme"ye ya da "tüketilme"ye mahkûm olur. Çünkü insanın "sahip olma" güdüsü ve sınırsız istekleri, din ve ahlak sistemlerinin öğretileri tarafından dengelenmediğinde, paylaşımcı/diğerkâm değil, aksine hedonist/hazcı tutum ve davranışlar üzerine kurulu bir tüketim ahlakına yol verir. İşte günümüz insanının ve özelde gençlerin karşı karşıya bulunduğu temel sorun da böylece ortaya çıkmış olur.

Peki, bu sorunun çözümü için neler yapılmalıdır? Elbette böylesine temel bir sorunun tek bir çözüm yolu olduğu söylenemez. Esasen bu sadece bizim toplumumuza özgü bir sorun da değildir. Günümüzde tüketim kültürünün işlerliğini koruduğu bütün top-

lumlar benzer problemlerle yüzleşmek zorundadır. Söz konusu kültürün kodladığı mesajlarla büyük oranda bedensel varoluşu üzerinde odaklanan genç, ruhunun/manevi ihtiyaçlarının varlığını ya çok az hissetmekte ya da neredeyse hiç hissetmemektedir. Böyle olunca, bütün yatırımını bedensel varlığına yapmaya özendirilmekte, onu olabildiğince genç/fit tutmanın ve onun her türlü isteğini sınırsızca karşılamanın yollarını aramaktadır. Sonuçta onun dünyasında dolaşan imaj ve imgeler; gençlik, yakışıklılık, güzellik, cinsellik ve haz gibi duyguların bedene hapsedildiği tek boyutlu bir gerçeklik alanının güçlenmesine, manevi/ruhsal ihtiyaçlar alanının ise gittikçe zayıflamasına katkıda bulunmaktadır. Oysa insanın bedensel varoluşu, dolayısıyla ona yapılan tüm yatırımlar, bu dünyadaki yaşantısıyla birlikte sona erecek ve geriye o zamana kadar varlığı çok az hissedilen ruhu, yani asıl varoluş enerjisi kalacaktır. Çünkü başta da belirttiğimiz gibi insanı varoluşun kaynağına bağlayan kalıcı özü, onun ruhsal/manevi boyutudur. O zaman yapılması gereken, insanın geçici olana değil, kalıcı olana yatırım yapması ve kendisini bedensel olduğu kadar ruhsal olarak da diri tutacak alanlara yönelmesidir. Bu da ancak ona bedeninin ihtiyaçları kadar ruhunun ihtiyaçlarını da hatırlatan bir yaklaşımla mümkündür. Esasen İslam'ın insana kazandırmaya çalıştığı bilinç tam da bu noktada devreye girmekte, ona yaşamın geçiciliğini, Yüce Yaratıcı dışında her şeyin bir gün yok olacağını ve insanın bir sonsuzluk yolcusu olduğunu hatırlatmaktadır. Yolcu olanın ise daima yolda olduğunu bilmesi ve hazırlığını ona göre yapması gerekir. Sonuçta; çözüme giden yoldaki en temel adım, gençlerin potansiyel enerjilerinin bedensel, zihinsel, duygusal ve ruhsal boyutlarına ilişkin duyarlılıklarını ve farkındalıklarını yükseltecek bir yaklaşımla harekete geçirilmesidir. Çünkü gençlerin tüketilen enerjilerinin geri kazanımı, ancak onlara geleceklerine ilişkin doğru yönlendirmeler yapıldığında ve insani yüksek değerler üzerine kurulu özlerini (fıtratlarını) fark ettirip geliştirebilecekleri imkânlar sunulduğunda mümkün olabilir. Bu durumun geleceğimiz adına verimli, üretken ve umutlu bir sürecin başlangıcını oluşturacağında kuşku yoktur.

Yrd. Doç. Dr. Cafer Acar
Gaziosmanpaşa İlahiyat Fakültesi

Hz. Peygamber ve Genç Sahabiler

Gençlik insan hayatında özel bir dönemdir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi. Ara dönem değil. Neredeyse otuz yaşına kadar devam eden yetişme süreci. Sosyal bir kategori olarak tarihin ıskalama kaygısını hep yüreğinde taşıdığı yaşamımızdan bir kesit. İnsanın hayata dair imtihan bayrağını açtığı bir eşik. Önemli bir insan kaynağı. Toplumları, devletleri, fikirleri ayakta tutan ve ömrünü etkileyen bir kaynak. İnsanın kimlik ve kişiliğini inşa süreci. Bugünümüz ve yarınımıza ilişkin umutlarımıza neşve...

Genç insanlarla iletişim ve onların geleceğe hazırlanması hem ailenin hem toplumun hem de devletin bugün için temel bir kaygısıdır. Hz. Peygamber'in hayatından bu alana ilişkin örnekler bulmak mümkündür. Bizlere güzel örnek *(Ahzab, 33/21.)* (üsve-i hasene) olarak gönderilen Hz. Peygamber'in etrafında gençlerden oluşan bir kitlenin varlığını biliyoruz. İlk müminlerin çoğunluğu gençlerden oluşmaktaydı. Ali b. Ebi Talip 10, İbn Ömer 13, Zeyd b. Harise 15, Abdullah b. Mesut 16, Zübeyr b. Avvam 16, Talha b. Ubeydullah 17, Abdurrahman b. Avf 17, Erkam b. Ebi'l-Erkam 17, Sad b. Ebi Vakkas 17, Musab b. Umeyr 18-20, Cafer b. Ebi Talip 22, Ebu Bekr'in kızları Aişe ve Esma, genç yaşlarda olan ilk Müslümanlardan bazılarıdır. Zengin, fakir, köle gibi toplumun farklı kesimlerinden gençlerdir bunlar. Hz. Peygamber'in refakatinde yetişkinlik dönemine geçmişlerdir.

Gençlik dönemini Hz. Peygamber'in yanında ve terbiyesinde tamamlayan bu gençler, onun tevhit mücadelesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Hz. Peygamber onlara sahip çıkmış onlar da Hz. Peygamber'i, en zor zamanlarda bile terketmemişlerdir. Bu iletişim ve bağlılıkta hem Hz. Peygamber'in hem de genç sahabilerin rolünün olduğu muhakkaktır. Geleneğimizde "sevgi büyükten gelir" sözünün de işaret ettiği gibi İslam Medeniyetinin tohumlarının ekildiği bu dönemin asıl mimarının Hz. Peygamber olduğu gözardı edilemez bir hakikattir.

Hz. Peygamber'in gençlerle iletişimi, her şeyden önce muhkem bir paradigmadan hareket ettiği için doğru bir zemin üzerinden inşa edilmeye başlanmıştır. Burası son derece önemlidir. Temeli sağlam ve doğru olmayan bağların niteliği ne olursa olsun kalıcı olması düşünülemez. İşte burada Hz. Peygamber'in kişiliği ve iletişim metedolojisi gündeme gelmektedir. Şüphesiz her insan önderlik ve rehberlik vasıflarına haiz değildir. Allah'ın seçerek vazifelendirdiği Hz. Peygamber'in kişilik olarak şefkati, merhameti, zerafeti iyi bir iletişim için anahtar mesabesindedir. Şimdi ana hatlarıyla onun meteodolojisine ilişkin birkaç başlığı kısa pasajlar hâlinde paylaşalım.

Sevgi

Sevgi Allah'ın insanlara bahşettiği ayetlerinden *(Rum, 30/21.)* kıymetli bir hazinedir. İmanın ve güzel davranışın meyvesidir. *(Meryem, 19/96.)* Allah'ın isimlerinden bir isim ve başta peygamberler olmak

üzere kulları üzerinde görmek istediği bir vasıftır. Bu değerleri tebliğ ile mükellef olan peygamberimizin sözlerinde ve davranışlarında bunun yansımaları görülmüştür. O imanın gereği olarak sevgiyi olmazsa olmaz bir değer hâline getirmiştir. *(Buhari, İman 5; Müslim, İman 82.)* Ashabından da temel beklentisi yine ilahî bir kayıtla ifade edildiği üzere sevgidir. *(Şura, 42/23.)* Şüphesiz gençler de bu sevgiden nasibini almıştır. Henüz genç bir delikanlı iken gördüğü Zeyd b. Harise'yi sahiplenmiş ve kölelikten azat etmiştir. Zeyd'in, ailesi talep etmesine rağmen Hz. Peygamber'i tercih etmesi karşısında, daha güzel bir mukabele ile onu evladı olarak ilan etmiştir. Zeyd b. Muhammed adıyla anılır olmuştur. Zeyd'i Hz. Peygamber'in yanında kalmaya hevesli kılan atmosferin sevgi ile oluştuğuna hiç şüphe yoktur.

Saygı

İnsanın kendine ve dış dünyasına karşı ahlaki duruşunu ifade eden saygı, Kur'an'ın ve onun kutlu mübelliği Hz. Peygamber'in önemli bir karakteridir. Allah, kullarını "dileyen iman etsin dileyen inkar etsin" fehvasıyla irade sahibi kılmıştır. Kulunun inancına dünya hayatında saygı duyan bir yaratıcının *(Kehf, 18/29.)* peygamberi de ashabının fikirlerini her zaman saygın kabul etmiştir. Zeyd'in uzun bir aradan sonra tekrar ailesine dönme hakkının varlığını bu bağlamda zikredebiliriz. Elçilere, ziyaretçilere ve misafirlere her zaman bir hürmet göstermiştir. Gelen misafirlerin oturması için gelenekteki bir saygı ifadesi olarak hırkasını veya abasını sermesi böyle değerlendirilebilir. Genç insanların fikirleri de bu anlamda saygın kabul edilmiştir. Uhut'ta, meydan savaşı isteyen genç sahabilerin görüşleri ile hareket etmeyi doğru bulmuştur.

İlgi, iltifat ve görev verme

Hz. Peygamber, gençleri toplumun saygın üyeleri olarak her zaman gözönünde bulundurmuştur. Kabileyetlerine göre yönlendirmeler yapmıştır. Enerjilerini doğru kullanabilmeleri için en güzele ve hayra davet etmiştir. Hicrette kendi yatağına Ali'yi yatırmıştır. Hayber'de sancağı Ali b. Ebi Talip'e vermiştir. 18 yaşındaki Üsame'yi, Ömer gibi Ebu Bekir gibi ileri gelen cengaver sahabilerin önünde komutan olarak görevlendirmiştir. Üsame'nin kabiliyetlerini farkeden Hz. Peygamber diğer sahabilerin de şaşkınlıkla kar-

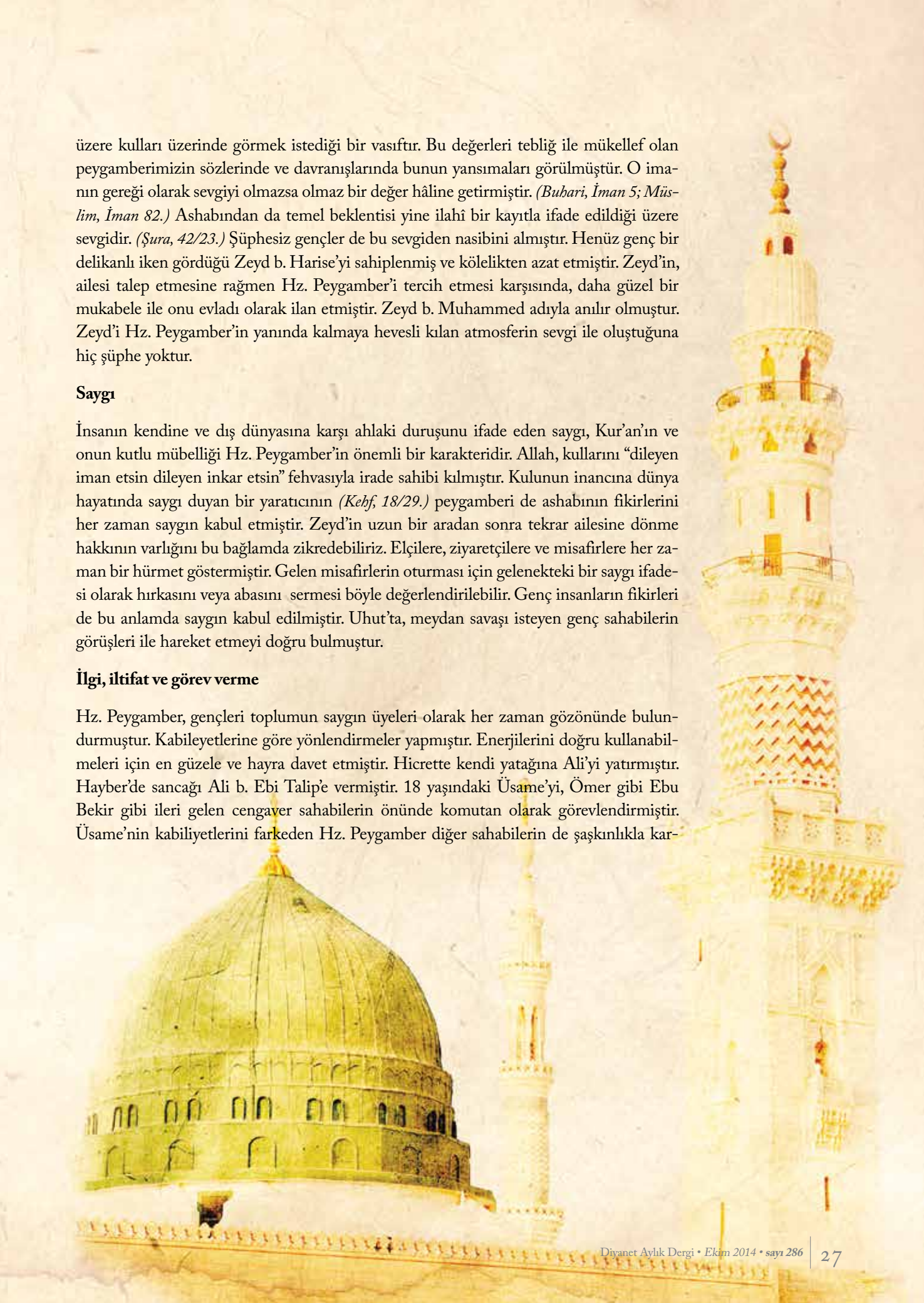

Hz. Peygamber, gençleri toplumun saygın üyeleri olarak her zaman gözönünde bulundurmuştur. Kabileyetlerine göre yönlendirmeler yapmıştır. Enerjilerini doğru kullanabilmeleri için en güzele ve hayra davet etmiştir.

şıladığı bir şekilde onu ön plana çıkarmış ve "Üsame bu göreve layıktır" sözleriyle iltifat etmiştir. Musab b. Umeyr'i diplomatik ilişkilerde görevlendirmiş, Zeyd b. Sabit'i vahiy kâtibi olarak yanında bulundurmuştur. Muaz b. Cebel'i genç yaşta Yemen'e davetçi olarak göndermiştir. 16 yaşındaki Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evinde davet için bir alan oluşturmuştur.

Eğitim merkezli yaklaşım

Hz. Peygamber'in risalet mücadelesi aslında insanlığı iyi ve güzele yönlendirme gayesi güden bir eğitim yolculuğudur. Eğitimin en bereketli dönemini yaşayan gençler de bu yolculuğun önemli bir parçasıdır. Zeyd b. Sabit'e, bu alana katkı sağlamak üzere İbranice öğrenmesini tavsiye etmiştir. Kur'an öğrenmek ve öğretmek noktasında çok istekli ve meraklı olan Abdullah b. Mesut'u bu alanda teşvik etmiş ve ona görevler vermiştir.

Hz. Peygamber'in gençlerle olan iletişiminde, onları tefekkür ve tezekküre taşımak amacı belirgin bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Zina etmek için Hz. Peygamber'den izin isteyen bir gence, etraftaki insanlar hayret ve öfke ile tepki göstermeye hazırlanırken, Hz. Peygamber onu yanına oturtup sorular sorarak yapmak istediği şeyin yanlışlığının farkına vardırmıştır. *(Ahmed b. Hanbel, V, 256-7.)*

Genç yaştaki Ebu Mahzure, okunan ezanın sözlerini bir grup içinde tekrarlayarak alay ediyordu. Bunu işiten Hz. Peygamber onu yanına çağırıp "ne güzel bir sesin var" diyerek iltifat etmiş, bir miktar da harçlık vermiştir. Daha sonra göğsünü okşayıp mübarek olsun demiştir. Bu durumdan etkilenen Ebu Mahzure kendisine ezan okuma izni verilmesini talep etmiş Hz. Peygamber de vermiştir. *(Nesai, Ezan, 5-6; İbn Mace, Ezan 2; Ahmed b. Hanbel, III, 409.)* İşte bir gencin Müslüman olma sürecinde öğretmek ve eğitmek merkezli yaklaşımın kazanımları.

Gençlerin onur ve izzetini muhafaza, müsamaha

İnsan için değerli olan soyut duygulardan biri de izzet ve onurdur. Gençlerde bu hissiyat daha da güçlüdür. Hz. Peygamber bu durumu göz önünde bulundurarak gençlerin izzet ve onurlarını muhafaza etmeye özen göstermiştir. Bir Yahudi'ye olan borcunu ödeyemeyen ve çaresiz kalan Cabir'e yardımcı olup bütün borçlarını ödemiş ve onurunun incinmesine mani olmuştur.

Hurma ağaçlarını taşlayan Ebu Rafi b. Amr el-Gıfari'ye bunu niye yaptığını sormuş, o da acıktığı için bunu yaptığını söyleyince; şefkatli bir nasihatle yere düşenlerden yemesini tavsiye etmiş ve "Allah'ım bunun karnını doyur." *(Ebu Davud, Cihad, 85.)* diye dua etmiştir.

Zarafet ve letafet, müsamaha Hz. Peygamber'in insanlarla özelde gençlerle iletişiminde dikkat çeken bir başka özelliğidir. Kur'an da buna şahitlik etmiştir. *(Âl-i İmran, 3/159.)*

Gençlik insan hayatında en dinamik yaşam kesitidir. İslamın aziz peygamberi bu toplum kesimiyle sağlıklı bir iletişim kurmayı başararak gençler nezdinde haklı bir otorite kazanmıştır. Bu otorite gençler ile Hz. Peygamber arasında açık kanal oluşturan bir özelliğe sahiptir. Gençlerin enejisini boşa çıkarmayan bir otoritedir.

Bugün gençlerimizle iletişimde her şeyden önce onların hukukuna saygı ve sevgi temelli bir yaklaşım geliştirmek toplum olarak hepimizin sorumluğudur. Gençlerin izzet ve şerefini her zaman muhafaza etmeliyiz. Gençlerin yanlışları karşısında fevri ve kaba davranışlardan uzak durmalıyız. Onları tefekkür ve tezekküre taşıyacak yakın bir iletişim ve şefkat göstermeliyiz. Bu hepimizin iyiliği içindir.

Suyu akışına bırakmak suyu zayi etmektir. Gençliği kendi hâline bırakmak geleceği zayi etmektir.

İbrahim Arpacı

Cami ve Gençlik Üzerine

Camiler ve Din Görevlileri Haftası, Diyanet İşleri Başkanlığınca her yıl belirlenen bir tema üzerinden kutlanmaktadır. Bu doğrultuda yurt genelinde gerek Başkanlığımız gerek Müftülüklerimiz aracılığı ile çeşitli çalışmalar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Bu yılki temamız ise "Cami ve Gençlik" olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede Başkanlığımız bünyesinde "Cami ve Gençlik" temasının en etkili bir şekilde işlenmesi için ülke genelinde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Diyanet Aylık Dergi olarak biz de Ankara, İstanbul, İzmir il müftüleri, yazarlar ve gençlere sorduğumuz sorulara verilen cevaplardan oluşan Cami ve Gençlik üzerine bir Soruşturma dosyası hazırladık.

* Cami sizin için hayatınızda nasıl bir anlam ifade ediyor?

* Sizce gençleri camiye ısındırmak, camiyi gençler ile bütünleştirmek için neler yapılmalıdır?

Enes Kala
(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

* Cami, benim ruh ve gönül dünyamda, tevhidin pratik yansımasını tecessüm ettiren kutlu bir pınardır. Tevhidden muhabbete uzanan yolun demlerinin geçirileceği bir konaktır gönlümde cami. Maddesiyle yeryüzüyle gökyüzünü bir kılan, manasıyla ise bizi toplayan, bir araya getiren, bir kılan, beni yekdiğerine yaklaştıran bir ulviliğin yakalanabilir ufuktaki ilahi aksidir.

* Cami, yeniden yaşamın merkezi kılınmalı, geleneğimizde var olan cami merkezli şehir, hayatımıza yeniden çağın ruhunu doğru okumak suretiyle sokulmalıdır. Peki nasıl? işte bu soruyu, konuyu meselesi ve derdi haline getiren kişiler samimi şekilde cevaplandırmaya çalışmalıdır. Camilerimiz, dede ve torunun sıkılmadan zamanlarını geçirecekleri hem göze hem de gönle hitap edecek donatılarıyla bir müessese haline getirilmelidir.

Mustafa Kemal Sağlam
(Sosyal Düşünce Derneği)

* Cami ile irtibatın modern şehir anlayışında çok zor olduğunu düşünüyorum. Özellikle büyük şehirlerde hayattan izole edilmiş cami modelleri ile yaşıyoruz ve yeni cami anlayışı sadece namaz saatlerinde açık olan ibadethane mantığı üzerine kurgulanıyor. Külliye anlayışı artık tarih oldu. Özellikle gençlerin hayatlarını işgal eden o kadar uyarıcı varken, sadece ibadet alanı olarak dizayn edilmiş ve

şehirden - şehir hayatından dışlanmış camilere yolları pek düşmüyor maalesef. Ben ise cami ile irtibat kurma noktasında çok şanslıydım. Kilis'te doğup büyüdüğüm mahallede Muradiye Camii vardı. Çocukluğumuz onun bahçesinde top oynayarak, yazları Kur'an kursuna giderek ya da dedemin elinde tutup vakit namazlarına giderek geçti.

Yani Cami aslında hayatımın her alanına hitap ediyordu. Biraz dedem ile alakalıydı belki de. Camiyi o yaptırmıştı ve ölene kadar da üzerinden elini çekmedi. Çocukları Cami'den kovanları uyardı. Böyle bir çocukluk ve ilk gençlik yaşamak, camileri hayatımın merkezine koymamı sağladı. Herkes benim kadar şanslı değil. Özellikle büyük şehirde yaşayan çocuklar ve gençler bu imkândan mahrum. Külliye geleneğini biraz daha modern bir bakış açısıyla hayatlarımıza yeniden sokmamız lazım. Gençlerin ezandan ezana gidecekleri bir ibadethanenin yanında, hayatlarının her alanına hitap eden modern külliyeli ve şehirden kovulmamış camilere ihtiyaçları var. Dahası bu camileri hayatın ve şehrin - mahallenin merkezine alan bir yaklaşıma...

* Gençleri camiye ısındırmak için belki de yapılacak ilk iş mimari anlamda camiyi gençlere uygun hale getirmektir. Örneğin namazdan sonra gençlerin caminin uygun bir yerinde geçip sohbet etmelerini sağlayacak bir yapıyı oluşturmak. Mekânın mümkün kılındığı yerde gönlü mescitlere bağlı gençleri bulmak zor olmayacağı kanısındayım.

Bahattin Cizreli
(Araştırma Görevlisi)

* Benim çocukluğum camilerde ve mescitlerde geçmedi. Bu nedenle camiler benim zihnimde masum hatıralarımın bir parçası değil, yeniden ve yeniden keşfedilen alanlardır. Yüce Allah kendisine yaklaştırmak istediği kullarını sevdiği kullarıyla buluştururmuş. Bir süre boyunca sevdiğim arkadaşlarımın çıkmasını bekledim kapılarında vakit geçirdim camilerin. Sonraları ise cesaret edip, kibrimi yendiğimde cami yeni bir yuva, yeni hayatımın ilk durağı oldu benim için. Kendi hayat hikâyemden baktığımda cami, yolunu kaybetmiş kulların kendini ve bir parçası olduğu Rabbini tanıdığı yerlerdir. Bu nedenle cami, insanın kendisine karşı zaferini ilan ettiği, her türlü aldatıcının tesirinden kurtularak yalnızca Allah'a teslim olduğu özgürlük alanlarıdır.

* Cami hakikate yakın olan yaşam tarzının uygulandığı pilot bölgeler olmalıdır. Camilerin avlularının sosyal bir alana dönüştürülmesi ve hayata dokunan konularda okuma ve sohbet etkinliklerinin düzenlenmesi gerekir.

Yunus Emre Aydınbaş
(Diyanet Tv Programcı)

* Bir hafta sonu ya da bir Ramazan bayramı sabahı, tüm sülalenin, eksiksiz tüm kuzenlerin bir araya gelip neşelendiğimiz, kendimizi bulduğumuz yerdir cami. Saf tuttuğumda dört bir yanımın kardeşlerimin garantisinde olduğu yerdir cami. Yazın sıcağından, kışın ayazından sığınıp selamet içinde kitap okuduğum yerdir cami. Şehrin en kalabalık yerinde tüm hızıyla akarken hayat, her şeyi durdurup teneffüs arası verdiğim yerdir cami.

Üstat Necip Fazılın

"Beni kimsecikler okşamaz madem, öp beni alnımdan sen öp seccadem" dediği Başımı sonsuz rahmete okşattığım yerdir Cami. Cami babamın omzunda gezdiğim yerdir, Cami nikâhımın kıyıldığı yerdir, cami musalladan kabre uğurlanacağım yerdir.

Cami candır.

* Gençlerin camilere değil de Camilerin gençlere ısındırılması

gerek diye düşünüyorum. Gençlere ısınma turları atan camilerimiz var, mahalledeki gençleri çekmek için imkan dâhilinde; gençlik kulübü kuran, sınırsız wi-fi erişimi sağlayan, sosyal medya hesapları olan, piknik-gezi tertip eden, vakit namazları arasında çorap topu maçları düzenleyen, yatsı namazı sonrası film seansları düzenleyen, satranç turnuvaları düzenleyen, kısa film çeken, maket uçak yapan imam ağabeylerimiz var. Onlar cemaatin imamı, bizim ağabeyimiz. Camiler gençler gibi hayat dolmalı.

* Gençlik camiyle yeterince buluşuyor mu; neden?

* Gençlerin camiyle olan ilişkisi konusunda din görevlilerinin nasıl bir din dili kullanmaları gerekiyor?

* Modern dünya içerisinde ortaya çıkan problemlere karşı gençlerin cami ile buluşmaları neleri önler; toplumda nasıl bir atılımın gerçekleşmesini sağlar?

Prof. Dr. Mefail Hızlı
(Ankara İl Müftüsü)

* Şüphesiz, ülkemizde gençlik camiyle yeterince buluşamıyor fakat ilk olarak, "zihni ve manevi karmaşanın anaforunda, kulluğunu gerçekleştirmenin önündeki birçok engeli bulunan gençler 'hangi cami' ile buluşacaklar?" sorusu bugün geldiğimiz noktada daha fazla anlam kazanmaktadır.

Muhatabımız üniversite öğrencileri ve gençliği ise camilerin bu duruma göre yapılanması ve daha detaylı niteliklerin (gençliğin ilgisini çekecek kitap ve yayınlardan oluşan bir kütüphane, teknolojik açıdan donanımlı bir birim, bazı ünlü kişilerin katılımıyla namazlar ya da Cuma namazı sonrasında konferans ya da tartışmalı toplantılar vs.) kazandırılması gerekir. Hem mimari bakımdan, hem fiziksel ayrıntılar bakımından hem de o mabedde görev yapacak kadronun yetkinlik ve nitelikleri bakımından son derece özen gösterilmelidir.

Ayrıca camiyi günlük hayatın merkezine taşımak zorundayız. Sözgelimi, bazı randevularımızın camide herhangi bir namaz sonrasına verilmesi belki iyi bir başlangıç noktası olabilir. Camilere gençlerin gelmesinin zorluğu kadar, onların camide bulunmalarının sürekliliğini sağlayacak tedbirler üzerinde durulması da mühimdir.

Sorunuzu, bu girişten sonra kısaca şöyle cevaplandırabiliriz: Gençliğin camiyle yeterince buluşabildiğini söylememiz maalesef mümkün değil. Bunun birtakım sebepleri olduğunu düşünüyorum. En başta, gençlerin camiyle buluşmalarına engel olan unsurların çok fazla olmasının geldiğini söyleyebilirim. Sözgelimi, medya ve kitle iletişim araçları ve özellikle son zamanlarda ortaya çıkan "sosyal medya", gençleri ibadetten alıkoyan, kendi evinde bile namazını kılmasına engel teşkil eden unsurlar haline gelmiştir bugün... Dolayısıyla, denilebilir ki, günümüzde gençlik adeta bir kuşatılmışlık hali yaşamaktadır. Bu kuşatılmışlığı çözerek camiyle buluşabilen genç sayımız maalesef yeterli değildir.

* Gençlerin anlayabilecekleri ve onlara hitap eden bir üslup ile konuşmak, her bir din görevlisinin başarılı olmasında önemli derecede rol oynar. Kullanacakları "dil"i iki şekilde vasıflandırmamız mümkündür. Birincisi, onların anlayabilecekleri üslup ve kalıplar, kelime ve cümleler ile konuşmak. İkincisi de onların psikolojik ve ruhsal açıdan ihtiyaçlarını karşılayacak, teşvik edici, arkadaşça ve anlayış içerisinde konuşma biçimi geliştirmek.

* Ülkemizde toplumu ve dolayısıyla gençleri de ayrıştıran sosyolojik yapı ve birbirinden farklılaşan ve büyük çelişkiler barındıran anlayışların varlığı dikkate alınmak suretiyle gençleri ayrıştırmadan, bera-

berlik ve huzurun bu mübarek dinin mesajında yer aldığını gençlere en uygun şekliyle aktarılması oldukça önem arz etmektedir

Öte yandan cami ve namaz, gençlere zaman disiplini bakımından önemli kazanımlar sağlar. Çünkü onlar, kendilerine telkin edilen "hayatını yaşa, özgür ol" felsefesinden maalesef çok olumsuz yönde etkilenmektedirler. Bu bakımdan kişiye sağlanan zaman ve diğer imkânların aynı zamanda bir nimet olduğu bilincini kazandırması bakımından cami ve namaz, son derece önemlidir.

Prof. Dr. Rahmi Yaran
(İstanbul İl Müftüsü)

* Gençliğin cami ile buluşmasında hedef yüzde yüz olmalıdır. Böyle bakarsak hiçbir zaman gençliğin cami ile yeterince buluştuğunu söyleyemeyiz. Ama yüzde yüz buluşma hiçbir kesim için gerçekleşmiyor. O zaman soruyu, gençliğin cami ile buluşmasından gelecek adına ümitvar mısınız ya da geçmişe kıyasla durumu nasıl görüyorsunuz, şeklinde anlayıp cevaplandırabiliriz.

Gençliğin cami ile buluşmasında bir gelişme olduğunu düşünüyorum fakat bu gelişme yeterli değil. Gençliğin cami ile buluşmasının önünde çeşitli engeller var. En önemli engel sosyal hayatın ve iş hayatının eskiden olduğu gibi namaz saatine ayarlı olmaması. Mesela tarlada çalışan çiftçi öğle molasını namaz saatine göre ayarlardı ve halen de böyle yapanlar var. Fakat şehir hayatında namazı dikkate almayan bir çalışma saati geçerli. Okul hayatı da böyle. Bırakın vakit namazını Cuma namazı bile dikkate alınmıyor. Çoğu öğrenci Cuma namazı ile ders arasında tercih yapmak zorunda bırakılıyor. Bir zamanlar Cuma günü mesai saatinin, isteyen memurlar Cuma namazını rahat kılabilecek şekilde ayarlanması için çalışma başlatılmıştı. Ama başarıya ulaşılamadı. Gençlerin cami ile buluşmasında başka bir engel bazı dinî muhtevalı faaliyet gösteren cemaatlerin veya derneklerin gençlerin kendilerine gelmesine ve namazlarını orada kılmasına camiye devamdan daha çok özen göstermeleri. Bu da pek fark edilmeyen bir sebeptir.

*Genç olsun yaşlı olsun cemaate karşı kullanılan dilde daima sevgi ve samimiyet hâkim olmalıdır. Muhatap kitle dikkate alınmalıdır. Din görevlisi iyiliği, güzelliği hem yaşamak hem de yaşatmak yani etrafına yaymak durumundadır. Onun misyonu kısmen Peygamber Efendimizin misyonudur. Dolayısıyla hayatında onu örnek almalıdır. Allah dini, insanların yararını hedefleyerek göndermiştir. Allah'ın ve Rasûlünün bütün isteklerinde aynı zamanda insanların yararı (maslahat) söz konusudur. Fakat bazen insan ilaçtan korkan çocuk gibi bu güzel dinden korkmuş veya korkutulmuş olabilir. Din görevlisi bu şuur ile hareket eder ve muhatabın korkularını, yanlış bilgi ve algılarını ya da bilgisizliğini anlayışla karşılar. Yunus'un da dediği gibi yaratılmışı Yaratan'dan ötürü hoş görür, sever ve onun iyiliği için çalışır. Bilir ki din, hayatı zorlaştırmak için değil, kolaylaştırmak için gelmiştir. *(Bakara, 2/175.)*

* Cami, ifa ettiği fonksiyonu ile camidir. İçinde iyi insanlar ve iyilik olmalıdır. Çocuk ve genç orada sevgiyi, saygıyı, dürüstlüğü de görmelidir. Bu konuda mesafe aldığımıza inanıyorum. Cemaatimiz ve hocalarımız eskiye göre çocuklara ve gençlere daha anlayışlı yaklaşıyorlar. Bu durum, onların camiyi ve cemaati, onların şahsında İslâm'ı tanıyıp sevmelerini sağlıyor. Böylece nesiller arası anlayış ve hoşgörü yaygınlaşıyor.

Bazı olumsuz örnekler olsa da çok güzel olumlu örnek teşkil eden hocalarımız ve camilerimiz var. Buralarda hocalarımız tam gönüllülük ruhuyla çocuklarla ve gençlerle, cemaatle ilgileniyorlar. Bu gençler ve çocuklar yılın her ayında camiye devam ediyor, orada sosyalleşiyor, orada buluşuyor ve mahalleliye de örnek oluyorlar. Problem varsa çözüm için kafa yoruyorlar. Caminin ve mahallenin gelişmesi, kaynaşması için çaba harcıyorlar. Bu tür mahallelerde sevgi, saygı, paylaşım hâkim oluyor. Kavga, gürültü, gasp, taciz, terör olayları olmuyor.

Prof. Dr. Ramazan Muslu
(İzmir İl Müftüsü)

* Gençliğin camiyle yeterince buluştuğunu söyleyemeyiz. Bunun çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

a) Dünyevileşmenin artması ve haz kültürünün baskın olması, küresel dünyada gençlerin camiye ilgisini azaltmıştır.

b) Gençlerin camiyle buluşamamasında ailelerin dini duyarlılıklarının azalması da etkili olmuştur. Bilindiği gibi aile ocağı ilk yönlendiricidir. "Çocuklarınıza namazı emredin.." ilkesinin yeterince hayat bulamaması ve sevdirmek yerine nefret ettirici yöntemin kullanılması da ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husustur.

c) Gençleri cami ile buluşturmak için aktif rol alması beklenen cami görevlilerinin bu konudaki yeterlikleri de ciddi bir problemdir.

Görevlilerimizin yeterli donanıma sahip olmamaları önemli bir etken olduğu gibi gençlerin cami görevlilerini "namaz kıldırma memuru" şeklinde algılamaları da işin başka bir boyutudur.

d) Bu tespitlerle birlikte gençlik döneminin getirdiği doğal isteksizlik, fiziksel ihtiyaçların ağır basması ve bunlara ulaşmanın ya da ulaşamamanın meydana getirdiği tahribatlar/travmalar, kutsal değerlere ve mekânlara ilgisizliği beraberinde getirmektedir.

* Din görevlileri gençlerle "kavl-i leyyin" yani yumuşak bir dil olarak iletişim kurulmalıdır. Peygamber varisi olan ya da veraset makamında bulunan din görevlileri, yumuşak sözün/dilin mahiyetini iyi kavramak durumundayız. Yoksa bu dil ve üslup, gençlere karşı tavizkâr davranmak demek değildir. Yeri geldiğinde dini bir duruş sergilemek, yeri geldiğinde yumuşak bir üslup sahibi olabilmektir. Bazen inzivaya çekilip toplumsal kirliliğe/fakirliğe üzülmek; bazen cesaret gösterip güçlünün karşısında hiçbir kaygı duymadan hakkı haykırabilmektir. Kısacası samimi ve çileye talip olmaktır.

* İnsan gibi madde ile mananın buluştuğu yerlerden birisi de camilerimizdir. Camiler gençlerimizin kendilerini Allah'a adayıp ve insanlığa hizmeti öğreneceği yerlerdir.

Camiler gençliğin kendisini modern dünyanın kirlerinden arındıracağı güzide mekânlar. Camiler bedenen coşan gençliğin, ruhen coşkunluğunu yaşayacağı kutsal yerlerdir.

Küreselleşen dünyanın gençliğimizi kuşatan tehlikelerine karşı alternatif olacak tek mekân ve huzur yeri camilerimizdir. Cami merkezli bir nesil yetiştirmek şiarımız olmalıdır.

* Camilerimizin bugünkü fonksiyonunu göz önüne aldığımızda, gençlerimizi camiye yakınlaştırma konusunda neler yapılabilir.

* Gençlere dinin emir ve yasaklarını anlatırken nasıl bir din dili kullanılmalıdır?

* Camiye devam eden cemaatin yaş profilinin yüksek olduğunu biliyoruz. Sizce gençlerin camiye olan devamlılığı nasıl bir dini yaşam birlikteliği ortaya koyar?

Atasoy Müftüoğlu
(Yazar)

* Genç kuşakların camiye yakınlaşmaları, İslam'a yakınlaşmalarıyla ilgili bir konudur. Genç kuşaklar bugün seküler bilgiyle, seküler eğitimle, seküler dünya görüşüyle, seküler hukuk, seküler hayat tarzıyla bütünleşmiş bulunuyor. Sözünü ettiğimiz bütünleşme İslam'ı içermiyor, Cami'yi içermiyor. Genelde din 'in özel 'de İslam'ın değersizleştirildiği, İslami bütünlüğün bozulduğu, İslam'ın kimi küçük parçalar halinde temsil edildiği, gelenek, görenek, muhafazakârlık biçimine dönüştürüldüğü modern, seküler, liberal zamanlarla ilgili olarak çok ciddi ve kapsamlı bir biçimde hesaplaşmaya cesaret etmek gerekiyor.

* Günümüzde dini hayat, camilerde olsun, diğer etkinlik alanlarında olsun, maalesef çok popülist bir dil kullanıyor, gelenekçi, görenekçi, milliyetçi, mezhepçi bir dil kullanıyor. Günümüzde din dilinin, niteliksel yoğunlaşmalara ihtiyacı var. Din dilinin insanlık ölçeğinde yankı bulabileceği bir içeriğe ihtiyacı var.

* Camilerin hayata, tarihe, kültüre, estetiğe, evrensel insanlığa bütünüyle açık mekânlar olarak konumlandırılması gerekir. Bugün camiler hayatın, tarihin kalbi olma işlevini yerine getirmiyor. Bugün bizim neoliberal gündemin bir parçası olarak ithal ettiğimiz''sivil toplum''islam'ın ilk dönemlerinde camilerimizdi. Camiler toplumda devlet, hayat, siyaset, kültür ilişkilerinin düzenlendiği mekânlardı. Camiler her gün beş vakit hayatın nabzını tutan, halkın hassasiyetlerini, beklentilerini, taleplerini, sorunlarını devlete yansıtan, merkezi önemi olan toplumsal, siyasal yapılardı. Camiler bugün, yalnızca bireysel ibadet mekânları haline getirildiler. Camiler bütün bir insanlığın, bütün bir ümmetin bilincini, sorunlarını gündeme alamıyor. Camiler, bugünün dünyasını şekillendirebilecek bir kültür ve medeniyet tasavvurunu gündeme getirebilir. Camilerde bütün bir dünyayı, insanlığı konuşabiliriz.. Camiler gerçek dünyayı fark ettiklerinde, gerçek dünyaya hitap ettiklerinde, kuşak farklarını sorun olmaktan çıkararak bütün kuşakları bir araya getirebilir. Camiler, tevhidi dünya görüşü hayat anlayışı doğrultusunda bir sorumluluk ve farkındalık bilinci oluşturduklarında, sömürgeleştirilen zihinlerimiz de İslamileştirilmiş olacaktır.

Prof. Dr. Sefa Saygılı
(Psikiyatrist Yazar)

* Aslında çok şey yapılabileceğini düşünüyorum. En başta cami görevlilerimizin daha tahsilli ve kültürlü olmaları gerekmektedir. Ki bugün giderek bu tablo oluşmaktadır. Esas görev ise gençlik derneklerine ve gruplarına düşmektedir. Gençler camiyi buluşma ve sohbet mekânı olarak seçmelidirler. Randevularını namaz vakitlerine göre düzenlemeliler. Aslında caminin uhrevi ve huzurlu ortamı gencin dünyaya bakışını yeniden şekillendirecek ve daha mutlu olmasını sağlayacaktır.

* Muhakkak müjdeleyici, güler yüzlü ve yumuşak bir dil kullanılmalıdır. Gençlere cazip gelecek, modern söylemle desteklenmiş bir yaklaşım gereklidir.

* Caminin gençlerle dolu olması o şehirdeki dini yaşamın canlı olduğunu gösterir ve gelecek adına ümit verir. Aynı zamanda yaşlılarla gençlerin kaynaşmasını sağlar. Bu gerçekten her bakımdan güzel ve hoş bir tablo oluşturur. Toplumun birlikteliğine katkı sağlar, kuşak çatışmasının önüne geçer. Gençler yaşlılardan hayat dersleri alırlar ve deneyimlerinden yararlanma imkânı bulurlar. Bir takım uç fikirlerden ve radikal akımlardan, alkol ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklardan korunurlar.

Prof. Dr. Ali Köse
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Vakt-i Hira, Dünyaya Bir Mola

İşte oradayım… Kâbe'de… Bu ilk buluşmamız. Ürpertili bir heyecan. "Daha önceleri nerelerdeydin?" diyen bir sevgili huzurundayım sanki. Mihrabım diyerek her gün beş vakit yüz vurduğum sevgilinin huzurunda. Herkes ihramda. Herkes beyazda. Masumiyetin renginde. Süfliden ulviye geçişin simgesi beyaz. Ötelerin, ebediyetin sembolü ihram… Biz biriz, eşitiz ve bütünüz diyen bir sembol. Zarar vermenin yasaklığına işaret eden bir simge… Alnınıza konan bir sineğe dahi el kaldırmamanız gerektiğini hatırlatan bir elbise.

İşte şimdi beyaz halkadayım. Evrensel dönüşün izdüşümündeyim. Zerreler âleminde kaybolan bir noktayım. Sonsuz âlemin küçük sonsuzuyum. Şimdi bir tevhit yumağındayım. Güneşi çevreleyen gezegenler gibi Allah'ın yörüngesindeyim.

İşte Müslüman kardeşlerim. Malezya'dan, Endonezya'dan, Dedemin askerlik yaptığı Yemen'den… Hacı annelere bakıyorum. Bunlar Pakistanlı olmalı. Acaba bunların ninesi miydi Kurtuluş Savaşı'nda bize bileziğini gönderenler? Malcolm X'i hatırlıyorum. O da girmişti bu beyaz halkaya. Irkçı bir zenci olarak gelmişti ta Amerikalardan 1964 yılında. Ama şaşırmıştı gördüğü ümmet manzarası karşısında.

Bu tavaf halkası az daha hızlansa bir uçan daire olup gökyüzüne akar sanki. Arzdan semaya yükselme noktası burası. Bu hislerle kaldırıyorum başımı. Ama modern bir küheylan gibi üstümde Zemzem Tower. Sanki yukarıyla bağlantıyı kesmiş gibi. Sanki Kâbe ağlıyor "keşke mühendislik hiç icat olmasaydı!" der gibi. Beni saran kutsallık hissi içimden çeki iyor bir an. Çünkü kutsal ve mistik mekân özdeş zihnimde. Seküler dünya-

dan beni üst âlemlere alıp götüren manevi bir atmosfer olmalı kutsal mekânda.

Bir taraftan mekânın sahipleri, diğer taraftan ziyaretçiler maneviyat ortamına halel getiriyorlar el ele. Messi tişörtü giymiş delikanlıya ilişiyor gözüm. Derken "Bize her yer Trabzon" afişini açan gençler geliyor aklıma. Tabii gülümsüyorum elde olmadan. Ama hızla toparlıyorum kendimi. "Nerede olduğunu unutma!" diyerek bizim sütçü Muhammet Abi'yi hatırlıyorum. Geçen Pazar yine kapımızdaydı. "Abi haftaya süt getirme, biz Hicaza gidiyoruz" demiştim de, "Bizden selam götürün" deyip salmıştı gözyaşlarını.

Ertesi gün büyük bir heyecan daha... Hira Mağarası'na çıkacağız. Peygamberimizin inzivaya çekildiği, Cahiliye Devri'nin tasallutlarından kaçtığı, ilk vahyi aldığı mağaraya… Cebrail'in "Oku!" diye seslendiği yere. Şairin "Vakt-i Hira, dünyaya bir mola. O'nu arama, O'nu anlama" dediği yere…

Ama o da ne… Mağara yolu mezbelelik… Pet şişenin, çöpün olmadığı bir metrekare yok gibi… Çevrede saldırgan maymunlar ve profesyonel dilenciler. Böyle bir ortamda ulvi düşünceler yerine Darwin teorisi ve "Çaylak Milyoner" filmi kaplıyor zihnimi. Ve sonunda oradayız. Heyecanla Kâbe'yi arıyor gözlerim. Peygamberimiz öyle yaparmış, Kâbe'yi seyredermiş Hira'dan. Ama şimdi gökdelenler engel… Meşgaleli bir tırmanışın ardından geri dönüş başlıyor. Kafiledeki herkes iki şey konuşuyor. Maymunlar ve dilenciler. Kimisi maymunlardan ne kadar korktuğunu anlatıyor, kimisi dilencilerin "ver hacı ver" nakaratını tekrarlıyor. Herkes maymunların ve dilencilerin varlığını spontan zannediyor. Oysa bu, mekânın kutsallaştırılmasını şirk sayanların bir kurgusu… Sosyal psikoloji derslerine konu olacak başarılı bir kurgu.

Şimdi kurban günü. Hac ibadetinin zamandaşı olan ibadet vakti. Dün sineğe bile el kaldırmak yasakken bugün bir canlıyı adayacağız yaratıcıya. Bir sembolden ötekine geçeceğiz. Kurban bir sembol. En sevdiğiniz şeyden vazgeçebileceğinizi gösteren bir sembol. Hz. İbrahim'in oğul İsmail ile sınanmasının sembolü. Varlığın asıl sahibinin Yaratıcı olduğunu, var edenin de yok edenin de Yüce Allah olduğunu gösteren bir sembol ibadet. Allah Hz. İbrahim'den, önce oğlunu kurban etmesini, ama daha sonra kurban kesmesini bu nedenle istemiş. İşte bu sembolü hatırlıyoruz kurbanla… Ve kurbanı paylaşarak bizim olanın yalnızca bize ait olmadığını, varlığı kardeşlerimizle paylaştığımızı gösteriyoruz.

Zaman, mekân ve beden. İnsanoğlunun evrenle buluşmasını anlatan üçlü devran. İşte hac, bu devranın adı. Muayyen zamanda, muayyen mekânda var olmanın adı. Ama bu üçlüye bir dördüncü gerek.

"Ve gördük ki, mekân değildir zamandır önemli olan; ve lakin o da değildir eylemdir önemli olan ve dahi o değildir kalp olmadıkça", demişti rahmetli Cahit Zarifoğlu zarif şiirinde. Ne mutlu kalbi Kâbe, kurbanı İsmail olanlara…

Fatma Çakmak
Kur'an Kursu Öğreticisi/Şanlıurfa

Fotoğraf: Mehmet Öztürk

Hac: Şimdi Nereye Yakın Nereye Uzak?

Hac… Bir varoluş düzeyi; bir ufuk çizgisi, bir arayış hikâyesi, bir adanış özlemi…

Bir yolculuk; tevhidin tarihine, eşyanın hakikatine, arzın merkezine, kalbin özüne…

Bir buluşma yeniden; kaydedişlerin telafi edildiği, bütün verili ötekilerin, formatlanmış belleklerin, travmatik yaklaşımların aşıldığı, elini milyonlarca kardeşinin avuçlarında hissederken, hüzünle keşfedilen aidiyetlerin coşkulu bir yoldaşlığa dönüştüğü.

Bir akit, bir biat; yüzü dünyaya dönük mukabelelerin unutulduğu günde, aynaya ilk kez bakar gibi yüzleşmek kendisiyle, yüzleşirken erimek, erirken kıvam bulmak, kabına dolmak, çatlağına süzülmek.

İbadetlerin kemal noktası olarak hac, berrak bir halkanın dalga dalga yayılması gibi insanın içinde başlayan yönelişin, her halkada yeniden şekillenerek; yolculuğun ve mekânın ruhuna dek uzanan yaygın bir kişilik eğitimine dönüşmesidir aslında. Sınırların, coğrafyaların hükümsüz kaldığı ortak bir kimlikte, insan olmanın bütün izleklerinden geçerek şiarlar, semboller üzerinden hakikatin özüyle, var olmanın bilinciyle tanışmak, kibirli unutkanlıkların yağmaladığı o mahcup hatırlayışla yeniden buluşmaktır, Hz. Âdem ve Havva ile başlayan insanlık tarihini; Hz. İbrahim'in muhalefeti, Hz. İsmail'in

teslimiyeti, Hz. Hacer'in rikkati üzerinden okumak. Kâbe'nin sadelikte kök salmış heybetinde, Arafat'ta, Mina'da, kısacası İlahi tecellinin ruha serin bir gölge gibi düştüğü bütün o kutsal mekânlarda, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ayak izlerinin bıraktığı boşlukta, kendini aramak ve bir hasar tespiti yaparak, bakışı, görüşü, dünceyi, anlayışı topyekûn onarmak.

Haccın derinliği, irfani zenginliği üzerine sayfalar dolusu cümle sıralamak mümkün, mebrur bir haccın insana kazandırabileceklerini, dönüştürücülüğünü, yenileyiciliğini ümitle tekrar tekrar yazmak da. Fakat insanlığın, kendini dahi tüketecek derecede hızına dâhil olduğu bu dönüşüm çağının şartları altında şekillenen, modern zamanların hac ve hacılığı var bir de. Güncel söylemlerin, küreselleşme tanımlamalarının, gündelik sosyolojilerin modernlik parantezine alarak yabancılaşma, anomi gibi kavramlarla tanımlayabildiği zikzaklı bir tali yol, bozulmamış fıtratın durmadan çekiştirildiği bir ahir zaman halinden ve bu hâl içinde kendini sakınmaya çalışan hac tecrübesinden söz ediyoruz.

Hikemi tavırların dünyevi hırslar karşısında dumura uğratılmaya çalışıldığı zamanlarda teorisi bol, literatürü zengin seküler tedrislerin verdiği telkin, temrin ve teyakkuzların etkisi çokça yansıyor artık manevi hayatımıza. Modern insanın ufkunu belirleyen bu yeni zaman haleti; anlık deneyimlerin pusula vazifesi gördüğü, bütüncül yaklaşımların yerini parçalanmış tasavvurlara bıraktığı, olayları daha tecrübe edildiği vakitte tarihe dönüştüren baş döndürücü hızın kendini dayattığı bir yaşam şekli olarak çıkıyor karşımıza. İşte bu anlık hafıza sakınılamaz bir gölge gibi hacca ilişkin algılarımızı da dönüştürüyor farkında olmadan. Hacdaki derin ruh, vazifeyi kendinden düşürme kaygısından taşamayan donuk bir yarışa, kafilecilik anlayışının sarkacında, bir türlü kendi içine dönemeyen kusurlu bakışa teslim oluyor çoğu zaman. Fikirle arasındaki makası olabildiğine açmış yanık bir duygusallığın hatıra bohçasında, zaman zaman çözülen bir "güzel anlar nostaljisi"nden öteye geçemiyor ya da hac günleri. Bir rıhlete, bir hicrete kapı aralayandan daha, konforundan taviz vermeyen alelade bir yolculuğa, bir "uçuş"a dönüşüyor hac yolculuğu, Varmak, var olmak ve vasıflanmak özlemi, yerini gitmek, bulunmak ve gelmek mecburiyetine bırakırken mecburiyetin sıklete göz kırptığı çizgide sıradanlaşamayan kibrin yol yorgunluğu kalıyor geriye bir tek.

Haccın derinliği, irfani zenginliği üzerine sayfalar dolusu cümle sıralamak mümkün, mebrur bir haccın insana kazandırabileceklerini, dönüştürücülüğünü, yenileyiciliğini ümitle tekrar tekrar yazmak da.

Bir zamanlar herkesin gidemediği, gidenin dönemediği, dönenin dilinden de gönlünden de düşüremediği rutin kırıcı bir tecrübe, bir milat, bir fark ediş, başı sonu olmayan bir hüzün, özlem ve vuslat manzumesiydi hac. Bugün ise daha çok hayatın son demlerine ertelenerek tatlı bir ömrün jübilesi, bazen de insanın her hâl, durum ve mekânda değişmezliğine, dönüşemezliğine dair korkuların resmî geçidi hâline gelmiş hac deneyimleri ile karşılaşabiliyoruz zaman zaman. İstatistikler hacca gitme yaşının gençleştiğini söylüyor, daha çok kişinin gitmek için talepte bulunduğunu da. Rakamlardaki bu değişikliğe rağmen haccın fert ve toplum üzerinde meydana getirmesi beklenen etkinin, oluşturması düşünülen manevi atmosferin aynı oranda hissedilemiyor oluşu bir şeylerin olması gerektiği gibi yaşanmadığı, yaşatılmadığı endişesini getiriyor akıllara. Sadece gidenin değil, geride kalanların da bereketinden nasiplenebileceği kadar derin bir anlama sahip olan hac ibadeti, hiçbir şart altında dünyadan kopamayan, rahatından taviz vermeyen insanın mevsimlik, turistik ziyaretine dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmış, vasat bir tecrübeye inkılap ediyor. Hikmet, nasihat ve ufuk dolu bu yolculuğun bir ibadet şuurunun gerektirdiği edep ve etkiden gitgide uzaklaşılan; görülüp gelinen, tüm hatırası bir

hediye paketine istiflenen yani tüketilen bir seyahate dönüşmesi ne kötü. Gündelik hayıtın seküler tertibi içerisinde kendine yer bulamayan bir hac ve modern imajların gölgesinde, dünyasına çekilmiş bir hacılık var. Her gidenin üzerinde belli etkiler, yoğunluklar meydana getirse de ölçüsü kaçan lüks ve konfor arayışının labirentlerinde kaybolmak ve kayboluşun sürüklediği yerde eşitlenemeden ayrışmak, tek gövdede aynı yürek olup çapmadan dönmek de bu konfor arayışın muhtemel sonuçlarından biri. Modern insanın konformizme, kolay elde etmeye meyilli tabiatı ortadayken elbette hac, zorluğu hafifletici bir takım kolaylıkların, hizmetlerin tedavüle girmesini gerektiren zor bir yolculuk, fakat düşündürücü olan bu beklentilerin, insanların ihramla tek renge boyandıkları, duvarların yıkıldığı, ötekilerin anlamsızlaştığı kutsal topraklarda yeni farklılıklara, üstünlüklere kapı aralayacak noktalara erişmesidir. Giderken de dönerken de insanların belleklerinde derinleşmesine manevi bir aksiyon meydana getirilmeyen, yol ve yolculuk hâlinden eşik atlayamayan bu yeni zamanların haccı üzerine dikkatle düşünmek, ortaya çıkan yeni fragmanları ibretle anlamaya çalışmak gerekiyor.

Duyguların, düşüncelerin, eşyanın hakikatine dair bilgilerin anlam kaybına uğradığı bu yeni bakış açışı, içindeki "öz" ü göremeden her şeyi sert kabuktan ibaret sayarken hac ibadeti de etkileniyor bu bakıştan. Üzerinde derin derin düşünülmesi gereken; içinde sembollerle yüklü bir ana fikir barındıran, insanın en uzun ibadeti olan haccın, bu bakışın kadrajında için boş bir formdan, yörüngesiz bir eylemden, ruhsuz bir ritüelden ibaret kalma olasılığıdır. "Birey"i öncelikli ve biricik aktör olarak merkeze alan bu yeni zaman fraksiyonlarının hâkim olduğu pencereden bakıldığında hac da gidenin, kabuğun içindeki özü fark edemeden, kendi varlık algısını teyit ederek döndüğü bir ibadet oluyor. Küreselleşme teorilerinin türlü ilgileri cezbettiği bir zaman diliminde renklerin, kültürlerin tanış olduğu kutsal topraklarda rengin farklılığında, dilin anlaşılmazlığında, kültürün başkalığında rasyonel mihenklere çarpıyor kırılgan bakışlar.

Sosyolojik etütlerin, rasyonel teorilerin analizleri kelimelerle böyle bir atmosfer inşa ederken, günün şartlarının, şartlarla değişen beklenti ve algıların ürettiği bütün aşırılıklara rağmen, her yıl milyonlarca insan bu eşsiz tecrübeyi yaşıyor. Her yâd edişte hasreti biraz daha yakıcılaşan Kâbe'de; varlığın sıfır noktasında kendini kutsal iklimin akışına bırakıyor milyonlarca yürek. Günlük hayatının rutin etaplarını kırıyor, köyünden, şehrinden, ülkesinden yol alıp gidiyor, iz sürüyor, ram oluyor milyonlarca insan. O kutsal beldede içine dolan tarifsiz dinamizmin etkisiyle, kendi durağanlığıyla yüzleşiyor âdeta. Aslında her giden götürdüğünü buluyor, her bakış görmek istediğini seçiyor, her dokunuş hissetmeyi arzuladığı şeye sığınıyor orada, İşte bu yüzden seküler ilgilere kapılıp ıskalanamayacak kadar önemli olan bu kavrayışın yolunu açmak ve tüketmeden, düşünerek, anlayarak, hissederek yaşamak gerekiyor haccı...

Fotoğraf: Mustafa Bektaşoğlu

Sadık Yalsızuçanlar

Çalabın Dünyasında Yüz Bin Türlü Sevgi Var

Aşk, bir nesnenin bir nesneye sarılmasıdır. Sarmaşık… Çokluk bir olmak ister. Tevhit etmek, sevmektir. Aşk, insanı nefsinde Hakk'ı idrake yani tevhide götürür.

Aşk, kavuşmadır, vuslattır, birleşmedir, birlemedir. Bir varlık bir varlığa, parça bütüne, insan Hakk'a, yani aslına kavuşmak, birleşmek, bir olmak ister. Âşık, vuslat ister. Vuslat olunca aşk diner, irfan başlar.

Türk dilinde Hakk'ı idrakin en güzel şiirsel dilini üretmiş olan Yunus Emre, aşk-ı daimide uzunca bir süre yanmış, yakılmıştır. Aşk ile yürüyen, Hakk'a aşk ile vasıl olan, irfana ulaşan, nefsinde Hakk'ı bütün düzeylerde idrak eden ve bunu dile indiren, Türk dilinin düşünme ve duyuş sınırlarını genişleten, onu bir düşünme dili hâline getiren, bir yol, bir çığır açan sanatçıdır. Bir bilgenin ifadesiyle Yunus, 'sonradan gelenlerin ilki, önceki gelenlerin sonuncusudur. Yani kurucu bir şairdir. Açtığı çığırda yürüyen, izine basarak bugünlere değin yürümüş olan, arifane ve âşıkane şiir söyleyen binlerce kişiye esin kaynağı olmuştur.

Onda aşkın bütün hâlleri dile gelmiştir. Nitekim, 'Çalab'ın dünyasında yüz bin türlü sevgi var' diyerek tattığı bu gerçeği dile getirmiştir.

"Aşkın, âşıklar öldürür.
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni."

Aşkın âşığı öldürmesi, ölmeden evvel ölmektir. Nefsin, benliğin ölümü, kapılarının Hakk'a açılması, Hakk'ı idrak etmesidir. Ölmeden evvel ölen âşık, artık bir daha ölmez:

Nefsini dönüştüren kişi Hakk'ın gözü, kulağı, dili olur. 'Hakkı gerçek sevenlere cümle âlem kardeş gelir.' Varlığın birliğine ulaşan kişi için artık Hakk'tan başka bir 'nesne' yoktur. Sadece gözsüzlere gizli olan bu sırra ulaşan, nefs-i hayvanisini ruh-ı insaniye dönüştüren, daha doğrusu nefsinde var olan bu sırlara eren, nefsinin kapılarının Hakikat'e açılmasını sağlayan kişi için artık ölüm yoktur. 'Ölürse tenler ölür, canlar ölesi değil…' Âşık olmayan kişiyi, 'hayvan' olarak niteleyen Yunus, 'hayvan öğüt alır değil' demiştir. Yunus Emre'ye göre, 'hayvan öğüt almaz' Onun algıları henüz Hakikat'e açık ve hazır hâlde değildir. Bunun için eğitilmesi, nefsinin düzeylerini aşması, içindeki Hakk'ı keşfetmesi

gerekecektir. Bunun tetikleyicisi aşktır. Aşk yakar ve dönüştürür. Rilke, 'aşk, kavuşma arzusuyla yanmaktır' der. Aşk, bütün bağları yıkacak ve kendi bağlarını kuracaktır. Bu yıkıcı ve yakıcı özelliğiyle aşk, insandaki ilahî hakikat algısını besler, güçlendirir ve insanı bir yola sokar, orada yürümesini sağlar. İnsan-ı Hakim'deki Hakk'a aşık olan yolcu, nefsinde Hakk'ı idrak yolunda yürümeye başlar. Kendinden kendine bir yolculuk, bir seyr, bir seyahat… Bu dikey ve yatay yolculukta yine ateşleyici olan aşktır. Aşk yakar ve yakışıyla yeni bir vücudun varlığına vesile olur. 'Bana seni gerek seni' diyerek yola düşen ve yolda kendisine sunulan hiçbir şeye itibar etmeyen âşık, 'gece gündüz yanarak' yürür. Onun 'iki cihanda maksudu: Hak'tır.

Aşksız insan ölüdür. Onda ne algılar açıktır ne de kalpteki akıl çalışmaktadır. Kalbin bir işlevi olarak aklın da Hakk'ı algılamak üzere hareketlenmesi ancak aşk iledir. Aşkı olmayan gönül, taş gibi katıdır:

"Aşksızlara benim sözüm
Benzer kaya yankısına
Bir zerre aşkı olmayan
Belli bilin yabandadır
Yalancılık eylemegil
Aşka yalan söylemegil
Bunda yalan söyleyenin
Anda yeri zindandadır

Allah benim dediğine
Vermiş verir aşk varlığın
Kimde ki var bir zerre aşk
Çalab varlığı andadır
Niceler eydür Yunus'a
Kocaldın sen aşkı kogıl
Bu aşk bize yen(i)le değdi
Henüz dahi turfandadır"

Bu görkemli şiirinin girişinde de belirttiği gibi, Yunus'a göre aşksız insan, kaya gibi katıdır, donuktur, cansızdır. Âlemde gerçi cansız bir şey yoktur. Madem Allah, göklerin ve yerin nurudur, her şeyi nuruyla kuşatmıştır, o hâlde Hak'tan gayrı bir nesne dahi yoktur. Fakat bir eğretileme yaparak Yunus, aşkı olmayanı kayaya, taşa benzetir. Ayrıca, bir yankı bulmak da mümkün değildir. Aşksız insana seslenirseniz duymaz, görmez, konuşmaz, kaya gibi bir yankı bulursunuz.

Ve aşksız insan, yabandadır.

Yaban, irfansızlıktır. Hakk'ı idraksizliktir.

Nitekim Yunus'un izine basarak yürüyen, 'Niyazi'nin dilinden Yunusdurur söyleyen / Herkese bir can gerek Yunusdurur can bana' diyen Niyazi Mısri de 'yaban' teşbihini kullanır:

'Yabandasın evin yok, bir yanmış ocağın yok
Issız dağın başında mihmanı arzularsın.
Ben bağ ile bostanı gezdim hıyar bulmadım
Sen söğüt ağacından rummanı arzularsın.'

Yabanda olmak, arif olmamak, Hakk'ı bilmemek, tatmamak, nefsinde seyretmemiş olmaktır. İrfan yani Hakk'ı bilmek ve tanımak, 'bağ ve bostan' olarak nitelenir. Maide, sofra da irfandır. Yaban, yani ıssızlığın, yolsuzluğun, kılavuzsuzluğun imgesi olarak kimsesizlik trajik bir şeydir. Aşksız insanın yabanda olduğunu söyleyen Yunus, daha da ileri götürür, şöyle der:

'Her birsi bir nesneye
Sevgisi var âşıktır'

Aşkın varoluşsallığını dile getiren Yunus, şiirin devamında şöyle diyecektir:

'Çalabın dünyasında
Yüzbin türlü sevgi var
Kabul et kend'özüne
Gör hangisi lâyıktır'

Modern şiirimizde bir duygu durumu olarak veya Hakk'ı idrak yolunda ateşleyici bir hâl olarak aşktan çok, bir yaşantı olarak aşk dile gelmiştir. Aşk yaşantısının psikopatolojisinin, çeşitli görünümlerinin, hâllerinin dile geldiği bu şiirin de Hakikat ikliminin içinde yer aldığı, Çalab'ın dünyasında yüzbinlerce sevginin, halin, görünümün olduğu ifade edilmektedir. 'Cümbüşü gösterensin şekl ü hayal içinde' görkemli dizesiyle, her şeyin, her nesnenin, her eylemin, her oluşun, sonuçta O'nun zuhuru olduğu belirtilmektedir. Yunus'taki bu zengin perspektif, şiir diliyle düşünme geleneğimizin nasıl muazzam bir zenginlik içerdiğini de göstermektedir.

Prof. Dr. İbrahim H. Karslı
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Dava Sorumluluğu

Kur'an, insanı bencillikten diğer insanlarla yardımlaşmaya, kısır davalardan yüce bir mefkûreye bağlanmaya çağırır.

"Ey iman edenler, Allah'ın yardımcıları olun. Nasıl ki İsa Havariler'e 'Allah yolunda bana yardım edecek kim var?' diye sormuş, Havariler de 'Allah'ın yardımcıları biziz' demişlerdi." *(Saff, 61/14.)*

Herkesin peşine düştüğü, kendisince yücelttiği bir gayesi vardır. Kiminin gayesi nefistir, benliktir. Bunlar, şahsi çıkarlarının ötesine geçemeyen, kendilerini aşamayan insanlardır. Ömürlerini nefsani arzular peşinde, bencil tutkular uğrunda tüketirler.

Bazıları da vardır ki görünürde bir dava adamıdır ve bu uğurda birtakım zorluklara da katlanır. Ama bütün hesabı kendi menfaatidir. Dışarıdan bakanlar haktan yana gayret ettiğini zanneder. Oysa uğraşılarının tek amacı şahsi ikbalidir. İnsanlığın barış ve esenliği adına yüce bir ideali yoktur.

Gerçek dava sahiplerine gelince, bunlar yüce ruhlu kimselerdir. Onların gayeleri sonsuzluğa yöneliktir. Küçük hesapların değil, ölüm sonrasına uzanan arzuların peşindedirler. Hak ve adalet aşkıyla doludurlar. Para-pul, makam-mevki kaygıları yoktur. Bu kimseler kendileri için değil, millet için, insanlık için yaşarlar.

Bunlar, davalarında samimiyetin zirvesinde olanlardır. Yeri gelince bu uğurda canlarını feda etmekten hiç de kaçınmazlar. Bedir'de şehadeti arzulayanlarla, İstanbul'un fethinde şehit olma sırası bekleyenler, bu fedailerin sadece bazılarıdır.

Gerçek dava sahipleri, insanların sevinciyle sevinir, üzüntüsüyle üzülürler. Onlar, toplumsal vicdanın temsilcileridir. Milletleri için fedakârlık yaptıkça, hayatın anlamlı olduğuna inanırlar. İnsanlığa karşı kendilerini sorumlu hissederler. 'Bana ne' deyip geçip gitmezler. Zulümler onların vicdanlarını sızlatır. İnsanların günahlara dalması uykularını kaçırır, yedikleri lokmaları yutamaz olurlar.

İstiklal Marşı şairimiz, bu soylu insanlardan sadece biridir. O, bu konudaki hissiyatını şöyle dile getirir: Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum? / Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum! / Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim, / Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim! / Adam aldırmada geç git! diyemem aldırırım. / Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım!

Dinler, dava sahibi insanların omuzlarında yücelirler. Bir din, hakikat da olsa, şayet fedakâr mensupları yoksa öksüz demektir. Çünkü kuvvet ve enerjisini, atılım gücünü kaybetmiştir. Her Müslüman bu anlamda görevlidir. Ancak bir de bu dini temsil etme makamında olanlar vardır ki onların asli görevleri budur. Onlar, daima hakikat peşinde olmalı ve onu yüceltmelidirler. Zira insanlar, dinî inanç ve yaşantılarında onları önlerinde görmek isterler. Şayet onlar, bu dava ru-

hunu kaybetmiş iseler, İslam ve Müslümanlar adına bu oldukça üzücü bir durumdur.

Kur'an, insanı bencillikten diğer insanlarla yardımlaşmaya, kısır davalardan yüce bir mefkûreye bağlanmaya çağırır. Yine Kur'an, davası kendi ismini yüceltmek olanlarla davası Allah'ın (c.c.) ismini yüceltmek olanları birbirinden ayırır. Kurtuluşa erenlerin, kendi nefsani arzuları için değil, yüksek insani idealler için yaşayanlar olduğunu anlatır.

İlk insandan günümüze değin tevhit davasının bizlere ulaşması, fedakâr insanlar sayesinde olmuştur. Onlar, bir beklenti içerisine girmeden mücadele etmişlerdir. Çünkü nebevî ahlakı örnek alıyorlardı. Nitekim Nuh (a.s.) bunu şu şekilde dile getirir: "Ey halkım! Ben bütün bu öğüt ve nasihatlerim için sizden herhangi bir ücret, bir mükâfat beklemiyorum. Kaldı ki benim mükâfatımı siz değil ancak Allah verebilir." *(Hud, 11/29.)*

Dava sahibi bu insanlar, küçük hesapların peşinde olmamışlardır. Onlar daima himmetlerini âli tutmuşlardır. Hayal ve arzuları ahirete yönelik olmuştur. Eğer onların gayretleri olmasaydı, İslam bayrağının kıtalar ötesine, asırlar sonrasına ulaşması mümkün olmazdı. Bu uğurda onlar, evlerini barklarını, yerlerini yurtlarını terk etmişler, tevhit meşalesinin insanlara ulaşmasını yegâne gaye edinmişlerdi.

Dava sahibi olmanın ne demek olduğunu gerçek manada peygamberler bizlere öğretmişlerdir. Hz. Nuh'un mücadelesi, Allah'ın (c.c.) dinine hizmet eden bütün davetçiler için unutulmayacak bir örnektir. O'nun yılmaz mücadelesine ilgili surenin girişinde genişçe yer verilir. Burada geçen yakarışlarından biri şudur: "Ey rabbim! Ben gece gündüz demeden halkımı imana davet ettim." *(Nuh, 71/5.)*

Nuh (a.s.), 'din işte böyle tebliğ edilir' dercesine olağan üstü bir gayret göstermiştir. *(Nuh, 71/2-10.)* Onun bu kutlu mücadelesi, bizler için hep bir ilham kaynağı olmuştur. Dava sorumluluğunun unutulduğu, heyecanların kaybedildiği günümüzde Hz. Nuh'un ruhuyla kuşanmaya ne kadar da ihtiyacımız vardır.

Yine Kur'an, Hz. İsa'nın Havarilerini bizlere anlatır. Onların hayatı, bu dine hizmet etmenin çağlar üstü örnekliğini oluşturur. İsa Peygamber, tebliğ ettiği dine yardımcı olmaya çağırmıştı onları. Havariler de 'ensarullah' yani 'Allah'ın yardımcıları' olmayı kabul etmişlerdi. *(Saff, 61/14.)*

Havarilerin yardımına Allah'ın (c.c.) ihtiyacı mı vardı ki? Hâşâ! Ancak ilgili ayette ifade 'ensaruddin' yani 'dinin yardımcıları' değil de bu şekilde geçer. Dolayısıyla Allah (c.c.), bu kimseleri âdeta kendisine yardımcı olarak kabul etmektedir. Şu hâlde bu, davetçinin Allah'a (c.c.) olan yakınlığına ve şerefine işaret eder. Yine burada Allah'a olan aidiyetten, bir manada 'Allah'ın adamı' olmaktan bahsedilmektedir. Her hâlde bu da, İslam davetçilerine verilebilecek en büyük müjdelerden biridir.

Ayet, her dönemdeki İslam davetçilerini bu kutlu topluluğu örnek almaya davet eder. Allah'ın yardımcısı olanlar elbette ki O'nun yardımına da mazhar olurlar. Nitekim buna da bir başka ayet vesilesiyle işaret edilir. *(Mü'min, 40/51.)*

Dava sorumluluğu konusunda bizim Hz. Peygamber'den de alacağımız çok şey vardır. Onun bu konudaki hassasiyetini peygamberliğine bağlayıp işin içinden çıkmaya çalışmamız hiç de doğru değildir. Çünkü o, örnek alınsın diye insanlara gönderilmiştir. Dava ahlakı konusunda onun hayatı bizlere eşsiz bir örnek sunmaktadır.

Nitekim Şuara suresi 3'de müşriklerin inanmamaları sebebiyle, Allah Rasulü'nün aşırı bir şekilde üzüldüğü belirtilmektedir. Burada geçen "bâhiu'n-nefs", tabiri "nefsini öldüren" manasında kullanılmaktadır. İfade, muhatapların inkârda ısrar etmelerinin, Hz. Peygamberi ne denli bir kedere boğduğunu açıkça göstermektedir.

Allah Rasulü, insanların imana gelmemelerinden kendisini sorumlu tutuyor bir nevi suçluluk psikolojisi yaşıyordu. Çünkü o, ilahî buyruklara teslim olmamanın doğuracağı feci akıbeti görüyordu. İnsanların ahiretteki hâllerini düşündükçe göğsü daralıyor, neredeyse kendini yiyip bitirecek hale geliyordu. Yazımızın sonunda bizler sadece şunu niyaz ediyoruz: 'Ya Rabbi bizlere de bu duyarlılıktan nasip eyle'.

Hale Şahin
Diyanet İşleri Uzmanı

Ölüm: Kaçınılmaz Hakikat

Ebu Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasulü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Lezzetleri yok edeni (yani ölümü) çok hatırlayın."
(Tirmizi, Zühd, 4.)

Hayat hızla akmaya devam ediyor. Herkesin günlük telaşeleri, gelecekle ilgili planları, beklentileri var. Sürekli bir koşturmaca hâlindeyiz. Zaman acımasız, zamanın nasıl geçtiğini anlamak ise imkânsız. Geçen her saniye, her dakika bizi biraz daha yaşlandırıyor. Her an ona bir adım daha yaklaşıyoruz fakat unutuyoruz. Belki de nefes aldığımız her defa aklımıza getirmemiz gerekir onu. Saatler sonra uykudan uyandığımızda düşünmeliyiz belki bir an. Ya hiç beklemediğimiz anda kesilirse nefesimiz? Uyumak üzere kapattığımız gözlerimizi bir daha hiç açamazsak? Hayatımızdaki en kıymetli varlığı; annemizi, babamızı, eşimizi, gözümüzden sakındığımız evladımızı ya da en iyi dostumuzu hiç beklemediğimiz bir anda kaybedersek? Ne kendimize ne de sevdiğimiz insanlara onu yakıştıramıyoruz bir türlü. Onun adı anıldığında çoğumuzun tüyleri diken diken oluyor, bakışlarımız donuklaşıyor, rengimiz soluyor. Ölümün her an kapımızı çalacağını aklımızdan bile geçirmiyoruz.

Ashaptan bazıları bir gün Rasulüllah'ın mescidinde oturmuş gülüşüyorlardı. O esnada Hz. Peygamber içeri girdi. Gülüşmelerini görünce şöyle nasihatte bulunma ihtiyacı hissetti: "Aslında sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse lezzetleri yok edeni (yani ölümü) çok hatırlayın." *(Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 26; Zühd, 4.)*

Allah Rasulü'nün hatırlattığı üzere ölüm ağız tadını kaçıran bir gerçektir. Hatta insanın dünyadaki serüvenine dikkatle baktığımızda bu hayatta tek hakikat varsa o da ölümdür. Dünyaya gelen her canlı muhakkak ölümü tadacaktır. *(Âl-i İmran, 3/185; Enbiya, 21/35.)* İnsan nerede olursa olsun, ne kadar kaçarsa kaçsın, ne kadar çare ararsa arasın nafile… Ölüm herkese ulaşacaktır. *(Nisa, 4/78; Cum'a, 62/8; Kıyame, 75/26-30.)* Bununla birlikte maddiyatın hükmü altına girdiğimiz günümüzde geleceğe dair bitmek bilmeyen emellerimiz uğrunda çabalarken ölümü aklımızın ucundan dahi geçirmiyor, yaratılış amacımızı unutuyoruz. Hatta öylesine bir gaflet içindeyiz ki her gün haber bültenlerinde karşılaştığımız ölüm olaylarını bile sıradan karşılıyor, aldırış etmiyoruz. Açlık, hastalık, kaza ve savaşlar nedeniyle nice insanlar hayatını kaybediyor. Çocuk-yetişkin, kadın-erkek, hasta-sağlıklı, güçlü-zayıf demeden ölüm herkesi buluyor. Zamanı asla bi-

linmeyen, kim olursa olsun herkes için kaçınılmaz bir gerçek olan ölümden ürküyoruz ve onu unutmak istiyoruz. Kimimiz korkudan, kimimiz dünyanın aldatıcı nimetlerine kapılıp gittiğinden, kimimiz de onu bir yok oluş saydığından…

Yüce Allah hayatı da ölümü de dünyada kimin daha güzel ameller işleyeceğini sınamak için takdir etmiş *(Mülk, 67/2.)* ve kullarını ölüm gelinceye dek kendine ibadetle sorumlu tutmuştur. *(Hicr, 15/99.)* Dolayısıyla insanın dünyaya geliş amacını unutmaması, hayatını istikamet üzere devam ettirerek ahiretini kazanabilmesi için ölümü hatırından çıkarmaması gerekir. Hz. Peygamber dünyada bir garip ya da bir yolcu gibi olunmasını tavsiye etmiş, *(Buhari, Rikâk, 3.)* ölüm ansızın gelmeden iyi işler yapmak için acele edilmesini istemiştir. *(Tirmizi, Zühd, 3.)* Âhireti hatırlatması hasebiyle kabirlerin ziyaret edilmesine izin vermiştir. *(Tirmizi, Cenaiz, 60.)* Müminlerin en akıllısının ölümü en çok hatırlayanlar ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananlar olduğunu belirtmiş, *(İbn Mace, Zühd, 31.)* gaflete dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan, azıp haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kimsenin ise ne kadar bedbaht bir kul olduğuna dikkat çekmiştir. *(Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 17.)*

Osmanlılar zamanında ecdadımız da peygamberimizin ölümü hatırda tutmakla ilgili hadislerini göz önünde bulundurmuş olmalılar ki, mezarlıklar için şehrin en güzel yerlerini, herkesin gelip geçtiği, kolayca görebileceği alanları tercih etmişlerdir. Böylece ölümün korkulacak bir şey olmayıp aksine hayatla iç içe ve hayatı anlamlandıran yönünü ön plana çıkarmak istemişlerdir. Zira ölüm bir yok oluş değil, bizi bizden daha çok seven ve gözeten Rabbimize kavuşmanın ilk adımıdır. İmtihan dünyasının sonu olmakla birlikte ahiretteki sonsuz hayatımızın başlangıcıdır. Bize nereden gelip nereye gittiğimizi hatırlatan en güzel nasihatçidir.

Dünyaya gelen her insan kendisine takdir edilen ömrü yaşayacak ve sonunda mutlaka ölecektir. Bu süre zarfında önemli olan, istikametimizi şaşırmadan Allah'a layık bir kul olabilmektir. Bunu başarabildiğimiz takdirde ölümden korkmamızı ve ölüm düşüncesini ötelememizi gerektirecek hiçbir sebep kalmaz. Artık ölümün anlamını kavramışız demektir. Biliriz ki Rabbimiz bizden hoşnut biz de Rabbimizden hoşnut bir şekilde O'na döneceğiz. Fakat dünyanın aldatıcılığına kapılıp geçici zevkler peşinde bir ömür tüketirsek ölümle yüzleşmekten korkar, hatta onu hatırlamak bile istemeyiz. Bu durumda ise ölümün anlamını yitirmiş ve Rabbimizin huzuruna hazırlıksız bir şekilde çıkacağız demektir. Dünyada ve ahirette hüsrana uğrayanlardan olmamak için ölümü her zaman hatırımızda tutmalı, ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlanmalı ve Yüce Allah'tan hayatın da ölümün de hayırlısını niyaz etmeliyiz.

Osmanlılar zamanında ecdadımız da peygamberimizin ölümü hatırda tutmakla ilgili hadislerini göz önünde bulundurmuş olmalılar ki, mezarlıklar için şehrin en güzel yerlerini, herkesin gelip geçtiği, kolayca görebileceği alanları tercih etmişlerdir.

Dr. Elif Arslan
Diyanet İşleri Uzmanı

"Sebilü'r-Reşad" Çizgisinde Bir Ömür:

Eşref Edip Fergan

Onu anlatmaya "'Sırat-ı Müstakim', arkasından ve özellikle de 'Sebilü'r-Reşad'la özdeşleşen bir hayat" tanımlamasıyla başlamak mübalağa olmaz sanırım. Bu özdeşimlere Mehmet Akif merhumu katmak da yanlış olmasa gerektir.

Yayın hayatına Mekteb-i Hukuk'ta okuduğu yıllarda dönemin meşhur vaizlerinin vaazlarının yanı sıra Mekteb-i Hukuk'taki hocalarının anlattığı derslerden derlediği takrirleri yayınlayarak başlayan Eşref Edip, bundan sonra da yoluna -doktora eğitimini de tamamladığı hukuk alanında değil- gazeteci olarak devam edecektir. İkinci Abdülhamid'in saltanatının son yıllarına denk gelen bu dönemlerde İslam birliği ideolojisini savunmak ve bazı yenilikçi akımlara karşı koyabilmek için yayıncılığı temel yol olarak görür kendisi için. Bu amaçlarla, Ebululâ (Mardin), Mehmet Akif (Ersoy) gibi isimlerin de desteğiyle Sırat-ı Müstakim isimli haftalık bir dergi yayınlamaya karar verir. *(Sadık Albayrak, "Eşref Edip Fergan", TDV İslam Ans. c. 11, s. 473.)*

Bu dönemde Ebululâ ile beraber kurdukları hayalleri kendi kaleminden şöyle anlatmaktadır: "Hürriyet hasretiyle kavruluyorduk. Bir kere o günü görecek miydik? Neler neler yapacaktık!.. Matbuat hayatına atılacak, millî kütüphanemizi kıymetli eserlerle dolduracak, matbaalar tesis edecek, gazeteler, mecmualar, ansiklopediler çıkaracak memleketimizde ilm ü irfanın neşrine çalışacak, İslam dünyasıyla meşgul olacak, İslam milletleri arasında feyizli bir inkişafın, samimi bir vahdetin husûlüne bezli mesai edecektik." *(Caner Arabacı, "Eşref Edib Fergan ve Sebîlürreşad Üzerine", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, c. 6 İslamcılık, s. 98.)*

İlk sayısı 27 Ağustos 1908'de yayınlanan Sırat-ı Müstakim ile birlikte, Türk fikir hayatında başta Mehmet Akif olmak üzere Sait Halim Paşa, Babanzade Ahmet Naim, Elmalılı Hamdi Yazır, Ahmet Hamdi Akseki gibi isimlerin temsil ettiği İslamcılık düşüncesi, ilk defa bir yayın organı vasıtasıyla kendisini ortaya koymuş oluyordu. Sırat-ı Müstakim,182 sayı yayınlandıktan sonra Ebululâ Mardin üniversite hocalığına başladığı için derginin yönetiminden ayrılır. Derginin tek imtiyaz sahibi olarak kalan Eşref Edip, "Sebilü'r-Reşad" olarak ismini değiştirerek yayın hayatına devam eder. *(bkz. Albayrak, s. 473; Esma Polat, Eşref Edip Fergan'ın Hayatı Eserleri ve Edebi Kişiliği, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İslam Tarihi ve Sanatları ABD., Ank. 2011, s. 14-15.)*

Eşref Edip Fergan'ın bundan sonra zaman zaman kesintiye uğramakla birlikte uzun yıllar devam edecek olan Sebilü'r-Reşadlı hayatından önce kısaca ailesi ve eğitimine değinelim: Serez'e yerleşmiş Türkistan muhaciri bir ailenin çocuğu olan Eşref Edip, ilk ve orta tahsilini doğduğu yer olan Serez'de

yapmıştır. Bir taraftan hafızlığını tamamlarken bir taraftan da Serez Müftüsü İmadüddin Efendi'den Arapça dersleri almıştır. Bir yıl Mahkeme-i Şeriyye kâtipliği yaptıktan sonra İstanbul'a giderek Mekteb-i Hukuk'a kaydolmuş, hukuk eğitimini sürdürürken Çemberlitaş'taki Atik Ali Paşa Camii'nde medrese derslerine de devam etmiştir. *(Fahrettin Gün, Eşref Edip İstiklal Mahkemelerinde, Beyan Yay., İst. 2005, s. 15.)* Yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu yıllarda başladığı yayın faaliyetleri, artık onun hayatının ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Eşref Edip'in dünyaya geldiği, ilk gençlik çağlarını yaşadığı ve yayın hayatına başladığı dönem, Osmanlı İmparatorluğunun sosyal ve siyasal bakımdan ciddi sarsıntılar geçirdiği bir zaman dilimiydi. İmparatorluğun son dönemlerini yaşadığı bu yıllar, aynı zamanda kurtuluşun "Batılılaşmak"ta ve Batılı değerler ekseninde hızla değişmekte görüldüğü, toplumda bunun sancılarının derinden hissedildiği bir dönemdi. Yaşanmakta olan olumsuz gidişatın faturasının millî ve manevi değerlerimize çıkarılarak bir an önce bu değerleri Batılı değerlerle değiştirmek yönünde ortaya konulan "kurtuluş" çabaları, Eşref Edip'te yayın yoluyla bunlarla mücadele azmi oluşturmuş olsa gerektir.

Başından beri İttihad-ı İslam görüşünün savunusunu yapan Sebilü'r-Reşad, değişen devirler, yaşanan sarsıcı olaylar, değişen partiler ve iktidarlar zamanında temel çizgisini hiç değiştirmemiş görünmektedir. Eşref Edip, bütün dönemlerde doğru bildiklerini dergi aracılığıyla dile getirmiş, yanlış gördüğü uygulamaları ise eleştirmiştir. Bu sebeple dergi, sık sık sansüre uğramış ve kapatılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Batıcılara karşı İslam birliği ideolojisini savunan dergi, savaşın sona ermesinin ardından gelen parçalanma ve dağılma döneminde de batıcılara karşı aynı şekilde mücadelesine devam etmiştir. Bir süre sonra işgal altındaki İstanbul'da dergiyi yayınlama imkânı ortadan kalkınca Eşref Edip, dergiyi Anadolu'da yayınlamaya karar vermiş ve Sebilü'r-Reşad bir süre Akif'le birlikte geldikleri Kastamonu'da, daha sonra ise Ankara'da, iki dostun birlikte yerleştikleri Taceddin Dergâhı'nda yayınlanmıştır. Bu arada dergi, bir sayı da Kayseri'de yayınlanmıştır. Bu dönemde "üstat" diye hitap ettiği ve çok sevdiği dostu Mehmet Akif'le birlikte Eşref Edip'in Millî Mücadeleye sadece yayınlarla değil, bizzat halkta millî şuuru uyandırma ve yaygınlaştırma çalışmalarıyla da destek olduğunu görüyoruz. Kendisi de halka hitap ederek onları Millî Mücadeleye destek olmaya çağırırken bir taraftan da Akif'in vaazlarını kayıt ederek yayınladığını görüyoruz. *(bkz. Arabacı, s. 96-128; Albayrak, s. 473, Gün, s. 16.)*

Eşref Edip, bütün dönemlerde doğru bildiklerini dergi aracılığıyla dile getirmiş, yanlış gördüğü uygulamaları ise eleştirmiştir. Bu sebeple dergi, sık sık sansüre uğramış ve kapatılmıştır.

Zaferden sonra İstanbul'a dönüp Sebilü'r-Reşad'ı tekrar burada çıkarmaya başlayan Eşref Edip, bu dönemde yönetimin dinî konulardaki uygulamalarını şiddetle eleştirir. Batılılaşma gerekçesiyle İslam'a yapılan saldırılara karşı çıkar. Bu sebeple de dergi, sürekli sansüre uğrar ve Şeyh Said isyanı bahane edilerek birçok gazete ve dergi ile birlikte kapatılır (1925). Bundan sonra Eşref Edip kendisini sık sık mahkeme salonlarında savunmak durumunda kalacaktır. *(bkz. Albayrak, s. 473-474; Polat, s. 23; Arabacı, s. 114-119.)* Eşref Edip, dergiyi tekrar yayınlamaya başlayacağı 1948'e kadar yayıncılık faaliyetlerinden ve bu yolla doğru bildiklerini söylemekten vazgeçmeyecektir. Bu dönemde Âsâr-ı İlmiyye Kütüphanesi adı altında yayıncılık faaliyetine devam edecektir. *(Albayrak, s. 474.)* Yine bu dönemde Eşref Edip'in dikkat çeken bir yayın faaliyeti olarak "İslâm-Türk Ansiklopedisi"nden bahsetmek gerekir. Avrupalı bir ekibin hazırladığı "İslam Ansiklopedisi"nin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçeye çevrilip yayımlanması üzerine

Eşref Edip, bu ansiklopedideki yanlışlıkları, eksiklikleri ve bunların doğrularını ortaya koymak için "İslâm-Türk Ansiklopedisi"ni fasiküller hâlinde yayınlamaya başlar (1940). İzmirli İsmail Hakkı, Kâmil Miras ve Ömer Rıza Doğrul'un da kendisiyle birlikte olduğu bu çalışma ne yazık ki tamamlanamamış ve yetmiş dört fasikül yayımlanabilmiştir. *(Albayrak, s. 474; Polat, s. 22.)*

Eşref Edip, yirmi iki yıl süreyle yayınlanmayan Sebilü'r-Reşad'ı 1948'de tekrar yayınlamaya başlayacaktır. Bu dönemde dergide yazar olarak da çok mesai harcamış, yazılarında yönetimin din ve vicdan özgürlüğü konusundaki uygulamalarına yönelik getirdiği ciddi eleştirilerin yanı sıra, misyoner faaliyetleri üzerinde durmuştur. 1948'den bu zamana kadar olan ikinci döneminde derginin bütün yükünü üstlenmiş olan Eşref Edip, hem yaşının ilerlemiş olması hem de yaşanan maddi sıkıntılar sebebiyle derginin yayınını 1966'da sonlandırmıştır. Ancak yazmaya, yazarak doğrularını haykırmaya yine devam etmiştir. Tevhid-i Efkâr, Millet, Diyanet, Yeni İstiklal, Yeni Asya, Bugün, Sabah gibi dergi ve gazetelerde de yazılar yazan Eşref Edip'in yazdığı pek çok eser arasında, yargılanmasına da sebep olan "Kara Kitap"tan söz edelim: Alt başlığı "Milleti Nasıl Kandırdılar, Mukaddesatına Nasıl Saldırdılar" olan bu kitapta özellikle tek parti yönetiminin çeşitli uygulamalarına şiddetli eleştiriler getirir. Yargılandığı başka davalarla birlikte bu davadan da beraat eden *(Polat, s. 23; Albayrak, s. 474.)* Eşref Edip, Aralık 1971'de vefat etmiş ve çok sevdiği dostu Mehmet Akif'in de metfun bulunduğu Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir.

Sırat-ı Müstakim dergisinin ilk sayısının kapağı

Yazımızın başında Eşref Edip'in merhum Akif'le olan yakınlığına temas etmiştik. Bu yakınlığı kısaca anlatarak da yazımıza son verelim: Yaklaşık otuz yıl birlikte olan ve neredeyse birbirinden hiç ayrılmayan bu iki dost, aynı zamanda mücadele arkadaşıdır. Akif "kürsüdeki şair" olarak Anadolu'yu gezerken Eşref Edip, onun her an yanında olarak vaazlarını kayda geçirmiştir. Bu ikiliyi birbirine en çok bağlayan unsur ise Sebilü'r-Reşad olsa gerektir. Akif'in 1923'te Mısır'a gidip 1936'ya kadar orada kalması sırasında sık sık mektuplaşırlar. Eşref Edip. 1932'de Mısır'a onu ziyarete gider. Akif'in İstanbul'da vefatından önceki hastalığı sırasında ise onun yanı başında olanlardan biridir. Vefatından sonra Mısır'a gidip dostunun yapmış olduğu mealin akıbetini araştırır. Onun Mısır hayatıyla ilgili birçok hatıra derler. Akif'in vefatından iki sene sonra, 1938'de yayınladığı - Mehmed Âkif-Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları (2 cilt) isimli eserinde, Mısır'da derlediği bu bilgiler de yer almaktadır. Akif'le ilgili yapılan pek çok çalışmaya kaynak olan bu eser, 1960'da tek cilt hâlinde ilavelerle birlikte ikinci kez basılmıştır. *(bkz. Mustafa Özçelik, Sebilürreşad dergisi bağlamında Mehmed Âkif ve Eşref Edip Dostluğu, http://www.mehmetakifarastirmalari.com/index.php?option=com_content&view=article&id=243&catid=25&Itemid=159, erişim tarihi: 08.09.2014)*

Mücadeleci bir kişiliğe sahip olan Eşref Edip Fergan, 89 yıllık ömrü boyunca bu azmini hiç kaybetmemiştir. Ondaki bu yılmak bilmeyen azmi "Sebilü'r-Reşad'ın Elinci Yıldönümü" başlıklı makalesindeki şu sözlerinde görebiliyoruz: "Milletlerin fikir ve ruh uyanışı kolay değildir. Uzun yıllar sürer. Bazen millî şuurun husulü asırlara ihtiyaç gösterir. Bu yolda çalışanlarda yeis ve fütur olmaz. Ekilen ağaçların meyvesini bazen gelecek nesiller idrak eder. Bahçıvanın vazifesi ağaç yetiştirmekte kusur etmemektir." *(Polat, s. 174.)* Allah onun ve her dönemde onun gibi gayret ve azimle çalışmaktan yılmayan dava insanlarının gayretlerini kabul etsin…

Ayşe Serra Kara
Kur'an Kursu Öğreticisi/Bursa

İffet-i Yusuf; Işk-ı Züleyha

Güzele meyl eder her insan… Hüsnün sahibi, kullarını böyle yaratmıştır çünkü. Dünya hayatı, malla/servetle, evlatla, oyun ve eğlenceyle bir övünç mekânı sayılırken kimilerine göre; kimilerine göre de bir 'gurbet' hayatıdır. 'El kârda, gönül yarda' der lisan… Yapılan her iş, atılan her adım, ölçülen her miktar 'O'nun (c.c.) çizdiği kurallara göre belirlenir…

Nefse itaat olsaydı eğer, o zaman Gayya kuyularına düşen insan sayısı artacağı gibi, nefse itaat etmeden, sırf Rabbi uğruna yaşayan kulların sayısı arttıkça da Naim cennetinin konukları, orayla müşerref olacakların sayısı artacaktır.

İyiyi temsil edenler olduğu gibi, kötüyü temsil edenler bu kâinatta hep oldu ve olmaya devam edecektir. Temiz insanlara temizleri lütfederken, kötülere de kötüleri nasip edecektir. Bazı iyiler de imtihana tabi tutulmak adına kötülerle beraber olabiliyor. Firavun'un eşi Asiye annemiz gibi… O mübarekler de sabrederek zafere eriyor veya hicret yurdunu tercih ediyorlar…

Yusuf (a.s.)'un güzelliğini görüp meyve soyan parmaklarını doğrayan kadınlar, Züleyha'nın ona olan sevgisinin nedeninin 'güzellik' olduğunu anladılar. Züleyha, nefs-i emmarenin emrine meyl etmiş, ihtirasları sebebiyle Yusuf (a.s.)'a zarar vermişti. Hz. Yusuf, yanlışa meyl etmedi. Eğer Rabbi'nden gelen bir burhan olmasaydı, meyl edebilirdi de, O'nu sahibi korudu. O, ucunda zindan bile olsa harama bakmadı… Kardeşlerinin kıskançlığından kuyuya atılan o masum, şimdi nefsine esir olmuş bir kadın tarafından gömleğinin yırtılmasıyla iftiraya uğradı… Yangınlarla imtihanına sabretti ve yıllar sonra kralın gördüğü rüyayı yorarak zindandan kurtuldu. Bir peygamber, o zindanı mektebe çevirdi. Kıyamet günü arş-ı âlânın altında gölgeleneceği müjdelenenlerden oldu. Hz. Yusuf ki, kendisini makam sahibi ve güzel bir kadın çağırdığında 'Ben Allah'tan korkarım' demişti. İşte bu davranışın

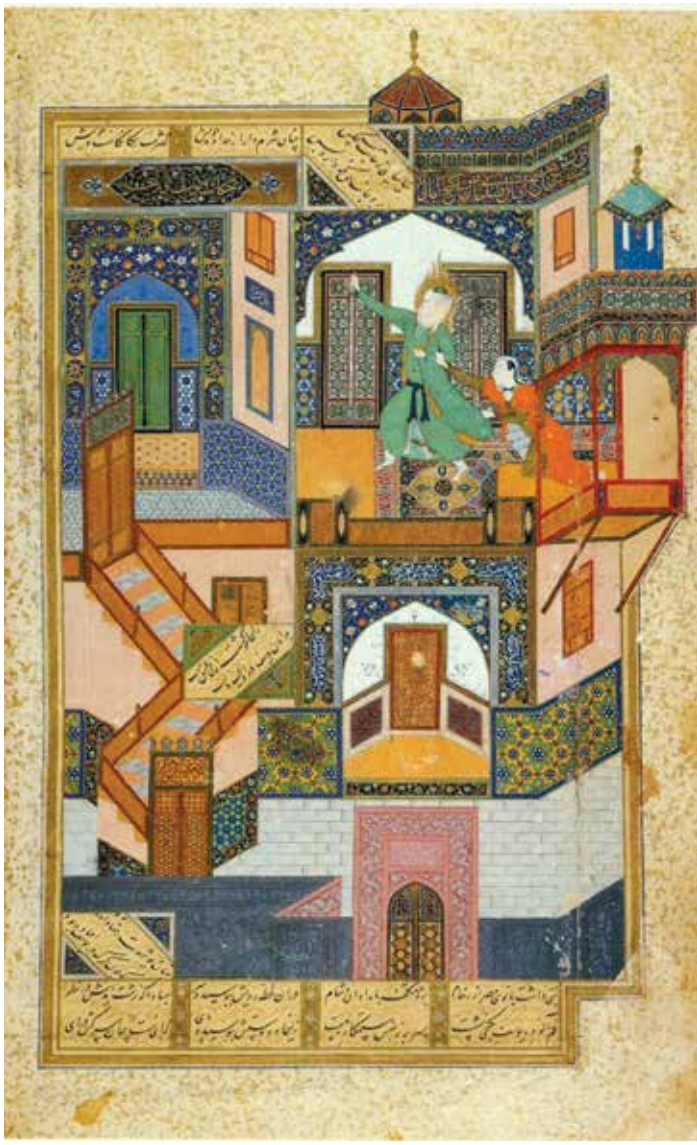

Yusuf ve Züleyha Tasviri, 1488, Üstâd Kemâleddin Bihzâd, İran.

en.wikipedia.org/wiki/Yusuf_and_Zulaikha#mediaviewer/File:Yusef_Zuleykha.jpg

mükâfatı buydu… Ne güzel bir ecir… Ne güzel bir ikram…

Züleyha'nın sevgi imtihanı da ağır oldu… Gözleriyle bakmasaydı bir kere sevmezdi Yusuf aleyhisselam'ı… Gözleriyle görünce gönlüne düştü, bir ateş oldu yaktı içini… Sevdiğine zarar verdi ona iftira atarak… Gerçek sevgi böyle mi olmalıydı? Hayır… Gerçek sevgi ile beklemeliydi, sabretmeliydi. Ama Züleyha'yı Züleyha yapan bu imtihandı… Yusuf zindanda, Züleyha yangınlarlaydı… İftirak ateşi ve pişmanlık onu çok üzüyordu. Züleyha yanlışını anladı ve sabrın sonucunda Leyla'dan geçip Mevla'yı bulma mertebesine erdi…

Kendimizi ve ailemizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden korumamız için güzel tercihlerde bulunmalıyız. Nefsimize hoş gelen ama Allah'ın hoşlanmadığı şeyler olduğunda Rabbimizin emrine itaat etmeliyiz.

Bu imtihanı aşk sahipleri hep yaşadılar. Mus'ab bin Umeyr'de yaşadı. O İslam ile müşerref olurken, izzetli dinimiz ona helali ve haramı öğretmişti. O, kızlar onun için kendilerini parçalarlarken bakmıyordu hiçbirine, annesi saçlarını taramasa, ekmek yemese onun umurunda değildi. Cehalete savaş açmıştı bir kere... Nefis ve şeytan onu kendisine çağırırken o büyük cihadını kanatlanmış halde Rahman'a uçarak tamamlıyordu. Sen, o güzel insan.. İpekten elbiselerle gezerken na'şın yarım insan boyu bir kumaşla örtünemedi bile…

Müjdeler olsun cennet ehlinin mertlerine, zenlerine…

Günümüz sevdaları şimdi… Ahh… Eskilerin değerli mendilleri, şimdi selpak gibi bir kullanımlık mı oldu? Aşk bir günlük mü heyhat… Kadınlar ise maalesef acınacak bir meta' hâline gelmek üzere… Neden mi? Cahiliye yansımaları artıyor… Kadınlar setr edilmesi gerekirken teşhir ediliyor… Mahrem kavramı beynelmilel olmamalı… 'Ana' dolu olan yurdumuzda hanımlarımız böyle yabancı bakışlarda kendini ezdirmemeli, incitmemeli… Hanımlarımız, elmas pırlanta… Hepsinden de değerli… Neden sakız reklamında o? Araba reklamında o… Kadın olmayan bir reklam mı kaldı? Güzel, ama kime.. Eşine mi, herkese mi? Seviyorum diyor, diğer gün elini tutuyor sevgilisinin… Bu sevgiye zeval, halel getirmez mi? Erkek seviyorum diyor, eşini, kızını kıskanmadan onlarla övünüyor. Aile reisi olan kişi nasıl böyle davranabiliyor? Evet, herkes dilediğince yaşayabilmeli bu dünyada… Ama rabbimizin ölçüleri bizim için… Nerede o eski sevgiler… Nerede? Mendil alıp yıllarca yavuklusunu görmeyen erlere ne demeli? Nişanlısını savaşta şehit veren ve bir daha evlenemeyen bacılara ne demeli? Sevdiği hâlde, sevgisini söyleyemeyen yiğitlerimize ne demeli? İffetlice, edeplice nesil derdiyle yanan ebeveynlere ne demeli… Evlilik sadece nefis meselesi değil, helal meselesi, temiz zürriyetler meselesi, ateşten gömlek içinde olan kişinin yanmaması meselesi… Daha neler ama neler demeli…

Eskiden gönül erleri, kendilerine talebe olmak isteyenlere 'Evladım, sen âşık oldun mu?' derlermiş… Eğer verilen cevap 'evet' ise öğrenciliğe kabul buyrulurlarmış… Ama nasıl aşk? Bir kişiye, samimice, karşılık beklemeden…

Sevgi kutsaldır. Onu kutsal yapansa tertemiz değerlerdir. Eğer o sevgide zarar varsa, eziyet varsa, severek öldürme, nefes aldırmama varsa, biz buna sevgi diyemeyiz. Bunun adı sadece 'imtihan'… Sevgiyi sevgi yapan ise kalbimiz, samimiyetimiz, sadakatimiz ve vefamızdır. Hz. Hatice (r.a.) gibi en sıkıntılı anda eşine sığınılacak liman olmaktır.

Şimdi bizler… Kendimizi ve ailemizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden korumamız için güzel tercihlerde bulunmalıyız. Nefsimize hoş gelen ama Allah'ın hoşlanmadığı şeyler olduğunda Rabbimizin emrine itaat etmeliyiz. Bazen de nefsimize hoş gelmese de Rabbimiz bunu tavsiye ediyorsa ona uymalıyız. Kendimize nasıl davranılsın istiyorsak âlimize, 'ıyalimize öyle davranmalıyız. Sevgi gücümüzü doğru kullanmalı ve çevremizde vermemiz gereken önem ve ilgiyi göstermeliyiz. Elin iyisi olup, evin sıkıntı vericisi olmamalıyız… Ailemiz, en yakınımız… Onları çok sevmeliyiz… Hz. Âdem (a.s.) ve Havva'nın sevgisi gibi… Hz. Muhammed (s.a.s.) ve eşi Hz. Aişe gibi… Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fatıma (r.a.) gibi…

Sevgide aslolan gönül birliğidir…

'Eğer gönlün benimle ise Yemen'de olsan bile yanımdasın;

Eğer gönlün benimle değilse yanımda olsan bile uzaktasın…' (Emir Sultan Hz.)

Rasim Özdenören

Hayal Değil, Hayat

Kimileri, İslam denilince bir ütopyadan söz açılıyormuş gibi bir izlenime kapılıyor. Sanki İslam, yaşamamız için indirilmiş bir din değil de, zihinsel bir spekülasyon!

Bu niçin böyle oluyor? Sanırım, ilkin, İslam'ın hayatımızdan (yalnız bireysel olarak değil, daha da önemlisi toplum hayatımızdan) uzaklaşmış olması gerçeği ile ilgili bir olaydır bu. Hâlen yaşamadığımızı, yaşayamadığımızı gördüğümüz İslam, sanki bir daha hiç yaşanamayacakmış gibi bir duyguya yakalanıyoruz. İslam dışı düzenin şartlarına uyum sağlayan yaşama biçimimiz içinde, öyle geliyor ki, İslami hayatı yaşamak hayalden ibarettir.

Burada, iki bakımdan çözümlemeye açık bir durumla karşı karşıya bulunuyoruz. İlkin, farkına varmadan adeta Müslümanca yaşamayı kendimize yakıştıramıyoruz. Yani İslam öylesine yüce bir yaşama tarzı açıyor ki önümüze, kendi süfli hayatımıza bakarak bu yüce hayatı yaşamayı kendimize layık görmüyoruz. Burada, yanlış bir tenzih söz konusu. Aslındaysa, mevcut hayatın bize kazandırdığı yaşama alışkanlığından vazgeçmeme gibi bir sebep var bilinç altında. Şeytanın değil, doğrudan doğruya nefsimizin kurduğu bir tuzak içindeyiz. Bu bir.

Öte yandan, İslam'dan bahsedilirken, sanki herhangi bir dünya görüşünden söz ediliyormuş gibi bir duygu taşıyoruz. Herhangi bir dünya görüşünü, herhangi bir felsefi akideyi yaşamak veya yaşamamak nasıl elimizdeyse, İslam'ı sanki böyle görmeye yatkın bir zihin yapısı geliştirilmiş. Böyle bakılınca, İslam'ı yaşanabilir (yaşanması gereken) bir olay olarak değil de, zihnî bir kategori gibi alıyoruz. Sonuçta da, İslam'ı yaşamak, itiraf etmekten kaçınsak bile, adeta zihinsel bir olay kimliğinde görünmeye başlıyor.

Bir de, bu bireysel psikolojinin dışında toplumsal bir olgu var. Mevcut İslam dışı hayatı, ister istemez bir veri (mu'ta) olarak kabul ediyoruz. Bir yandan İslam dışı hayatın sunduğu nefsani hevesleri hayatımızın vazgeçilmez unsurları hâline getirmişken, bir yandan da yabancı unsurları hayatımızdan kovmak zor görünmektedir. Dahası var: Mevcut hayat şartları içinde yaşarken, bu hayat tarzımızı değiştirmeden İslam'ı yaşayamayacağımızı hissediyoruz, böyle bir hayat tarzını yaşarken İslam'ı yaşamanın bir hayal olacağını anlıyoruz, fakat yaşadığımız İslam dışı hayatı değiştirmeyi göze alamıyoruz.

İslam'ı kavramak derken, belki her şeyden önce onun yaşanabilir bir olay olduğunu, İslam'ın bir zihin fantezisi değil, bir hayat tarzı olduğunu anlamak gerekiyor. İslam'ı yaşama çabasının bulunmadığı bir yerde, ona gerçekten layık olunmayacağı ve İslam'ın hep ütopya gibi görüneceği, söylenmeden de bilinebilecek bir gerçek olmalıdır.

** Yazar'ın "Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler" kitabından alınmıştır.*

Hamdi Mert

63. Yılında İmam-Hatip Liseleri ve Türkiye'nin Dönüşümüne Katkısı

Tevfik İleri İmam-Hatip Lisesi / Ankara

Fotoğraf: Burhan Çimen

Türkiye'de "Din" ve "Din Eğitimi" tartışmalarının merkezinde bulunan imam-hatip liselerinin ülkemizin tarihî, asli değerleri istikametindeki dönüşümüne katkısını araştırma ihtiyacı bu konudaki bir boşluktan doğmuştur. Gerçekten Osmanlı'nın son dönemde medreseler üzerindeki ıslah çalışmalarından 1921 tarihli "İlmiye Medreseleri"ne ve 1924 patentli "İmam ve Hatip Mektepleri"ne kadar talihsiz bir zemin üzerine oturan 1951 tarihli imam-hatip liseleri hakkında sosyal hayatımızın diğer alanlarını da sürükleyen bir araştırma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Meclis hükûmetleri döneminde 8 Mayıs 1921 tarihli İcra Vekilleri Heyeti Kararı ile yürürlüğe giren "Medaris-i İlmiye Nizamnamesi"nde kurulması öngörülen "İlmiye Medreseleri", 1924 ve 1949 yıllarında iki kez denendikten sonra 17 Ekim 1951 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı Müdürler Komisyonu kararıyla kalıcılığa kavuşan imam-hatip okulla-

rının ilk örneğidir. "İlmiye Medreseleri" ise; 1914 tarihli "Islah-ı Medaris Nizamnamesi" ile kurulan "Darü'l-Hilafeti'l-Aliye" medreseleri ile müfredat bütünlüğü içindedir. Yani bugünkü imam-hatip liseleri 1914'lerden başlayan ve geriye doğru 37 yıllık (1914-1951) gelişim sürecini kapsayan bir mirasın ürünüdür.

Bundan çıkan sonuç, Osmanlı ıslahat hareketleri ile Cumhuriyet öncesi Meclis Hükümetleri ve Cumhuriyet dönemi yenileşme hareketlerinin birbirinin devamı niteliğinde olduğudur. Ne var ki, her üç hamle de her biri kısa zamanda ürünlerini vermekle beraber, siyasi kırılmalara paralel olarak sonuçları itibarıyla kadük kalmıştır. 1914 Nizamnamesi Osmanlı'nın dramatik sonu ile birlikte ortadan kalkmış; 1921 Nizamnamesi, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu bahane edilerek (Eğitim-Öğretim Kurumlarının Mearif Vekâleti'ne bağlanacağı hükmünü getirmekle beraber, medreselerin kapatılacağına dair bir hüküm bulunmamasına rağmen) yokluğa bırakılmış; 1924'te yürürlüğe konulan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunda öngörülen göstermelik "İmam ve Hatip Mektepleri", statüsündeki yetersizlik yüzünden açılışlarından sonraki birkaç yıl içerisinde (İstanbul ve Kütahya dışında) kapanmıştır.

Sosyal bütünleşmenin sembolü

İmam-hatip liselerinin açıldığı ve ülkemizin çok partili döneme geçtiği yıllarda sanki iki Türkiye vardı. Biri, yönünü tamamıyla Batı'ya dönmüş; kendi tarihî ve kültürel değerleriyle kavgalı, kendi kıymet hükümleri dışında başka değerler arayan bir Türkiye idi. Diğeri ise, köyünde veya kentinde, kendi çifti çubuğu ile meşgul, dışarıya kendini kapatmış, varlığını geleneksel değerleriyle sürdürmeye çalışan bir Türkiye idi. Bu iki Türkiye ekonomik imkânlar, ülke yönetimindeki etkinlik ve kimlik arayışı açısından birbirinden kopuk ve sanki birbirinden ayrı iki farklı dünya idi.

İmam-hatip liseleri, ülkemizin âdeta iki ayrı kampta yaşadığı bu ortamda açıldı. Her biri ayrı bölgede 7 adet okul, âdeta "Bölge" okulları niteliğinde idi.

Onlar bu ülkenin mağdurları… Her dönemde horlandılar. Fakat bunun öfkesini taşımadılar. Bu milletin kültür ve medeniyet genlerini tahrip edenlerin aksine, genleriyle oynanmış devletin bozulmuş mekanizmalarının ıslah ve tamirini üzerlerine aldılar.

Çocuklarını hem maddi imkânsızlıklar hem de ülkenin elit takımının tutumlarına yönelik tereddütleri sebebiyle ilkokuldan sonra okutmayı tercih etmeyen kırsal kesim insanımız, birdenbire dikkatlerini yeni açılan bu okullara çevirmiştir. Zira bu okul öğrencileri iki yönlü yetişiyorlardı. Hem Kur'an-ı Kerim, Arapça ve diğer dinî derslerini hem de ortaokul ve lise derslerini okuyorlardı.

Bu ve başka sebeplerle kırsal ağırlıklı halk, imam-hatip liselerini kendilerine daha yakın buldu ve devlet okullarına gönderilmeyen köy çocukları, bu yeni okullara yönlendirildi. Okula gönderilmeyen köy çocukları böylece okullu oldular. Her okul için Yaptırma-Yaşatma Dernekleri kuruldu. Bu dernekler, okumak için şehre gelen köy çocuklarına sahip çıktılar. Yurtlar açıldı; şehrin muhafazakâr hayırsever eşrafı, bir taraftan camileri diğer taraftan okullar arası ilişki ve faaliyetleri renklendiren ve zenginleştiren bu çocuklara tam anlamıyla kucaklarını açtılar. Ceplerine harçlık koydular, üst-başlarına giyecek aldılar, yurtlarını ve pansiyonlarını yiyecekle doldurdular. Dahası, okullara taşıma araçları tahsis ederek camikandil, ramazan-bayram gibi dinî ve millî kutlama günlerinde yetişkin öğrencileri bölüşüp, kent, kasaba, köy demeden bütün Anadolu'yu taradılar.

Bu, kendilerini dışlanmış hisseden millet kesiminin millî ve dinî değerleriyle buluşmasıydı. Ortaokullu, liseli gibi giyinmiş gencecik çocuklar kürsülerde, minberlerde ayet-hadisli, sarf-nahivli vaazlar veri-

yorlar, hutbeler irat ediyorlardı. Bu çocuklar, resmî merasimlerde valilerin, kaymakamların, mülki ve askeri erkânın önünde tarihimizi ve geleneklerimizi destanlaştıran nutuklar atıyorlar, 19 Mayıs gençlik törenlerinde en gösterişli resmî geçit yürüyüşlerini onlar yapıyorlardı. Okullar ve gençler arası güreş, koşu vb. spor yarışmalarında genellikle onlar gözde ve önde idi.

Köyden şehre gelip, orada en etkin kültürel faaliyetlerle kendini yetiştiren köy çocukları, giyim-kuşamları, edep-terbiyeleri, hutbe-vaazları, ilimle bilimi, eskiyle yeniyi, Doğu'yla Batı'yı buluşturan ve sentezleyen sohbetleriyle şehri ve şehirliliği köylere ve taşra kasabalarına tanıttılar. Köy muhafazakârlığını ise şehre taşıdılar. Birçok köy, eli kitaplı, ütülü-kravatlı-kolalı, ezanlı-namazlı gençleri ilk defa bu "İmam-Hatipli" çocuklarda gördü. Şehirlerde yaygın olan ama köylerde bulunmayan ilk fotoğraf makinalarını, ses kayıt cihazlarını, el radyolarını onlarla tanıdı. Kırsalın şehre açılımı böylece gerçekleşiyordu. Ülkemizin şehirli-taşralı ayrımından kurtulmasında, sosyal dokusunu tahkim etmesinde ve toplumumuzun kabuk değiştirmesinde imam-hatip liseleri ve öğrencilerinin rolleri daima hatırlanacaktır.

Benzer ülkelerde görülen olumsuz toplumsal hareketler yaşanmadan, sosyal patlamalar vuku bulmadan bir dönüşüm yaşanmışsa, bunda imam-hatiplilerin rolü büyüktür. Bu bakımdan bu dönüşümün hâlihazırdaki canlı tanıklarını tanımanın ve onları dinlemenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Dönüşümün merkez dinamiği

1951 yılında açılan ve 60 küsur yıldan bu yana millet hayatımızdaki saygın yerini muhafaza eden imam-hatip okulları/liseleri, her dönemde yenilenmiş din eğitimi uygulamalarının Osmanlının son yıllarından bu yana devam eden bir örneklemesi görüntüsünü verse de, gerçekte çok partili demokrasiye dayalı yeni dönemin ilk ve ciddi din eğitimi kurumları olarak, kalkınma hamlelerine paralel bir gelişme ile ülkemizin halk iradesine dayalı demokratik dönüşümüne katkı veren, yaygın müesseseler hâlinde varlığını sürdürmektedir.

Çok partili dönemin siyasi ve sosyal gelişmelerin içerisinde imam-hatip okulları, halkımızın dinî, tarihî kıymet hükümlerine olan yöneliş ve iştiyakını temsil etmekle kalmamış, aynı zamanda ve daha önemlisi, yükseliş dönemlerimizin iç dinamiği olan kadim medeniyet değerlerimizle Batı değerlerini telif eden kültürel dönüşümün de merkez sürükleyicisi olmuştur.

İmam-hatip okulları derken halkımız, salt bu okulların öğretmen ve öğrencilerini değil, bu misyonun temsil ettiği zihniyet değişimini anlamıştır. İmam-hatip okulları, bir yandan Milli Eğitim camiasından Diyanet camiasına, resmî bürokrasiden sivil halk kesimlerine karşılıklı yaklaşım ve iletişimi sağlarken, diğer yandan dinî, sosyal, kültürel etkinlikleriyle halk ve gençlik arasında çift kanatlı yeni neslin farkını ve tarihten gelen bildik ruh ve damarını temsil etmiştir. Bu süreklilik şüphesiz dikensiz bir yolda yürümüş değildir.

Daha Demokrat Parti iktidarının son yıllarından başlayarak, 27 Mayıs 1960; 12 Mart 1971; 12 Eylül 1980; 28 Şubat 1997 siyasi kırılmaları ile süren iniş çıkışlar şüphesiz imam-hatip okullarını sayı ve kalite olarak etkilemiştir. Fakat bu mesleki eğitim kurumları kısa süreli düşüşler olsa da, bu gelgitlerden daima gelişerek ve büyüyerek çıkmıştır. Nihayet 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6287 sayılı Kanun'la tarihinde hiç olmadığı kadar yaygınlık kazanmıştır. Kanaatimiz odur ki bu son düzenleme ile sadece imam-hatip okullarının değil aynı zamanda dinî-mesleki eğitimin önündeki bariyerler bütünüyle halkımızın ihtiyaç, yetenek ve tercihlerine açılacak; devlet-millet arasındaki suni bölünmüşlük zaman içerisinde ve doğal mecrası istikametinde giderilecektir.

Onlar bu ülkenin mağdurları… Her dönemde horlandılar; fakat bunun öfkesini taşımadılar. Ülkenin huzur ve sükûnu için mücadele verdiler. Enerjilerini hep ülkenin iyiliği için harcadılar. Akıllarını vahyin verilerine uyarlayarak hep yapıcı, uyarıcı ve inşa edici oldular.

Devletin yeniden tanzimi, onun mağdurlarına düşecekti…

Selahaddin Çelebi
Cami Hizmetleri Daire Başkanı

Yaşayan Cami Modeli ve Gençlik

Kocatepe Camii / Ankara
Fotoğraf: Burhan Çimen

Cami; birlik, kardeşlik ve bilgi mekânıdır. İnanları bir araya toplamasıyla birlik, düzenli olarak bir araya getirmesi ve toplumun sorunlarına çözüm arayış mekânı olmasıyla kardeşlik, içinde gerçekleştirilen ibadetler, vaaz-sohbet ve okumalara ev sahipliği yapmasıyla da bilgi mekânıdır.

İslam medeniyeti cami merkezli bir medeniyettir. Hz. Âdem'den bu yana insanlığın inşa ettiği medeniyetler hep mabet merkezli olagelmiştir. Fıtri açıdan da insanın mabet çevresinde bir hayat kurmaya müsait olduğu, medeniyetler incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Yeryüzünde ilk inşa edilen mabedin Kâbe olduğunu düşünürsek insanlığın bir mabet etrafında hale hale genişlediğini ve yeryüzünü önce mabet yaparak imar ettiğini görürüz.

Sevgili Peygamberimiz'in Medine'ye geldiğinde ilk iş olarak mescit yapma niyetini izhar etmesi ve inşasında çalışarak ashabına örnek olmasında bir hikmetin

var olduğu gözardı edilemez. Zira Hz. Peygamber yeni bir medeniyet kuruyordu ve bu medeniyetin merkezi mescit olacaktı. Siyer kaynakları bize ilk dönemde kurulan mescidin birçok toplumsal faaliyete ev sahipliği yaptığını haber vermektedir... Mescit, öncelikle toplum ve cemiyet hayatının merkezinde rol alan bir mekân olmuştur. Mescid-i Nebevi, Hz. Peygamber'in imametinde kılınan günlük beş vakit namaza ev sahipliği yapmanın yanısıra, devlet yönetimi ile ilgili istişarelerin yapıldığı, kararların alındığı, Ashab-ı Suffa dediğimiz örgün eğitimin ilk örneğinin sergilendiği, toplumun beşeri ihtiyaç ve münasebetlerinden kaynaklanan birçok sorununun da çözüm mekânı olmuştur.

Cami görevlileri, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı sorumlu, etrafına her bakımdan emniyet ve güven hissi veren kişilerdir.

Her yıl ekim ayında kutladığımız "Camiler ve Din Görevlileri Haftası"nın bu sene için belirlenen temasının "Cami ve Gençlik" olması, önceki yıllardaki; cami ve çocuk, cami ve engelli, cami ve kadın temalarının bir mütemmimi olarak da son derece önemlidir. Caminin asr-ı saadette olduğu gibi hayatın merkezindeki rolüne yeniden kavuşması bu çalışmalarda ana düşünce olarak yer almaktadır. Dolayısıyla ana hedef; yaşayan cami modelini oluşturmaktır.

Yaşayan cami modeli; günün belli saatlerinde açılıp kapanan, fiziki olarak mahallenin-şehrin merkezinde bulunduğu hâlde, cemiyetin zihin ve gönül dünyasının merkezine yerleşememiş bir cami modeli değildir.

Yaşayan cami modeli; toplumun hep birlikte dünya ve ahiretini inşa ettiği bir cami modelidir. Bu camide insanlar günün her anında bir araya gelme imkânına sahiptir. Bu cami modeli toplumun her kesimine ayırım yapmaksızın hizmet verme istidadı taşır. Bu camiye, kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk ve engelli vatandaşlar başta olmak üzere toplumun bütün fertleri gelmek istediğinde rahatça ulaşabilir. Yaşayan cami modeli, bünyesinde kadın kolları, gençlik kolları, çocuk mekânları barındıran, dinî, sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütüldüğü camidir. Bu konuda örnek camilerimiz olmakla birlikte maalesef sayıları çok azdır. Öncelikle kalabalık nüfusun yaşadığı ve sosyal sıkıntıların arttığı il-ilçe merkezlerinden başlamak üzere, camilerimizin yaşayan camilere dönüştürülmesi projesi toplumun din hizmeti talebine cevap verilmesi açısından son derece önemi haizdir.

Bugün yaşayan camilere ne kadar da ihtiyacımız var. Zira yaşayan cami modeli sayesinde toplum, farklılıkları bir zenginlik olarak görebilir, sorunlarına burada çözüm arayabilir. Yüce Yaratıcının engin rahmet ve mağfireti ile belki de bizatihi sorun olmayan ancak sorun olarak telakki edilen birçok mevzu ilahi hikmet penceresinden bakılarak burada çözüme kavuşturulabilir.

Cami görevlileri

Cami görevlilerimiz, camide din hizmeti yürüten, imam-hatip ve müezzinlerimizden oluşmaktadır. Yukarıda caminin toplum hayatındaki yerini dile getirmeğe çalıştık. Cami görevlilerimiz de şüphesiz hizmet verdikleri camiler kadar önemli ve değerlidir.

Sevgili Peygamberimiz cami görevlilerimizi şu şekilde tarif ediyor:

"İmam, sorumluluk taşıyan kişi, müezzin kendisine itimat edilen, güvenilen kişidir. Allah'ım imamları irşat et, müezzinleri bağışla." *(Tirmizi, Salat, 29.)*

Dolayısıyla cami görevlileri, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı sorumlu, etrafına her bakımdan emniyet ve güven hissi veren kişilerdir.

Mahallenin ilgi odağı, mahallelinin rehberi, mahalleyi dönüştüren ve cemiyete din hizmeti sunan din gönüllüsü, yaşayan caminin görevlisidir. Merhum Mehmet Akif, Köse İmam şiirinde bu imamı şöyle tarif eder;

"Bana sor memleketin halini, ben söyleyeyim,

Bir imam çünkü bilir evleri… Ha bir de hekim."

Mahallesinden, içinde yaşadığı toplumdan ve memleketinden haberdar bir din görevlisi bu görevini ancak "gönüllü" olarak yapabilir. Onun tesiri gönül dilini kullanmasından kaynaklanır. Gönülden gelen sözler gönüle tesir eder. Hal lisanı, konuşmaktan-anlatmaktan daha tesirlidir. Din hizmetleri tarihimiz gönül erleri ile doludur. O gönül erleri ki, bulundukları şehri aydınlatmakla kalmamış dünyaya ışık tutmuşlardır.

Cami cemaati

Cami cemaati, Sevgili Peygamberimiz'in çok önemli bir tavsiyesini yerine getiren, namazlarını cemaatle camide eda eden insanlardan oluşmaktadır. Hatta çoğu, belki de namaz kıldıkları caminin inşasında, imarında rol almış kişilerdir. Dolayısıyla büyük bir takdiri hak etmektedirler.

Cami cemaati, mahallenin dinamik-hareketli kesimini oluşturmaktadır. Günde beş vakit camiye geliş-gidişiyle kendi hayatlarının merkezine camiyi yerleştirmiş kişilerdir. Bir caminin müdavimi olmak, yaşayan cami modelinin bir ferdi olmakla daha derin anlamlar kazanır. Camiler şehri arındıran mekânlardır. Cemaat ilk arınan kişi-topluluk olma bahtiyarlığına erendir.

Sevgili Peygamberimiz:

"Yedi sınıf insan, Allah'ın (Arş'ının) gölgesinden başka hiç bir gölgenin bulunmayacağı kıyamet gününde, onun gölgesinde gölgelenecektir: Adaletli yönetici, Allah'a kulluk üzere yetişen genç, kalbi mescitlere bağlı olan kimse…" *(Müslim, Zekât, 91.)*

Bir insanın kalbinin mescide bağlı olması, asılı kalması ne kadar da manidar bir ifade. Nereye giderse gitsin kalbi mescide bağlı olan kişi, her yeri mescide dönüştüren bununla birlikte fıtratına dönmek için yolu daima mescide çıkan kişidir. Mescit, yeryüzünün en mübarek mekânı, Kâbe-i Muazzama'nın bir şubesidir. Cemaat her gelişinde caminin maneviyatıyla dolup şehre geri dönmektedir. Cami, cemaati imar eder, cemaat de şehri imar eder. Günde beş vakit camiye geliş-gidiş şehre emniyet ve huzur getirir. Cemaat camiden aldığı manevi havayı şehre taşır.

Cami dernekleri

Şehirlerimizin kalbi, manevi merkezi olan camilerimiz bugün hakiki ya da hükmi şahıslar ve dernekler vasıtasıyla inşa edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in mescit yapımıyla ilgili teşviki bu inşada şüphesiz en önemli rolü oynar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." *(Tevbe, 9/18.)*

Sevgili Peygamberimiz de mescit inşa edenlere şu müjdeyi vermektedir.

"Kim Allah rızası için bir mescit inşa ederse Allah da ona ahirette bir köşk ihsan eder." *(Müslim, Mesacid, 24.)*

Üzülerek ifade edelim ki; cami inşasında, mimaride önceliklerimiz henüz yaşayan cami modeline uygun değildir. Dernekleri oluşturan ve bütün samimiyetiyle cemiyete bir cami kazandırmayı arzu eden bu kardeşlerimizin gönül dünyalarında da hedef yaşayan cami modeli olmalıdır. Dernekler tarafından, "İnşa ettiğimiz cami, hızla değişen toplumun din hizmeti talebine nasıl cevap verebilir, toplumun bütün kesimlerini nasıl içinde barındırabilir" sorusuna öncelikle cevap aranmalıdır.

Gençlerimiz camiye giderken, camilerimiz de dernekler ve cami cemaati tarafından gençlere göre hazırlanmalıdır. Gençlerimiz huzuru camide bulmalı, hayatın heyecan ve neşesini ibadetle yakalamalıdır.

Bu anlamda cami dernekleri müftülüklerle sıkı bir temas içinde olmalı, din hizmetleri stratejisine uygun projeler geliştirmelidir. Yeryüzünün en mübarek mekânı olan camiler herkesin uğrak yeri olmalıdır. Gençlerimiz camiye giderken, camilerimiz de dernekler ve cami cemaati tarafından gençlere göre hazırlanmalıdır. Gençlerimiz huzuru camide bulmalı, hayatın heyecan ve neşesini ibadetle yakalamalıdır.

Camilerimiz gençleşmeli, gençlerimiz camide buluşmalıdır. Camilerimiz çocuk cıvıltısından, anne merhametinden mahrum kalmamalıdır. Mescid-i Nebevi'yi inşa eden erkek-kadın, yaşlı-genç sahabe nasıl Hz. Peygamber'in ardında namaza durmuş, toplumu camiye taşımış ve yaşayan camiyi inşa etmişlerse, asr-ı saadet modeline hasret kalan camiler, yaşayan cami olmak için bizleri bekliyor.

Davet hepimize, kadın-erkek, genç-yaşlı hep birlikte camiye...

Belgin Konarlı
Başkanlık Müşaviri

Yoklukla Gelip Varlık Bulanların Beldesi:
Mekke-Medine

Bu şehirde hiç şirk yok. Buraya gelirken hiçbir hacı: "Gelmişken bir de kaplıcalara girelim; bir de şöyle bir dağ havası alalım; bir şelale kenarında oturalım ya da denize girelim." demez. Buranın heybetli dağları da yok. Hacılar bu kadar uzun yolculuğa ve yorgunluğa şehrin mimarisini seyretmek için de katlanmıyorlar. Hatta bu şehirde Kâbe hariç etraftaki yapılar binalar sıradan ve oldukça basit... Bu şehirde lokantalarda özel yemek de yok. Bu şehirde tropik meyveler de yetişmez; hurmadan başka bir şey de yok. Ama burası Mekke; emin belde!

Müminler sadece Allah'ın emri olduğu için buraya gelir. Bu şehre hayran, bu şehrin her taşına, toprağına, kayasına âşık olur mümin. Bu şehir sadece aşktır. Kâbe, dört duvar. Kâbe aşk. Allah aşkı Kâbe'nin etrafında pervaneler gibi döndürür Müslümanları. Çöl sıcağında, ateşe yanan pervaneler gibi Kâbe etrafında Allah aşkıyla dönerler. Aman Allah'ım! Bu ne müthiş bir sevgi bu ne büyük bir aşk... Bu kupkuru şehirde sadece Allah aşkı hissediyor insan. Ve "sadece Allah için buradayız." diyor mümin. Bu şehirde şirk yok. Sadece Allah ve Kâbe aşkı var.

Kâbe'de namaz

Tavaftayız; Kâbe'ye bakmaya doyamıyor insan… O kadar güzel ki… Sanki kâinatın bir prototipi güneş sisteminin ya da galaksinin sürekli hareketi gibi, atomun yapısı gibi. Hücre yapısı gibi çekirdek gibi hiçbir durağanlık yok. Aslında her baktığımızda manzara aynı: Kâbe ortada, etrafta insanlar kum taneleri gibi, ama her an hareket var, hiç durmuyor. Üstelik Kâbe ilk insan ilk peygamber Hz. Âdem'den bu yana hep var. Tavaf hep devam ediyor. Gece gündüz yaz kış bir an bile etrafında tavaf durmuyor.

Kâbe'de namaz zaman üstü. Başka bir dünya başka bir âlem... Namaz en büyük miraç... Burada namaz zaman içinde zaman…

İkinci durağımız Ensar şehri Medine'deyiz: Şöyle bir baktığınızda, "Bu insanlar nereye koşuyor?" diyorsunuz. Mescid-i Nebevi'ye namaz kılmaya gidiyorum, "Biraz erken gideyim de rahat rahat namaza hazırlanayım." dedim. Son anlara doğru herkes koşuşturmaya başladı. Mescidin etrafındaki her sokaktan insanlar koşa koşa geliyor. Öyle müthiş bir şey ki herkes namaza yetişmeye, bir safta yer almaya çalışıyor. İmam "Allahü ekber" diyor, yine de geliyorlar, geliyorlar, geliyorlar. Tıpkı karıncaların bir nimete koşturmaları, kuşların yem alanına inmeleri gibi hepsi bir nimet almaya koşuyor. Bunlar niye koşuyorlar nereye koşuyorlar? Peygamber Efendimiz (s.a.s) bir hadisinde, "Benim mescidimde kılınan namaz diğer mescitlerde kılınan namazdan bin kat daha sevaptır." buyurdukları için mi? Evet. Başka bir hadisinde, "Cemaatle kılınan namaz yalnız kılınan namazdan 27 kat daha sevaptır." buyurduğu için mi? Evet. Öyleyse cemaat olmak için Mescid-i Nebevi'de namaz kılmak için koşulmaz mı?

İste insanlar Allah'ın rahmetine koşuyorlar, merhametine, ebedî saadetine, cennetine koşuyorlar.

Hintli, Azeri, İranlı, Afrikalı, Avrupalı, Çinli, Malezyalı, Endonezyalı. Her milletten insanla yan yana birlikte. Kimsenin kimseden üstünlüğü yok. Orada ve her yerde. Üstünlük sadece takvada.

Karşımda Ravza… Bütün müminler ona koşuyorlar. Nebi'nin mescidinde namaz kılmaya, onun ümmeti olmaya, onun bayrağı altında toplanmaya koşuyorlar. Neredeyse namazın sonuna kadar, son rekâta bile dâhil olabilmek için koşuşturuyorlar. Ardı arkası kesilmiyor. Bu ne merhamet, bu ne şefkat, bu ne güzellik… Hepsi gül kokusuna hepsi muhabbete ve birliğe koşuyor.

Allah'ım bu bahçeden hiç ayrılmasam, burada dervişler gibi bir hırka bir lokma yaşasam. Rasulün çekim gücündeyim ve hiç ayrılmak istemiyorum. Hani Mehmet Akif Ersoy'un meşhur dizelerindeki "Ağuşunu açmış duruyor peygamber!" sözüne muhatabım âdeta. Güney cephesinden Mescid-i Nebevi'nin avlusuna girer girmez karşımda Ravza'yı görünce ona doğru kollarımı açıp koşup kucaklamak istiyorum. Lise yıllarımda bu şiiri her okuduğumda "Ağuşunu açmış duruyor peygamber" sözü beni çok etkilerdi. Şimdi sanki beni kucaklayacak, ben de yıllardır rasulün özlemiyle ona koşacağım, ağlayacağım, koklayacağım. "Yıllardır neredeydin?" diyecek bana. Boğazım düğümlenerek yutkunacağım.

Şimdi hiçbir şey diyemiyorum. Sadece ağlıyorum ve öylece duruyorum, kelimeler yetersiz. Sadece, "Seni seviyorum ya Nebi" diyebiliyorum.

Ravza'da cennet bahçesinde namaz kılmak kadınlar için çok zor. İki üç saat bekleyip en fazla beş dakikalık bir namaz vaktin olabiliyor. Uzun bir bekleyiş ve büyük bir mücadele sonunda cennet bahçesine ulaşmak ve orada namaz kılmak hacıları çok heyecanlandırıyor. Cenab-ı Allah Hucurat suresinde "Rasulün huzurunda seslerinizi yükseltmeyin" diyor. Bunun için Ravza'da sakin huzurlu ve saygılı olmak gerekiyor. Dünyanın her yerinden gelen çeşit çeşit kültürde, heyecanda, coşkuda kadınlar var burada. Ben de onlardan biriyim. Bu hengâme içinde susun bile diyemiyorum, utanıyorum. Çünkü herkes çok heyecanla rasulün huzurunda Allah'ın müjdesine mazhar olmak istiyor. Ben de namaz kılacak bir yer arıyorum. Ama bulamıyorum. Tam bir yer bulup namaza duracağım anda birisi itiyor ve ben oradan uzaklaşmak durumunda kalıyorum. "Şurası daha sakin orada kılayım." derken başkası geçiveriyor. Ancak iki ayağımın sığabileceği bir yer bulabiliyorum. Bu sefer de birileri tarafından itiliyorum. "Olsun" diyorum. Artık kararlıyım, burada duracağım. Bu cennet bahçesinde ben de iki rekât namaz kılacağım. Namaza başlıyorum. Önümde Hintli bir kadın var. Onların kokuları, kıyafetleri, kültürleri bizimkilerden çok farklı. Hintli, Azeri, İranlı, Afrikalı, Avrupalı, Çinli, Malezyalı, Endonezyalı. Her milletten insanla yan yana birlikte. Kimsenin kimseden üstünlüğü yok. Orada ve her yerde. Üstünlük sadece takvada. Bunu bir kez daha anlıyorum. Hatta daha iyi anlıyorum demem gerekir. Secde edebilecek küçücük bir yer buluyorum. Önümde ufak tefek oldukça esmer bir Hintli kadın. İlginç kınaları olan, üstü başı buruşuk, tütsü kokan bir kadın. Kına yaktığı ayakları buruşuk. Kadın secdeye kapandığında ayaklarını dikiyordu. Ayaklarını kaldırdığında önümde ayaklarından boşalan yere secde edebilecektim. Diz çöktüğüm yerde epey bekledim. Secdeye gidecektim ama yer bulamıyordum. Ta ki o kadın secdeye varana kadar. Onun ayağının altından boş kalan yere alnımı ve yüzümü koyabildim.

Bugün ilk Ravza günümde, ilk namazımda ilk kez cennet bahçesindeydim. Bir Hintlinin ayağının bastığı yere yüz sürebildim. Bir Hintlinin ayağının bastığı yere secde edebildim. Benim için layık olan yer ve benim için mübarek olan yer ve benim için cennet olan yer burasıymış...

Ağladım… Ağladım...

Ayşe Nur Menekşe

Camiler Haftası ve Gençlik

"Gel" diye çağrıldı Hz. İsmail… Yeryüzünün ilk mabedi olan Kâbe'yi yeniden inşa etmekti kaderi… Babası Hz. İbrahim ile başladı Hz. İsmail Kâbe'yi inşa etmeye… Sabır ve dua ile yükseldi mabedin duvarları…

Teslimiyetin adıydı Hz. İsmail… Ümidi tükenmişlerin taptaze filiziydi… Bir zemzem ferahlığıydı çatlamış dudaklara… Tevekkülü ile meydan okuyandı şeytana… Yalnızlıkla yoldaş olmadı hiç… Hicranı visal ile buluşturandı. Korkuları en zor zamanlarında korkutandı Hz. İsmail…

Kâbe, duaların tecelli yeri…

Kâbe, Hz. Âdem'den beri hiç eskimeyen yeni…

Kâbe, hazanın bahara döndüğü hazineler hazinesi…

"Burayı emin bir şehir yap" "duaları ile yükseldi Kâbe'nin duvarları… Hz. İsmail Kâbe'ye hizmet edenlerin en bahtiyarı…

Kâbe'de tuzakları bozan bir genç… Ruhunu şeytana satmamış… "Neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster." nidası ile yakaran Hz. İsmail… Karanlıkları aydınlatmak isteyen Hz. İbrahim'in gül goncası Hz. İsmail… Yıkılmış ümitlerin diriliş müjdesi Hz. İsmail…

***

"Gel" diye çağrıldı Hz. Meryem…

Adananlardan olmaktı kaderi… Edeple girdi Süleyman mabedinden içeri… Gönüller rahmete erdi. Korkular ümide verdi yerini usulca… Süleyman mabedinde önce kendi içine ayna oldu Hz. Meryem… Zehir gibi sözlere kapattı kulaklarını… Dilinde dua… Adanmış olmaktı en büyük talihi yaratana…

Samimiyetin adıydı Hz. Meryem… Hayatların başlangıcı… Ümidin bittiği yerde açan bir gonca güldü Hz. Meryem…

Korkusu yalnızlık olmayana Süleyman mabedi yoldaştı. Rabbin huzurunda olmak zor zamanları aşmak için en büyük fırsattı. Masumiyetti Hz. Meryem… Süleyman mabedinde genç bir kız… Hizmete adanmış, yüreğinin kanatlarını sonsuza açmış…

Süleyman mabedinde yıldızları avuçlarına doldurandı Hz. Meryem… Nefsin ve şeytanın tuzaklarından azade olmayı öğretendi… Rabbiyle baş başa kalıp ona niyazda bulunan ve mutluluğu yüzünden okunandı Hz. Meryem… Rabbi'ne yürekten bağlanan, rükû edenlerle beraber rükû etmesi emrolunan, huzurunda secdeye kapanıp tazim ve tespihte bulunan… Dilindeki dualar ile yaraları onarandı. Kışı bahar eyleyen, mabedin bir köşesini cennete çevirendi Hz. Meryem…

İlahi Müjdenin taşıyıcısı Hz. Meryem, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem… Mabedin hizmet ehli Hz. Meryem… Genç kızların dünyanın karanlıklarından kurtulmasının çerağı Hz. Meryem…

****

"Gel" diye çağrıldı Mus'ab bin Umeyr… Sevdası olan Mekke'den çok sevdiği Hz. Muhammed için ayrılmaktı kaderi… Hiç şikâyet etmedi. Dünyaya meyletmedi. Fani olanı bırakıp baki olanı seçerken hiç tereddüt etmedi…

Malını, hırsını, hayallerini terk edenlerden biriydi Mus'ab bin Umeyr… Mekke'de kendisinden daha güzel giyinenin daha yakışıklı kimsenin bulunmadığı Mus'ab bin Umeyr… Hicret ile şereflenen gençlerin ilkiydi. Bir davetçiydi Mus'ab bin Umeyr… Cesaretin ta kendisiydi. Mescid-i Nebevi'de Kur'an dersi veren öğretmenlerden biriydi.

Kuba Mescidi yakınlarındaki Ranuna Vadisi'nde ilk cuma hatibiydi Mus'ab bin Umeyr… Rasulüllah'ın sohbet ve öğütlerini dinlemekle şereflenendi… Onun sancağını Bedir ve Uhud'da taşıma saadetine erendi. Fedakârlığın, çalışkanlığın, davetin, tebliğin, hizmetin diğer adıydı Mus'ab bin Umeyr…

Mescid-i Nebevi'de Hz. Peygamber'e gönülden bağlanmış bir genç… Zengin düşlere hiç kanmamış, duygularına esir olmamış…

Mescid-i Nebevi'de suffe ashabından olan, Uhud'da sancağı avuçlarının arasında sıkıca tutan cesur savaşçı Mus'ab bin Umeyr... Rasulüllah'ın bayraktarı şehit

Mus'ab bin Umeyr… Allah'a verdiği sözü asla değiştirmeyen Mus'ab bin Umeyr…

***

"Gel" diye çağrıldı Bilal-i Habeşi… İslam davetine katılanların ilklerinden olmaktı kaderi… Köleliğini İslam'ın hürriyeti ile değişenlerden olmakla izzet buldu Bilal-i Habeşi… Kızgın kumlara, sırtındaki kayaların ağırlığına aldırmadı. "Allahü ehad" kelamı ile serinledi bedeni… "Allahü ekber" dedi ve tükendi bitkinliği… "Hükmün gerçek sahibi Allah" dedi izzet buldu. "Yaşatmak, öldürmek, rızık, makam ve mevki Allah'a aittir" dedi şeref buldu.

Zulmetten kurtulmak isteyenler en güzel müjdeydi Bilal-i Habeşi… Gerçeğe sevdalı, davasında hürdü. Karanlığa Muhammedi nuru işleyendi Bilal-i Habeşi… Sesiyle Müslümanları namaza çağıran en güzel davetçiydi. Efendiler Efendisinin ilk müezziniydi…

Allah'ın büyüklüğünü, Hz. Muhammed'in rasul olduğunu haykırdığında Mescid-i Nebevi dolar taşardı. Mekke'nin fethinde Kâbe'yi tevhit nameleriyle coşturandı Bilal-i Habeşi… Mescid-i Nebevi'de fazilet ve kemal sahibi bir sahabi… Hz. Peygamber'e hizmet aşkıyla yanmış, çölün toprağına teri karışmış…

Hakk'a uyanan, kullara kul olmaktan kurtulan Bilal-i Habeşi… İmanını ilan etme cesaretini gösteren ilk yedi kişiden biri Bilal-i Habeşi… İçimizdeki hasret, gözümüzdeki yaş, Güllerin Efendisi'nin sevgisiyle yanmış, mütevazı ve fazilet sahibi Bilal-i Habeşi…

***

"Gelin" diye çağrıldı gençler…

Vicdanlarımıza kurulan tuzakları bozmaktı gençlerin kaderleri… Zamana meydan okumak ve hayata gülümsemek en çok onlara yakışırdı. Üzerlerindeki asırlık asaleti yarınlara taşımakla şereflenendi gençler… Nefislerini azgın hesaplaşmaların önünde mağlup edecek olan gençler… Sabrı bize en çok öğretecek olan… Melal bakışlarımıza, imanın nurunu değdirecek olan gençler…

Dünyaya esir olmayan, hüznü kalbine koymayan gençlerdi ümidimiz… Bizi susturmaya çalışanlara haykıran, ölmekten de yaşamaktan da korkmayan…

İçimizin aynası olacak, bizi cem edip bir araya toplayacak gençler… Miskinliği cesaret ile değişen, yalnızlığımızı kalabalıklara çeviren gençler…

Parmaklarının ucuyla dünyanın dengesini değiştirenlere, imanlarıyla bedel ödetecek olanlar… Kalbi katılaşanlara merhamet dersi verecek olan gençler… Gecenin kandilini yakmayı unutanlara, geceyi kanatanlara inat gözlerindeki fer ile ışık olacak gençler…

Gökyüzündeki yıldızlar yere dökülmesin diye avuç açanlar… İnsanlığın bittiği yerde susan zavallılara karşı avazı çıktığı kadar haykıran gençler… Kinden, kavgadan, hasetten, nefretten yüreğini uzak tutan gençler… Merhametin, sevginin, vefanın ve insafın elinden tutup günümüze ve gönlümüze taşıyanlar…

Yeryüzünün bütün mescitlerinde cem olmak için bizi uyandıran gençler… Sosyal ağların herkesi kucağına çektiği zamanda bütün ağları bozanlar… İçkinin, kumarın, uyuşturucunun, ihanetin batağında olanları uzattıkları elleriyle kurtaran gençler… Gerçekleri göremeyecek kadar gözünün önünde perde olanlara ayna tutmaya çalışanlar…

Hz. Meryem gibi iffetine sahip çıkan genç kızlarımız… Hz. Fatıma gibi merhameti kuşananlarımız… Hz. Ayşe gibi ilme gönüllü olanlarımız…

Hz. İsmail gibi teslim olmayı kurtuluş bilen gençlerimiz… Bilal-i Habeşi gibi bu dünya köleliğini gerçek hürriyete değişmeyenlerimiz… Mus'ab bin Umeyr gibi dünyanın her türlü zevkine arkasını dönenlerimiz…

Yolda kalmış olanlara açılır camilerin kapısı… Rahmet yağmurları ile suya kanmak isteyenlere açılır. Hayallerini ertelemek istemeyenlere açılır.

Cümlelerin bitmediği yerdir camiler… Söylenecek çok sözün olduğunun hatırlatıldığı yerdir. Hakk'a yönelen alınların ateş görmeyeceğini bildiğimiz yerdir. Dünyanın kavgasını bir eşik ötede bıraktığımız yerdir camiler…

Beynimizi kemiren oyunlardan azade olduğumuz, özümüze sahip çıkmayı hatırladığımız yerdir camiler… Teselli aradığımız kadehleri kırdığımız, gönlümüzün kirlerini tövbe ümidiyle arındırdığımız yerdir.

Rabbimiz! Kutlu bir selam ile başlayan ezanlarda buluştur gençleri… Hz. Yusuf'un kuyusunu aydınlattığın gibi, balığın karnını Hz. Yunus için genişlettiğin gibi, Hz. Musa'ya Kızıldeniz'i yol eylediğin gibi, Sevr Dağı'nda Hz. Peygamber ve yol arkadaşı Hz. Ebubekir'i muhafaza ettiğin gibi bizleri ve gençlerimizi de merhametinle emniyette kıl…

Rabbimiz, kıyamlarda buluştur gençleri… Merhametten yoksun olanları, hak kelamını unutanları sen rahmetinde buluştur. Kulluğunu unutanları, çocukların yarınlarını ölüm pususu ile çalanları sevgi ve şefkatte buluştur. İnsanların cansız bedenleri üzerinde yeni bir medeniyet inşa etmeye çalışanları mabetlerde buluştur.

Camilerde buluştur gençlerimizi… Camilerde cem et kaybettiğimiz değerlerimizi… Camiler, zafer müjdesi…

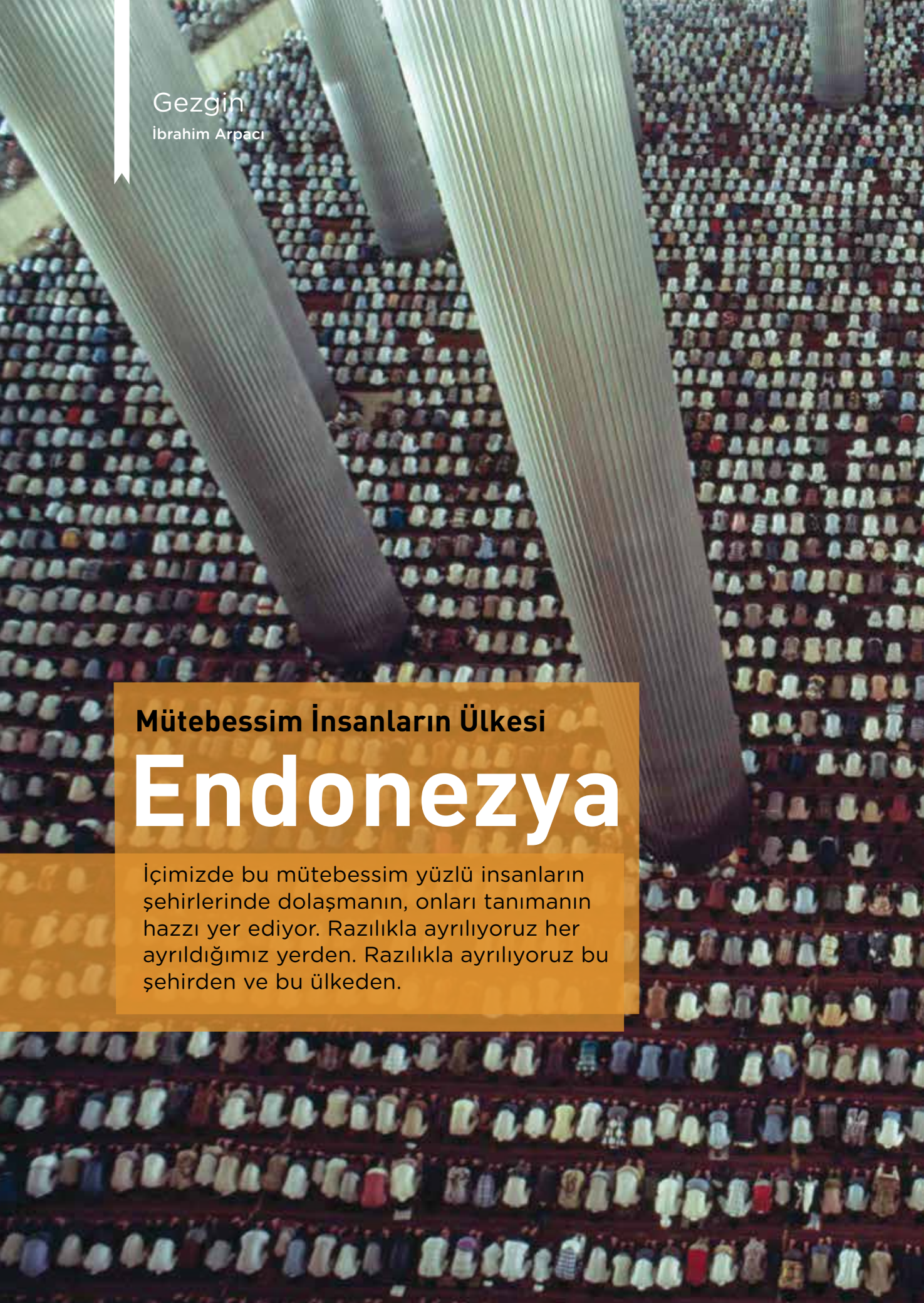

Gezgin

İbrahim Arpacı

Mütebessim İnsanların Ülkesi

Endonezya

İçimizde bu mütebessim yüzlü insanların şehirlerinde dolaşmanın, onları tanımanın hazzı yer ediyor. Razılıkla ayrılıyoruz her ayrıldığımız yerden. Razılıkla ayrılıyoruz bu şehirden ve bu ülkeden.

Çoğumuz onlarla, muhtemel ki, Kâbe'de tavafın en yoğun olduğu zamanlarda, yanımızda mütebessim bir çehreyle ibadet ederken, karşılaşmışızdır. Gayet hoşgörülü, nezaketli ve sakin tavırları ile o kadar kalabalığın içerisinde Türkiye'den giden hemen her hacının dikkatini çekmişlerdir.

İşte bu mütebessim yüzlü insanların nasıl bir coğrafyada yaşadıkları, ne yedikleri ne içtikleri, nasıl bir yaşam sürdükleri, ibadetlerine olan hassasiyetleri, insan ilişkileri tüm bunları merak eden bir ruh hâliyle iniyoruz, Endonezya'nın başkentinde bulunan Jakarta havaalanına…

Aynı coğrafyadan olmayan ama inançlarından ötürü, Allah ve Rasulü tarafından sizin kardeşiniz olarak ilan edilen bir milletle karşılaşmak, onların kültürlerini görmek, hepimizde farklı bir heyecan olarak kendini gösteriyor. Uçaktan indiğimizde kimi görsek selamlaşıp el sıkışıyor, çat pat İngilizcemizle Endonezyalılarla iletişim kurmaya çalışıyoruz.

İstiklal Cami, Jakarta, Endonezya

Rehberimizin eşliğinde giriş işlemlerimizi yaptıktan sonra havaalanının hemen önünde ihtişamlı bir yapı bizi karşılıyor: El Sundra Camii. Modern mimarinin tüm imkânları kullanılarak yapılmış olan bu cami, yarım küre şeklinde; tıpkı yarım bir hilali andırıyor. Bir süre bu camiyi gezip namazlarımızı kıldıktan sonra kalacağımız otele gitmek için, bizi almaya gelen minibüs ile harekete geçiyoruz. Otele giden bu kısa yolculuğumuzda başkent Jakarta ile ilgili birçok bilgi ediniyoruz. Geldiğimiz bu şehir 235 milyonluk Endonezya'nın en büyük ve en kalabalık şehri. Burada 12 milyon insan yaşıyormuş.

Yol güzergâhımız her ne kadar şehrin içinden devam etse de İstanbul'a nispeten şehrin kalabalığı yok denecek kadar az. Şehirdeki tarihî yapılar daha çok Hint mimarisinden etkilenerek yapılmış, yeni yapılar ise genellikle gökdelen şeklinde inşa edilmiş. Minibüsle giderken dikkatimizi çeken bir husus; bazı sokak başlarındaki çelikten yapılmış büyük sadaka kutuları… Bu kutulara "sakahana" kutuları deniliyormuş. Allah'tan bir muradı olup da bu muradına erenlerin, mutluluklarını ifade etmek için infakta bulundukları sadaka kutularıymış. Bu kutuya sadece Müslümanlar değil; Hristiyanlar da para atıyorlarmış. Endonezya'da bu, tüm halkın uyguladığı yaygın bir sadaka kültürüymüş. Bu kutularda toplanan parayı Endonezya yerel belediyesi uygun gördüğü ihtiyaç sahiplerine nakdi yardım olarak veriyormuş.

Kalacağımız otele giderken yolda rehberimiz gezeceğimiz yerlerle ilgili kısa bilgiler veriyor. O günü kısa bir şehir turu ile tamamlayıp istirahat etmek için otel odalarımıza çekiliyoruz.

Endonezya'ya gelişimizin ikinci günü ilk durağımız Büyük Endonezya Müzesi oluyor. Müze iki kat ve her katı yaklaşık yarım futbol sahası büyüklüğünde. Endonezya'nın tüm tarihi bu müzede dersek mübalağa etmiş olmayız sanırım; çünkü bu müzede küçüklü büyüklü sergilenmekte olan 1740 tarihî eser mevcut. Pek çoğu Antik Çağ'dan kalma bu eserler; Endonezya tarihinde önemli yer etmiş devlet adamlarının mumyaları, yazma eserler, bu ülkenin tarihine ve dünya tarihine ait birçok eseri bu müzede bulmanız mümkün. Ve hepsi büyük bir titizlikle korunuyor. Müze de rastladığımız İslami figürlerin çokluğu, Endonezya'da ne kadar köklü bir İslam medeniyeti olduğunu ortaya koyuyor diyebiliriz. Ülke her ne kadar 350 yıl Hollanda sömürgesinde kalsa da, diğer sömürge ülkelerinin başına gelen tahribata uğradığını da söyleyemeyiz. Ülkedeki Müslüman nüfustan da bunu anlayabiliriz. 235 milyon nüfusa sahip ülkede Müslümanların oranı öğrendiğimize göre %90 civarında. Diğer kalanlar ise Konfüçyanizm, Budizm, Putperestlik ve Hristiyanlık dinî inançlarına sahipler.

Endonezya Ulusal Müzesi

Müzeden çıktıktan sonra ikinci durağımız da dünyanın en büyük camilerinden biri olan İstiklal Camii var. Beş bin metre kare üzerine yapılan cami aynı zamanda bir imarethane görevi de görüyor. Camiye girdiğimizde henüz öğlen ezanına bir saat kadar olmasına rağmen caminin doluluk oranı dikkate değerdi. Herkes bir köşede zikir ve ibadetle meşgul oluyordu. Anladığımız o ki, burada cami hayatın kendisi. Hayatın içinde hayatla iç içe.

Aslında Endonezya'nın Müslüman olma serüveni de hayli nasihatkâr ve örnek alınası.

Burada bize rehberimizin anlattığına göre Endonezya'nın Müslüman olma serüveni bu ülkeye ticaret maksadı ile gelen Müslüman tüccarlar tarafından olduğu belirtiliyor. Hikâye şöyle: Müslüman bir tüccar gelip bir süre buraya yerleşir ve

kumaş satmaya başlar. İşlerini ilerletince kendisine bir işçi tutar. O gün satıştan geç dönen işçisine neden geç geldiğini soran Müslüman tüccar, işçisinin malları bedellerinden daha çok bir kazançla sattığını anlar. "Aman evladım kimlere fazlaya satmışsan gel gidip bulalım" der. Ve Müslüman tüccar sattığı kişileri bularak paralarının üzerini onlara iade eder. Kısa sürede bu olay bütün bir şehre yayılır; kralın kulağına kadar gider. Kral merakla bu Müslüman tüccarı yanına çağırarak bunu neden yaptığını sorar. Müslüman tüccar da kendi inancının bir gereği olarak böyle yapmak durumunda olduğunu, bunu yapmasının inandığı din olan İslam dininin bir vecibesi olduğunu söyler. Bunun üzerine Kral halka bu dini öğrenmelerini ve bu şekilde yaşamalarını tavsiye eder.

Endonezya'da darbımesel gibi anlatılan bu olay, dinleyince bizi de çok etkiledi. 235 milyonluk nüfusa sahip olan bugünkü Endonezya'nın Müslümanlığı kabul etmesindeki sırrın bir kumaş tüccarının örnek davranışı olması, iman ettiğimiz dinin ne kadar cihanşümul bir din olduğuna hepimizi bir kez daha damarlarımıza kadar iman ettirdi. Efendimizin hadis-i şeriflerinde buyurduğu gibi "Doğru ve güvenilir tüccar, kıyamet gününde peygamberler, sıddıklar (doğrular) ve şehitlerle beraberdir." Yani, asıl etkili olan söz dili değil, hâl diliydi. Ve o tüccar dinlediğimiz kadarı ile bunu yapmıştı.

Bir süre sokakları yürüyerek gezmeye başlıyoruz. Sokaklar çok temiz. Her öğrenci ilkokulda bir sorumluluk projesi kapsamında seçtiği bir sokağın temizliğinden sorumlu oluyormuş. Bu ülkede eğitim ücretsizmiş. Bir yurttaş eğitim hayatı boyunca herhangi bir yere bir para yatırmıyormuş.

Gezimizin ikinci gününde tüm bu edindiğimiz bilgilerin ardından gezimizin son gününü geçirmek için bir başka şehir olan Jayapura'ya deniz yoluyla gidiyoruz. Kendi tahayyülümüzle bir cennet tasavvur etseydik eğer, o tahayyül ettiğimiz yer ancak bu kadar güzel olabilirdi dediğimiz tropikal bir şehir burası… Gece geldiğimiz bu şehri üçüncü günümüzün sabahında gezmeye başlıyoruz. Öncelikle Dünyanın en büyük ikinci biyoçeşitliliğine (canlı türü sayısı) sahip denizinde bir gezinti yapıyoruz. Denizin ortasında ufacık ufacık adalar var. Bu adaların hepsinde küçük de olsa, adanın en dikkat çekici mimarisiyle yapılmış camiler var. Tüm bu ada gezintisinden sonra koruma altında bulunan, dünyada az sayıda yaşayan hayvanların olduğu ormanı, görevliler eşliğinde bir araba üzerinde geziyoruz.

Akşamın karanlığı çökmek üzere... Bu karanlık bize aynı zamanda üç günlük Endonezya gezimizin de sonuna geldiğimizi haber veriyor. İçimizde bu mütebessim yüzlü insanların şehirlerinde dolaşmanın, onları tanımanın hazzı yer ediyor. Razılıkla ayrılıyoruz her ayrıldığımız yerden. Razılıkla ayrılıyoruz bu şehirden ve bu ülkeden. Şimdi artık uçağımız tekrar bir iniş yapıyor, memnuniyetle ayrıldığımız şehirden kader yazgılarımızın çizildiği ülkeye, Türkiye'ye iniyoruz.

Rukiye Karaköse

Çalışan Annenin Çetin Sınavı

Sanayi devrimiyle birlikte kadınlar iş hayatının içinde eskiye oranla daha fazla yer almaya başladılar. Bu durum elbette toplumda psikolojik, sosyal ve kültürel anlamda büyük değişimlere sebep oldu. Aile, kadınlık ve annelik rolleri de bu süreçte büyük değişimlere uğradı. Yakın geçmişe kadar sadece "anne" olmak ya da "evinin kadını olmak" bir kadın için hayat doyumu açısından yeterliydi. Sadece evinin işleriyle meşgul olan ve/veya çocuk yetiştiren bir kadın etrafı tarafından onaylanır ve sosyal statü olarak saygın bir konumda algılanırdı. Ancak günümüzde kadınların üzerinde "üretken olma" ve kariyer yapma" baskısı gözle görülür hâle geldi.

Artık eğitimli ya da mesleği olan bir kadının bilinçle, isteyerek çalışmamayı tercih etmeye hakkı yok gibidir. Anneliği doya doya yaşamak, çocuğuyla zaman geçirmek için ya da sırf yorulduğu için işini bırakan kadına "üretmeyen, boş oturan, sadece tüketen" bir varlık olarak bakılıyor ve yaptığı ev hanımlığı ve annelik takdir görmüyor.

Diğer yandan yükselen trende uyup "kariyer kadını" olmayı seçen ve aile kurmak yerine işine odaklanan, bekâr ve/veya çocuksuz kadınlar da çevrelerinden sürekli evlenmek ve çocuk sahibi olmak noktasında baskı görüyorlar. Aile kurmaktan veya annelikten uzak durmak psikolojik açıdan ve fıtrat açısından sağlıklı bir durum sayılmaz. Kadınların latif duyguları (sevgi, şefkat, merhamet…) yaşayabilmesi açısından aile kurmanın ve anneliğin önemi elbette yadsınamaz. Ancak çeşitli sebeplerle veya bilinçli bir tercihle bunun dışında kalmış kadınlara da toplum rahat vermez. Sürekli bir "eksiği" olduğunu hissettirir.

Bütün bu sebeplerden kadınlara artık yalnızca annelik ya da yalnızca "çalışıyor olmak" yetmiyor. Bu yüzden gün 24 saat olmasına rağmen kadınlar iki kişilik performans gösterip iki kişilik yorulmak zorunda kalıyorlar. Bu kadınlar ev kadını, anne, çalışan kadın rollerinin hemen hepsini aksatmadan yürütmeye çalışırken aşırı yoruluyorlar ancak bir şeylerden vazgeçmek dışında çok da fazla alternatife sahip değiller.

Anneliğin önemi daha ziyade çocuğun kişilik gelişimine direkt etkisi sebebiyledir. Bir insanın kişiliği çok büyük oranda 0-6 yaş arasında şekillenir. Bu süreçte de ona en çok tesir eden kişi annedir. Pek çok toplumda hala çocuğun terbiyesinden birinci derecede sorumlu tutulan kişi annedir. Çocuk, dünyayı annenin gözünden görür. Kendisinin kim olduğuna, benliğinin değerine ve hayata ilişkin tasavvurları annenin yardımıyla bu dönemde oluşur.

Kadın çalışma hayatına girinceye kadar daha çok ev merkezli bir hayat sürdüğünden bu görev ve rol de pekişmiştir. Elbette sanayi devriminden önce de kadınlar çalışmaktaydı ama daha çok tarla, bahçe ya da ev yakınındaki aile atölyelerinde çalışıldığından çocuktan mutlak bir ayrılık söz konusu değildi. Ayrıca çocuğun bakım ve eğitimi geniş aile yapısında diğer aile bireylerince de desteklendiğinden annenin yükünün azalması mümkündü.

Suçluluk duygusu

Çalışan anneyi bekleyen zorlukların başında suçluluk duygusu gelir. Çocuklarını bakıcıya ya da bir aile büyüğüne bırakmanın suçluluğu, "acaba ona iyi bakıyorlar mı?" merakı ve çocuğuyla zaman geçirememenin verdiği suçluluk anne için yıpratıcıdır. "İleride çocuğum beni ilgisizlikle suçlar mı? Çocuğumda psikolojik sorunlar oluşur mu? Keşke çalışmayıp onu ben büyütseydim" gibi düşünceler anneyi sık sık yoklar. Buna toplumun yargıları da eklendiğinde durum daha da zorlaşır. Çocuğun yaşadığı (belki de yaş dönemi için normal olan) huysuzluk ya da uyum sorunları hemen annenin çalışıyor olmasına mal edilir ve "annesi ilgilenemiyor, o yüzden…" şeklinde kolay bir açıklama bulunur. Anne suçluluk duygularını telafi için bazı yanlışlar yapabilir. Eve gelince tüm zamanını çocukla geçirmeye çalışmak, maddi olarak sürekli çocuğa harcama yapıp ne isterse almak, hatalarında sınır koyamamak ve her istediğini yapmak başlıca görülen yanlış tutumlardır.

İkilem yaşamak kaçınılmaz

Ev dışında çalışan kadının aklı büyük oranda "evde" kalmakta, çocukları ve kariyeri/işi arasında seçim yapmak zorunda hissetmektedirler. Evde kalsa "hayat"ın dışına düşecek, çalışmayan, üretmeyen bir kişi konumunda görülecek (ve muhtemelen kendini öyle de hissedecek)tir. Çalıştığı takdirde de çocuklarını ihmal etmek, yanlarında olamamak, yeterince vakit geçirememekten dolayı suçluluk duygularıyla boğuşacaktır. Evdeyken aklı işinde ve belki kaçırdığı/reddettiği fırsatlarda kalacak, işteyken de suçluluk ve yetişememe duygusuyla çocuğunu düşünecektir.

Yetersizlik duygusu

Çalışan anne, çocuğunun yeterince yanında olamadığı için, evdeki bir anne kadar yoğun zaman ayıramadığı ve ilgi gösteremediği için genellikle kendini eksik ve yetersiz bir anne olarak algılamaktadır. Yetersizlik hissi "Ben yeterince iyi bir anne değilim" düşüncesinden kaynaklanır. "İyi anne" olmayı, ev işleriyle uğraşıp çocuğu ile evde ilgilenmek olarak gören anneler böyle hissetmekten kolay kolay kurtulamazlar. Oysa çalışan anne, çocuğuna dengeli ve yeterli bir şekilde ilgi ve sevgi gösteriyorsa ve bakımını yapıyorsa çocuk sağlıklı bir duygusal ve sosyal gelişim göstermektedir. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki bu annelerin çocukları bağımsız, sorumluluk sahibi, başarılı ve güvenli bireyler olarak yetişmektedir. Pek çok kadın bu durumla başa çıkmak için aşırı sorumluluk yüklenir, bu da zihinsel ve bedensel yorgunluk getirir.

Ne yapmalı?

Önceliklerinizi belirleyin. İşte de evde de yükünüzün arttığı dönemlerde bir süre yalnızca acil ve önemli olan işlerinizle ilgilenin. Bazı işleri başkalarına devretmeyi deneyin, işyerinde iş arkadaşlarınızdan; evde eşinizden, varsa diğer çocuklarınızdan veya yakınlarınızdan yardım isteyin. Aile içinde yapılabilecek ufak düzenlemeler size kısacık da olsa rahat bir nefes alma imkânı sağlayacaktır.

Yükünüzün çok ağırlaştığını hissettiğinizde bazı alışkanlıklarınızdan tamamen vazgeçin. Mesela ev işleri için düzenli bir yardımcı tutamıyorsunuz ve her ay camların silinmesini zorunlu görüyorsunuz ve artık buna zaman ayıramaz hâle geldiniz. Eşiniz, anneniz ya da bir başkası da bu konuda size yardım edemiyor. O halde bu alışkanlığınızdan vazgeçin ya da bu düşüncenizi bir süreliğine terk edin. Camlar bekleyebilir, diğer işler bekleyebilir ama çocuğunuz bekleyemez. Uzun vadede tozlu camlar ailenizi ve ruh sağlığınızı etkilemez ama bu kuralı değiştirmeyip kendiniz yıpratmanın çok olumsuz sonuçları olabilir. İnsan, hayatındaki pek çok şeyden istifa edebilir ancak annelikten istifa edemez.

Çocuk sahibi olmadan önce çalışma hayatı olan, üretken bir kadının uzun süre evde oturması, mesleki kaygılara, sosyal ve duygusal tatminsizliklere yol açabilir. Oysa çoğu çocuk mutlu, üretken, kendisiyle barışık bir anneyi, kendisi için işini terk etmiş, bitkin ve mutsuz bir anneye tercih eder.

Zamanınızı iyi yöneterek, işlerinizi planlayarak, hiçbir şey için çocuğunuza ayırdığınız zamandan çalmayarak ve bu zamanı en verimli şekilde değerlendirerek suçluluk duygusundan kurtulmaya çalışın. Akşamları yarım saat bile olsa birebir vakit geçirip gününün nasıl geçtiğini konuşun, onu dinleyin. Hafta sonu onunla baş başa yapacağınız bir gezi ile paylaşımınızı artırın. Bu tedbirlerle onun asgari yakınlık ihtiyacını karşıladığınıza dair içiniz biraz daha rahatlayacaktır. Bu sürenin azlığına ya da çokluğuna değil, çocuğunuzla kurduğunuz ilişkinin kalitesine ve bunu geliştirmeye odaklanmaya çalışın.

Çocuğunuza sınır koymakta zorlandığınızda ve/veya davranış bozuklukları gözlemlediğinizde bir pedagogdan yardım almaktan çekinmeyin.

Ayşegül Uyar
Konya-Karatay Akabe
Kur'an Kursu Öğreticisi

Hem Bedenlerin Hem Gönüllerin Tabibi Bir İnsan:

Münir Derman

"Münir Derman kimdir?" derseniz ismi ile müsemma bir güzel demek en doğrusu olur. Münir, adı gibi bulunduğu her ortamı aydınlatan, doktorluğu kadar manevi feyzinin ziyası ile gönüllere de şifa ulaştıran bir tabiptir o.

1910 yılında Trabzon'da Şehvar Hatun ile Ahmet Rasim Efendi'nin hanesinde doğan bir erkek evlat. Baba tarafı Kafkasya göçmenidir ve büyük dedesi Kafkas direnişinin unutulmaz isimlerinden Şeyh Şamil'dir. Anne tarafı tasavvuf terbiyesine kanmıştır, öyle ki büyük dede Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevi hazretlerinin ta kendisi. Eğitimine küçük yaşlarda özen gösterilmiş henüz dört yaşında iken manevi ve dini terbiye alması için Buharalı Ömer İnan Efendi'nin dizi dibine oturmuş bir çocuktur. 9 yaşında eğitimin ilk meyvesi gözle görülür ve hafız olur küçük Münir.

Her iki taraftan da ailenin maddi imkânları yerinde olunca babası Fransız ilkokuluna gönderir evladını. Liseyi bitirdiğinde Münir gelecek vadeden zeki bir delikanlıdır ve devlet tarafından üniversite tahsili için Fransa'ya gönderilir. Fransa'da bulunduğu yıllarda yalnız tıp fakültesinde psikoloji eğitimi almaz bunun yanında felsefe ilimleri de tahsil eder. Lakin onun hayatı yalnız dünyevi bir gaye üzere devam edemeyecek kadar kıymetlidir. Henüz küçük bir çocukken aldığı dinî eğitimin ateşi için için yakmaktadır delikanlıyı. İslami ilimlerde kıvama gelmek için Mısır'da bulunan Ezher Üniversitesi'ni tercih ederek bir de ilahiyat eğitimini ekler öğrencilik hayatına. İyi derecede Fransızca, Almanca, Rusça ve Arapça konuşan Münir Derman askerliğini Kore Savaşı'nda doktor olarak ifa eder. Yurda döndüğünde bir müddet öğretim üyeliği yapar sonrasında ise doktorluk yapmak isteyerek Doğu'ya gider. Aynı yıllarda gerçekleşen evlilik ile bir kız evlada sahip olma bahtiyarlığına erer. Türk tıp tarihinde kopan bir bacağı ameliyatla yerine takan ilk doktor olması ile dünyanın dikkatini çekmiş, Almanya'ya davet edilir, 15 yıl kadar anatomi profesörlüğü yaparak yurda döner. Sonrasında Eskişehir'e yerleşerek uzun yıllar burada doktorluk yapar.

Her ne kadar başarılı bir doktorluk hayatı olsa da şüphesiz onu bir tıp dergisi yerine bu sayfalara taşıyan şey gönüllere tabip olmaya talip olmasındandır. Bütün bir hayatı zahmet ve çilelerle geçen Münir Derman az yemeyi, az uyumayı ve her şeyin temiz ve sadesini giymeyi seven bir insandı. Bir kaç pantolon ve gömlekten başka dünyalık bir giysiye sahip değildi. Yaz ve kış ince bir gömlekle dolaşır palto yahut ceket giymeyi sevmezlerdi. Nadir de olsa sırtlarında yün bir yelek görülür onu da genelde çabucak çıkartırlardı. O çoklukla hâl dili ile terbiye ve daveti benimsemiş bir Allah dostu idi. Yakınında bir müddet bulunanlar, "Münir hoca ile vakit geçirip ondan bir şey öğrenmemek mümkün olmazı." diyerek bahsetmişlerdir.

Münir Derman bütün doktorluk hayatı boyunca zengin olmasına imkân varken buna tevessül etmemiş, devletin kendisine verdiği maaşla yetinmeyi

vazife bilmiştir. Maddi imkânı bulunmayan hastaların ilaçların alır, uzak yollardan gelen hastaların yol masraflarını da ceplerine koyuverirdi. Bütün bir gün abdestli olmak onun âdetlerindendi. Türkçeyi güzel konuşmak onun en beliğ vasıflarından biriydi. Omuzlarına kadar inen beyaz saçları, celalli ses tonu ile kendini ilk kez görenlerde haşyet uyandıran, lakin tanıdıkça sevilen biriydi Münir Derman. Hayatta asla taviz vermediği hususlardan biriydi temizlik ve sadelik. Hayatı nebevi bir çizgide dosdoğru ilerleyen bir ok kadar belirgindi. Sofrasında asla iki çeşit yemek bulundurmaz, katıldığı davetlerde azıcık çorba ile iktifa ederek kendini görenleri hayrete düşürürdü. Ona göre bedenin ayakta duracak kadar yemesi kâfi daha fazlası ruha yüktü. Bir sohbetlerinde bu konuyu şöyle izah etmişlerdir: "Vücudun her an eriyip gidiyor farkında değilsin. O hâlde sen neden, nasıl beden olabilirsin? Derinlik kelimesi aklın batini kısmının remzidir. Beden zayıfladıkça, ruhun cevheri ruhani faziletlerle dolar ve ara sıra kutsi âleme yol bulabilir."

Hem Almanya'da bulunduğu yıllarda hem de Eskişehir'de vefatına kadar geçen zaman diliminde daim etrafında kendisini takip eden, sohbetlerinden feyizlenmek isteyen insanlar bulunurdu. Camideki doktor tabiri pek çok kez onun için kullanılmıştır. Bu yönüyle Münir Derman hem bedenlere hem gönüllere şifa veren bir tabip unvanını fazla fazla hak etmiştir.

Münir hoca kürsüye çıktığında celalle vaaz eder kimi zamanda haşyetten gözleri dolardı. Onun için Allah Rasulü'nün tavsiye ettiği hiçbir amel küçük sayılmazdı. Yakın öğrencisi Sabri Tandoğan'ın anlattığı şu hatırat bu duruma güzel bir örnektir: Bir gün rahmetli eşim Rana Hanım'la beraber Eskişehir'deydik. Yanımızda Münir Bey de vardı. Merdivenleri çıkıyorduk. Daha önce bir çocuk çikolata yemiş ve kâğıtlarını merdivenlere atmıştı. Çıkarken eğildi birer birer o çikolata kâğıtlarını topladı.

Farklı eğitimleri bünyesinde mecz eden Münir hocanın sohbetleri klasik üslubun ötesinde dinleyenleri düşünmeye ve tefekküre davet eder tarzdaydı. Ona göre dinleyici yahut okuyucunun sözdeki hikmeti bulup süzmesi gerekirdi. Bu sebeple kendisi bir sohbetlerinde ilmin değerini şu şekilde anlatmayı tercih etmiştir: "Cahil, ilimsiz demek değildir. Doğru histen mahrum demektir. Öyle olan âlim de cahildir. Yalan gürültü eder hakikatse daima sakindir. Yıldırım gök gürültüsünden evvel düşmüştür. Kudret âlemine cehalet ayağı ile vurmak, edep dışı bir iştir."

Sohbet ve vaazları için ayrıntılı olarak çalışır, titizce notlar tutardı. Sonrasında bu notlar ve sohbet Allah Dostu Der Ki adı ile 5 ciltlik bir kitap olarak telif edilmiştir. Bir başla eseri de 3 ciltlik Su Kitabıdır. Muhyiddin Arabi'ye ait olan Müslümanlara Öğütler/Nasihatler isimli eseri Abdullah Toprak ile dilimize kazandırmıştır. 11 cildi bulan bir tefsir çalışması olduğu söylense de bu güne kadar bu tefsire dair herhangi bir basım elimize ulaşmamıştır.

Esasında Münir Derman hayatına ait pek çok bilgiden mahrum olduğumuz bir güzel kuldur bu topraklarda yaşamış. Basılı birkaç kitabı dışında yüzlerce cilt kitaba mukabil sohbetleri gönüllerde kalmış ancak çok cüzi bir kısmının kaydı elimizde bulunmaktadır.

Ömrünün son günlerini eşi ile beraber mütevazı bir otel odasında geçiren Münir Derman bunca başarılı bir hayata ve göz dolduran mesleğine rağmen bir eve sahip olmayı arzu etmemişlerdir. Rahatsızlığı artıp hastaneye kaldırıldığında "Ben bir garibim gariplerin yeri tenhalardır." diyerek gözden ırak bir yere defnedilmeyi vasiyet etmiştir. 2 Aralık 1989'da vefat eden üstat, vasiyeti üzerine Ankara'nın Memlik köyü yakınlarına defnedilmiştir.

Prof. Dr. Adnan Demircan
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam'da Mabedin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Dinî hizmetlerin yürütüldüğü en önemli kurum, cami veya mescit dediğimiz mabetlerimizdir. Tarih boyunca bütün dinlerin mabetleri vardı. Günümüzde Şanlıurfa Göbeklitepe'de yapılan kazılarda MÖ 10.000 yılına tarihlenen mabetler tespit edilmiştir. İlk zamanlarda açık alanlar ibadet için kullanılıp mabetler basit yapılar şeklinde yapılırken, zamanla görkemli yapılara dönüşmüşlerdir.

Diğer din ve kültürlerde olduğu gibi İslam'dan önce Araplarda da mabetler vardı. Arapların ziyaret ettikleri putlar ve beytler birer mabetti. Örneğin Cahiliye Araplarının putlarından Menat, Mekke ile Medine arasında Müşellel denilen yerde Hüzeyl kabilesine ait deniz kenarında siyah bir kaya idi. Lât putu, Taif'te bulunan dört köşeli bir kaya parçasıydı. Uzza ise Nahle denilen yerde üç küme dikenli ağaçtan oluşuyordu.

Cahiliye döneminden beri kutsal sayılan Kâbe, temelleri Hz. İbrahim ve Hz. İsmail tarafından yükseltilen bir mabet olup yeryüzünde inşa edilen ilk mabettir. *(Âl-i İmran, 3/96.)* Kâbe'ye Beytullah (Allah'ın evi) denirdi. Bu isim, İslam döneminde de kullanılmaya devam etmiştir.

Peygamberliğin Mekke döneminde Müslümanların bağımsız bir mabetleri yoktu. Tebliğin ilk yıllarında müşriklerin engellemeleriyle karşılaşmadıkları zamanlarda Kâbe'nin yanında, engellerle karşılaştıkları dönemde ise kuytu yerlerde ve evlerde namaz kılıyorlardı. Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evinin hem toplantı ve tebliğ yeri, hem de ibadet amacıyla kullanıldığını söylemek mümkündür.

Mekke'de kişilere ait bazı mescitlerden bahsedilir. Bu mescitler, evin bir köşesinin namaz kılmak üzere ayrılması suretiyle yapılmıştı. Şahıslara ait mescitlerden biri Ammar b. Yasir'e aittir. Yine Hz. Ebu Bekir'in evinin avlusundaki mescidinde namaz kıldığı ve Kur'an okuduğu rivayet edilir.

İslam tarihinde inşa edilen ilk mescidin Kuba mescidi olduğu söylense de Es'ad b. Zürare'nin Allah Rasulü'nün (s.a.s.) hicretinden önce Mescid-i Nebevi'nin yapıldığı arazinin üzerine daha küçük bir mescit inşa ettiği rivayet edilir. *(İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakati'l-Kebir, III, 457.)*

İslam mabet tarihinde önemli bir dönüm noktası, cuma namazının farz kılınmasıdır. Hz. Peygamber, ilk cuma namazını, Medine'ye giderken Ranuna vadisinde kılınmıştır.

Medine'de Allah Rasulü tarafından inşa edilen Mescid-i Nebevi ise, hem Hz. Peygamber dönemindeki işlevi açısından, hem de sonraki yıllarda yapılan mescitler için bir

model olması sebebiyle önemli bir fonksiyon icra etmiştir.

Hz. Peygamber döneminde Medine'de Mescid-i Nebevi dışında on kadar mescit daha yapılmıştır. Bu mescitlerde vakit namazı kılınıyordu. Cuma namazı ise sadece Mescid-i Nebevi'de eda ediliyordu. Peygamber Mescidi, uzun süre hayatın merkezi olma özelliğini muhafaza etmiştir.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra, Müslümanların -Mescid-i Nebevi'yi örnek alarak- fethettikleri ve kurdukları şehirlerde cuma namazlarını kılacakları bir merkeze mescit inşa etme geleneği başladı. Müslümanlar dinen meşru olan birçok işlerini burada yapabiliyorlardı.

Mescid-i Nebevi, Hz. Peygamber döneminden başlayarak -ihtiyaçlar çerçevesinde- bazı değişikliklerle ve ilavelerle daha fonksiyonel hale getirildi. Mescit, Allah Rasulü'nün Hayber dönüşü ihtiyaca binaen genişletildi.

Cuma namazının eda edileceği camilerin şehrin nüfusuna göre büyük olmasına ve ulaşımı kolay yerlere yapılmasına özellikle dikkat edilirdi. Hz. Ömer döneminde inşa edilen Basra, Kûfe ve Fustat şehirlerinin planlanmasında Medine örnek alınarak şehir merkezine Cuma namazının eda edileceği büyüklükte camiler yapıldı.

İslam tarihinde mabet için kullanılan farklı isimler vardır. Bunlardan en yaygın olanı mescittir. Mescit [çoğulu: mesacit], "secde edilen yer" anlamındadır. Mescit adı, İslam tarihinde Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa gibi en önemli mabetler için kullanılmıştır.

İslam tarihinde mabet için kullanılan bir başka isim de musalladır. Bugün daha çok cenaze namazlarının kılındığı yerler için kullanılır. Hz. Peygamber'in ramazan ve kurban bayramlarını musallada kıldığına dair rivayetler vardır. Yine burada cenaze namazlarının kılındığı da nakledilmektedir.

Türkçede musalla kelimesini karşılamak üzere Farsçadan alınmış olan namazgâh kelimesi kullanılır. Namazgâhların üstü açık olur. Yol kenarlarında, yolcuların ibadet etmesi için yapılmıştır.

Hz. Peygamber'in "Bana yeryüzü mescit yapıldı ve temiz kılındı." *(Buhari, Salâ, 56; Teyemmüm, 1.)* hadisinden hareketle söylemek gerekirse, ilk dönemde mescit kavramı, sadece kapalı bir alanı değil, namaz kılmaya müsait olan ve bu amaçla kullanılan her yeri ifade ediyordu.

Hz. Peygamber'in Ranuna vadisinde namaz kıldığı yer, daha sonra Benî Salim mescidi olmuştur. Allah Rasulü bir yere gittiğinde, yolda namaz kıldığı yerleri belirlerdi. Temizlediği ve etrafını taşlarla çevirdiği bu yerler, Hz. Peygamber'in mescidi olarak anılırdı.

İslam tarihinde Müslümanların mabedi için kullanılan bir diğer isim de camidir cami, "toplayan, bir araya getiren" anlamında olup tabiin döneminden başlayarak cuma namazının kılındığı camiler için Mescidü'l-cami ifadesi kullanılıyordu. Hz. Peygamber döneminden sonra şehirlerde mescit sayısının artması ve cuma namazının tek bir yerde kılınması, bu caminin isminin ayırıcı bir şekilde zikredilmesini gerekli kılmıştır. Bundan dolayı cuma namazının kılındığı mescitlere el-Mescidü'l-Cami denmiştir. IV./X. yüzyılın başından itibaren ise "cami" adı, tek başına kullanılmaya başlanmıştır. Bizim dilimizde cuma namazı kılınan mabetler için "cami", cuma namazının kılınmadığı mabetler için ise "mescit" adı kullanılmaktadır.

Hz. Peygamber döneminde Medine'de cuma namazı Mescid-i Nebevi'de, diğer şehirlerde ise cuma namazı için tahsis edilen mescitte kılınıyordu. Hz. Peygamber'den sonra da bu uygulama devam etti. Namazın birden fazla camide kılınması uygulaması, III./IX. asırdan sonra birtakım zorunlu sebeplerle ortaya çıktı. Özellikle Bağdat gibi ortasından nehir geçen şehirlerde halkın bir yerde toplanmasının zorluğu gibi sebepler, büyük şehirlerde birden fazla cuma cami uygulamasını gerekli kılmıştır.

Nitekim cuma namazı, Abbasiler'den Mehdi dönemine kadar tek bir yerde kılınırken, bu dönemde Bağdat şehrinin büyümesi ve tek camide toplanılmasının zorluğu sebebiyle ikinci bir Cuma Camii yapılmıştır. İlk zamanlarda uygulama, ihtiyaç duyulan sayıda camide namaz kılınması şeklinde iken, sonraları cuma namazının kılındığı camilerin sayısı artmıştır.

İslam tarihinin çeşitli dönemlerinde ve İslam dünyasının farklı bölgelerinde mescit, namazgâh, cami gibi farklı isimlerle anılsa da bütün bu yapıların işlevi aynı olup, eskiden olduğu gibi tevhit dininin bağlılarının bir ve beraber oldukları yerler olarak hizmet vermeye devam etmektedirler.

Fatma Bayram

Görüp Gözeten: el-Müheymin

Sözlükte "bir şeyi gözetimi altına alıp korumak ve onu yönetmek" manasındaki "heymene" kökünden türeyen "Müheymin" kâinatın bütün işlerini idare eden demektir. Bir şeye göz kulak olup onu koruyan kişi o şeyin müheyminidir. Allah yarattığı mahlukatın varlığını sürdürebilmesi için gereken tüm şartları bilir, onları kollar, gözetir; amellerini, rızıklarını, ecellerini bilip muhafaza eder. Onları varlıklarını tehdit eden tehlikelerden korumak da bu ismin tecellilerindendir.

Bu tecelliler sayesinde biz varlığımızı bir bütün hâlinde koruyabilir; dağılıp gitmekten kurtuluruz. Fiziki bütünlüğümüz nasıl maddi hayatımızın devamı için şartsa ruhi bütünlüğümüzü korumamız da manevi varlığımız için öyledir. Yani düşüncelerimiz, duygularımız, hedef, istek ve arzularımız yekdiğerini destekleyecek bir bütün hâlinde olmalıdır ki akıl ve ruh sağlığımızı koruyabilelim. Bu nedenle bu ismin kalp huzuruyla yakın ilişkisi vardır. Her şeyin farkında olan, tüm ihtiyaçlarımızı bilen ve onları gidermeye mutlak kudret sahibi olan, bizi en yakından gözetip kollayan bir Rabbimiz olduğunu bilmek; olmasını istediğimiz şeylerin bilindiğini, olduğunda O'nun ihsanı, olmadığında da O'nun takdiri olduğunu kabullenmek kâinatla kusursuz bir uyum içinde olmamızı sağlar. Huzurun kaynağı da budur.

Rabbimiz "Evrenin bütün işlerini" gözetip yönettiği gibi o evrenin en mümtaz unsuru olan insanları da daima murakabe ve muhafaza eder. Sufiler bu ism-i şerifin daha çok bu manası üzerinde dururlar. Çünkü insanı "ihsan" mertebesine ulaştıracak olan ancak bu bilinçtir. Hayat devam ederken yapıp ettiklerimizin daima gözetim altında olduğu bilinciyle yaşamak bizi ileri götüreceği gibi hayatımız sona erdikten sonra dahi en küçük iyilik ya da kötülüğümüzün kaybolmayacağını bilmek amellerimizdeki sürekliliğin en büyük teminatıdır. Çünkü ancak Allah'ın her hâlimizi gördüğüne, en gizli niyetlerimizi dahi murakabe ettiğine inandığımızda insanların fark etmesine, bilmesine, takdir etmesine gerek görmeden iyiliğe devam edebilir; insanların vakıf olmadığı en gizli kötülüklerden bile sakınma bilinci geliştirebiliriz. Buna huzurda bulunma bilinci diyoruz.

Daima Allah'ın gözetimi altında olduğumuzu bilmek "İslam İnsanı"nı Batılı anlayışta olduğu gibi insanın doğasının kaçınılmaz bazı yönlerini asli günah sebebi olarak görüp reddederek hastalıklı yönlere sapmaya götürmez. Çünkü İslam'a göre insanı yaratan Rab onun tüm insan-

lık hâllerini -meşru sınırlar çerçevesinde- ibadet gibi kutsamıştır. Ailenin ağzına koyduğun her lokma sadakadır, eşinin elini sevgiyle tuttuğunda günahların parmaklar arasından akıp gider, bedenin de senin üzerinde hakkı vardır... gibi ilkeler bunun en bilinen örnekleridir.

Gazali'ye göre Müheymin'in etkisini icra etmesi ilahî ilim, kudret ve fiilin kemal mertebesinde bulunması sayesindedir. Bilgi olmadan, olsa da gereğini yapmaya gücü yetmeden yönetmek, hakkıyla koruyup kollamak mümkün müdür? Hepimiz bunu kendi hayatlarımızdan biliriz. Bazen gidişatın yanlışlığını görürüz, ne yapılması gerektiğine de aklımız erer ama elimizden bir şeycik gelmez. Allah için ise hiçbir konuda yetersizlik düşünülemez. Diğer bütün isimlerde olduğu gibi ilim ve kudret de bütün kapsamları hatta insan muhayyilesinin alamayacağı tüm yönleriyle sadece Allah'ta bulunmaktadır.

Bu bilgilere göre Muheymin niteliğinin unsurları şunlardır:

- Bilmek
- Bilgiye dayalı kudretle hâkimiyet sağlamak
- Hâkimiyeti altındaki şeyleri korumak

Bu üç hususta muvaffakiyet ilim, kudret, akıl ve hikmetle olur. Bu ismin tecelli ettiği kişi de bütün işlerini bu vasıflara göre idare eder. Rabbimiz nasıl bu âlemi devamlı gözetip kollayarak mükemmel bir nizam içinde idare ediyorsa insan da işlerini dikkatli, düzgün, itinalı ve her şeyin/herkesin yerini/hakkını koruyarak bir nizam (sistem) içinde yürütmelidir.

Gazali'ye göre bu ismin bir insana tecelli etmesi için o insanın öncelikle kendi iç dünyasını iyi tanıyıp (kendini tanıma) Allah'ın ihsanı olan bütün yetenek ve güçlerini ahlak ve gidişatını istikamet üzere kılmaya sarf etmesi (kendini gerçekleştirme) ile olur. Bu suretle kalbine (düşünce ve duygularına) hâkim olan kul bu vukufiyetin sınırlarını genişleterek diğer insanlara da istikamet üzere olmaları konusunda tesir etmeye başlar. Etrafını gözetip kollar (sosyal ilgi ve sorumluluk bilinci). Bu durumda Müheymin isminin tecellileri de artmış demektir. Böyle biri artık sezgi sahibidir, dış görünümlerden yola çıkarak iç dünyalara nüfuz edebilir (yorumlama kabiliyeti); sadece kendini kurtarmakla kalmayıp başkalarının da kurtuluşlarına vesile olur.

"Müheymin" vasfı Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmektedir. Haşr suresinde 22-24 ayetler arasında sayılan esmayıhüsnadan diğer isimlerle birlikte Yüce Allah'ın isimlerinden biri olarak zikredilirken Maide 48'de Allah'ın kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in vasfı olarak anılır. Buna göre Kur'an Allah'ın "Müheymin" isminin tecellisi olarak "müheymin" vasfını kazanmış kitabıdır. Bu ayetin tefsirinde Elmalılı der ki: Bu ayet Kur'an'ın Müheymin olan Allah'ın gözetimi altında her türlü tahrif ve tağyirden korunmuş olduğunu gösterirken aynı zamanda onun kendinden önceki tüm kitaplar için bir delil ve şahit, onların doğrusunu ortaya çıkaracak, tahrifatını da iptal edecek bir miyar olduğunu ispat eder. Onun tasdikinden geçmeyen veya ona muhalif olan kitap ve şeriatların hükümleriyle amel etmek de bu sebepten batıldır.

Sufilere göre varlık âlemi Allah'ın isimlerinin çeşitli kombinasyonlar şeklindeki tecellilerinin sonucudur. Bu nedenle her bir isim diğerleriyle ilişki içindedir. Esmayıhüsna müelliflerine göre Müheymin ismi de Allah'ın; Mümin, Rakîb, Hafîz, Hâlik ve Şehîd isimleriyle anlam yakınlığı içindedir ve Rabbimizi tanımlamadaki önemi sebebiyle kadim ilahî kitaplarda da Allah'ın isimlerinden biri olduğu söylenir.

Doç. Dr. İsmail Karagöz
Rehberlik ve Teftiş Başkanı

Sabır-Sâbir

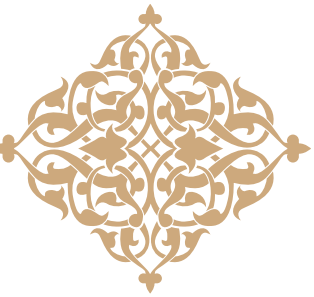

Din dilinde sabır; acıya katlanmak, zorluklara, musibetlere ve sıkıntılara göğüs germek, ibadetleri yerine getirmenin ve şehvani duygu ve haramlardan uzak durmanın zorluklarına karşı tahammül göstermek, nefse ve şeytana değil Allah'a ve peygamberine uymak, iman edip salih ameller işlemeye devam etmektir.

Sözlük anlamı

"Sabır" sözlükte; hapsetmek, tutmak, birini bir şeyden alıkoymak, dayanmak, kefil olmak, cüret ve şecaat anlamlarına gelir. Sabırlı kimseye "sâbir", çok sabırlı olan insana ise "sabbâr" denir.

Din dilindeki anlamı

Din dilinde sabır; acıya katlanmak, zorluklara, musibetlere ve sıkıntılara göğüs germek, ibadetleri yerine getirmenin ve şehvani duygu ve haramlardan uzak durmanın zorluklarına karşı tahammül göstermek, nefse ve şeytana değil Allah'a ve peygamberine uymak, iman edip salih ameller işlemeye devam etmektir. İmam Gazali sabrı; rahmani ve şeytani duyguların karşılaşması anında rahmani duyguların galip gelmesi; şehvete zorlayan kuvvet karşısında, dinin gereklerini yerine getirmekte gösterilen sebat ve nefsin arzularını ve tembelliği terk ederek dininin gereklerini yerine getirmek şeklinde tanımlamıştır. *(Gazâlî, IV, 120–125.)*

Kur'an'daki anlamı

Sabır kelimesi ve türevleri Kur'an'da 103 defa geçmiş, sabredenler övülmüş *(Bakara, 2/155; Âl-i İmran, 3/17.)* ve Allah'ın övdüğü müminlerin nitelikleri arasında sabır da sayılmıştır. *(Ahzab, 33/35.)* Kur'an'da en güzel sabır anlamında "sabr-ı cemil" *(Yusuf, 12/18; Me'aric, 70/5.)*; ibadetlerin meşak-katlerine tahammül göstermek, ibadetlere aralıksız devam etmek anlamında "ıstabır" *(Meryem, 19/65.)* kavramları da kullanılmıştır.

25 ayette geçen "sabredin" emri *(Âl-i İmran, 3/200; Nahl, 16/28.)* Müslüman'ın; namaz, oruç, hac, dua, zikir, kıraat, çalışmak, salih ameller işlemek, haramlardan sakınmak ve musibetlere tahammül göstermek konularında sabırlı olmaya yönelik iken; bir ayette geçen "sâbirû" *(Âl-i İmran, 3/200.)* em-ri; düşman ve nefsle mücadeleye aralıksız devam etmeye; sosyal ilişkiler, karşılıklı görevler, temel haklara riayet, sılayırahim, amir-memur, işçi-işveren, asker-komutan, öğrenci-öğretmen, karı-koca, çocuklar-anne ve baba ilişkilerinde karşılıklı sabır ve tahammül göstermeye yöneliktir.

Yüce Allah'ın esmayıhüsnasından biri de çok sabırlı anlamında "sabûr" ismidir. *(Tirmizi, De'avat, 83.)* Allah; şirk, küfür, nifak ve isyanları sebebiyle insanları hemen cezalandırmaz, sabreder, tövbe edip hâllerini düzeltmeleri için onlara mühlet ve fırsat verir ve asla aceleci değildir.

Sabredilmesi gereken şeyler:

1. Allah'tan gelen musibetlere karşı sabır. *(Bakara, 2/155-157.)* Musibetlere sabır; ilk isabet ettiği anda tahammül göstermek *(Buhari, Cenaiz, 21.)*, feryat etmemek ve Allah'tan gelene razı olup isyan etmemektir. Bu konudaki sabır; musibetini kaldırıvermesi için Allah'a dua etmeye, kişinin işini, hâlini ve davranışlarını düzeltip musibetlerden kurtulmaya çalışmasına mani değildir. Yüce Allah, "Gerçekten biz onu sabreden (bir kul) bulmuştuk." *(Sad, 38/44.)* ayeti ile Eyüp peygamberi övmüştür.

2. İnsanların kötülüklerine karşı sabır *(Nahl, 16/126; Şura, 42/40; Fussılet, 41/34–35.)*: Bu anlamda sabır; kötülüğe kötülük ile karşılık vermemek, kötülük yapandan intikam almamak, kötülük yapanı bağışlamak, kötülük yerine iyilik yapmak ve kötülük yapan kimse ile barışmaktır. Yakup (a.s.), oğlu Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasına karşı, "yapacağım (iş), en güzel sabırdır" demiştir. *(Yusuf, 12/83.)*

3. Eş ve çocuklara karşı sabır: Aile fertlerinin yeme, içme, giyinme, barınma, eğitim ve öğretim gibi her türlü gereksinimlerini karşılamak erkeğin görevidir. *(Bakara, 2/233; Nisa, 4/34.)* Kadın da eşine ve çocuklarına karşı sorumludur. *(Müslim, İmaret, 5; Tirmizi, Cihad, 27.)* Bütün bu görevleri yerine getirebilmek için sabır gerekir. Eşlerin birbirlerine karşı sabrı; iyi geçinmek, birbirlerinin kusurlarını affetmektir. Çocuklara karşı sabır; onların yetişmesi için gerekli olan maddi ve manevi fedakârlığa katlanmaktır.

4. Hastalıklara karşı sabır: Bu, hastalığı sebebiyle Allah'a isyan etmemektir. Çünkü öyle hastalıklar vardır ki, şifasını bulmak zor, hatta imkânsızdır. İşte asıl bu noktada sabredilmesi gerekir. "Ben kulumu iki sevgilisiyle imtihan ettiğimde (görme engelli olduğu zaman) sabrederse, iki göze bedel olarak ona cenneti veririm." *(Buhari, Merda, 7.)* anlamındaki hadis, hastalık konusunda sabrın önemini ve gerekliliğini ifade etmektedir. Hastalıklara karşı sabır; hastalığı tedavi etmek için her türlü çareye başvurmaya mani değildir. Hastalığın geçmesi için hiçbir şey yapmadan beklemek sabır değil, görevi terk etmektir.

5. Öfkeye karşı sabır: Bu, öfkelendiği zaman öfkesine sahip çıkmak ve kırıcı olmamaktır. Kur'an'da, "kızdıkları zaman affetmek" müminlerin özelliği olarak zikredilmiş *(Şura, 42/37.)* ve cennetin kendileri için hazırlandığı muttakiler, öfkelerine hâkim olanlar ve insanları bağışlayanlar olarak tanıtılmıştır. *(Âl-i İmran, 3/134.)* Hoşgörülü ve kusurları bağışlayıcı olmak, Allah ve peygamberin övgüsüne mazhar olan davranışlardır. Bu davranışlar, ancak sabırla mümkün olur.

6. Kâfirlerin eza, cefa ve alaylarına karşı sabır: Tarih boyunca kâfirler, müminlere eza ve cefa et-mişler *(Bürûc, 85/4-8)* ve onları alaya almışlardır. *(Müminun, 23/110.)* Yüce Allah, kâfirlerin bu ezala-rına karşı sabredilmesini istemektedir. *(Âl-i İmran, 3/120, 186.)* Kâfirlerin eza ve cefalarına karşı sabır; onlara karşı hiç bir şey yapmamak değil yerine ve zamanına göre tepki göstermek, onlarla yılmadan mücadele etmeye devam etmektir.

7. Savaş, cihat ve kötülüklerle mücadele karşısında sabır *(Enfal, 8/66.)*: Gerektiğinde savaşmak, toplumda kötülüklerle mücadele etmek, İslam'ın bilinmesi, tanınması ve yaşanması için çalışmak her Müslümanın görevidir. Bu görevi yapabilmek için sabır gerekir. Savaşta sabredip sebat etmek, Allah'ın sevgisi-ne mazhar olmaktır. *(En'am, 61/4.)*

8. Nimetlerin şükrüne karşı sabır: Bu, nimeti verenin Allah olduğunu bilmek, serveti meşru yollar-da harcamak, fakirin hakkını vermek, nimeti ile övünüp kibirlenmeyi ve şımarıp azgınlık etmeyi terk etmektir. *(İsra, 17/16.)*

9. Allah'a ibadet ve itaate karşı sabır *(Enfal, 8/46.):* Bu; ibadet ve itaatte tembellik etmemek, ibade-tin zorluklarına katlanmak, ilahî emir ve yasaklara riayet etmek ve bu konuda yılgınlık ve bıkkınlık göstermemektir. *(Meryem, l9/65*; *Taha, 20/132.)* buyurmuştur.

10. Haram ve yasaklara karşı sabır: Dinin emirlerini yapmaya devam etmek sabır gerektirdiği gibi içki, kumar, faiz, rüşvet, zina, yalan, gıybet, iftira, zulüm, ihanet, hile ve çekişme gibi haramlardan korunabilmek için de sabır gerekir. Sabrederek dinî yasaklara riayet eden insan, Allah ve peygamberi-ne itaat etmiş ve sevap kazanmış olur.

11. Başarılı olabilmek için sabır: İnsanın; işinde, mesleğinde, sanatında, ticaretinde, tahsilinde ve her türlü çalışmasında başarılı olabilmesi için azimli ve sabırlı olması şarttır. Çünkü insan, başarıya ancak bu şekilde ulaşır. Başarı; çalışma, azim, sabır ve Allah'ın yardımı ile mümkün olur. *(Âl-i İmran, 3/159–160.)*

Sonuç olarak; insan hayır veya şer, nimet veya musibet ile imtihan edilir. Bu imtihanda başarılı olabilmenin ilk şartı sabırdır. İnsanın başarılı veya başarısız, huzurlu veya huzursuz oluşu sabredip etmemesi ile doğrudan ilgilidir. Allah'tan gelen musibetlere, kâfirlerin eza ve cefalarına, insanların kötülüklerine, eşlerin birbirlerine ve çocuklarına, hastalıklara, öfkelenmeye, savaş, cihat ve kötülük-lerle mücadeleye, nimetlerin şükrüne, Allah'a ibadet ve itaate, haram ve yasaklara karşı sabır gerekir.

Halime Karabulut

İlle de Roman Olsun Projesi

Din görevlileri, "Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun ayetlerindendir. Bunda, ilim sahipleri için elbette ibretler vardır." *(Rum, 30/22.)* ayetinden ibretler aldılar. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in: "Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem ise topraktandır." hadis-i şerifiyle anlattılar kardeşliği ve Hz. Ali (r.a.)'nin: "İnsanlar ya senin dinde kardeşin ya da hilkatte eşindir." sözünü kulaklarına küpe etti. Türkiye kültür mozaiği olan Mersin'i imar etmeye çalıştı din-diyanet gönüllüleri.

Ortak değerleri vurgulayarak, sosyal, kültürel ve etnik farklılıkların olmasının da birer zenginlik olduğunu halka anlatmalıydı hocalar.

Allah'ın ayetlerini anlatmalı ki; toplumdan dışlanan insanlar, ayrışmalar, çatışmalar olmasın. Hucurat suresi 13. ayetini bütün Mersin halkı hep birlikte okumalıydı: "Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkek ve bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler hâline koyduk ki birbirinizi tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır. Allah bilendir, haberdardır."

Bu ayeti yeniden okumakla açılmıştı basiretler. Aynı mahallede olmanın, evlerin, dükkânların yan yana olmasının insanların birbirlerini tanıması için yeterli olmadığını anlamıştı mahalle sakinleri. Çok yakın olan güzellikleri fark etmek için bazen Allah'ın ümmi bir kuluna ihtiyaç duyulur.

Mersin'de de mevcut güzellikleri ortaya çıkarmak için meşaleyi yakan ilk kişi Çeto Bey olur.

Roman kardeşlerinin duygularına tercüman olan Çeto'nun yakarışı, Kaymakam Bekir Atmaca ve ilçe müftüsü Bünyamin Akkoç'u hemen harekete geçirir. Talep Çeto'dan gelir de, toplumun sorumluluğunu yüklenen makamlar duyarsız kalır mı?

Çalışmalar hemen başlatılır. Düğün-taziye, bayramlar, kandiller, ziyaretler ve ziyafetler, bütün sevinçler ve hüzünler hep birlikte yaşanacaktı. Valilik, kaymakamlık, müftülük, diğer kamu kurumları ve Roman dernekleri halkın huzuru için, artık birlikte çalışacaklardı. Somut adımlar atmak gerekirdi kalıcı çözümler için ve "İl(led)e de Roman Olsun" projesi bir adımdı umuda atılan. Proje SODES tarafından da 80 bin TL ile desteklenince, Akdeniz İlçe Müftülüğü tarafından 2012-2014 yılları arasında uygulanmaya başlar. Bu projeyle dinî, sosyal, kültürel, sanatsal ve eğitim faaliyetleri profesyonel bir şekilde, kurumlar arası işbirliği hâlinde yürütülür.

Mersin İl Müftüsü Ali Melek, bu projenin uygulama gerekçesini şöyle anlatır: "Roman vatandaşlarımıza yönelik eğitim, kültür ve sanatsal faaliyetler gerçekleştirmek suretiyle bilgi ve kültür seviyelerinin artmasına katkı sağlamak, çeşitli etkinliklerle birlik-beraberliği kuvvetlendirmek, sosyal ve sanatsal, eğitimsel faaliyetlerle, karşılıklı ziyaret, komşuluk ve arkadaşlık bağlarını güçlendirmek istedik. Böylece Roman vatandaşlarımızın kapalı bir topluluk, gizemli bir kitle olarak görülmesinin önüne geçmek, kendilerine iş verilmeyen, güven duyulmayan bireyler olarak görme eğilimini bertaraf etmek istedik. Roman vatandaşlarımızın sosyal alanda yaşadıkları sıkıntıları toplum gündemine taşıyarak kamuoyu duyarlılığı oluşturmak istedik. Kısacası, Mersin ilinde Roman vatandaşlarımızın bulunmasının bir zenginlik olduğunu bütün halkımıza bu proje ile sunmayı amaçladık."

Proje kapsamında erkeklerin vakit geçirecekleri, sosyal tesis görevi görecek bir bina kiralanır. Burada ücreti proje tarafından karşılanmak üzere proje süresince tesisin işleyişine yardım edecek personel istihdam edilir. Proje kısmi zamanlı istihdamı sağlama yönüyle de önem arz eder. Beyaz eşya, oturma grubu, internet bağlantılı dizüstü bilgisayar alınır. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından müteşekkil bir kitaplık oluşturulur. Kütüphane bölümü aynı zamanda okuma salonu olarak hizmet verir ve gün boyu açık tutulur. Gençlerin tesise gelmelerini teşvik edici oyunların oynandığı tesiste bilardo oyunu için de alan ayrılır. Projeden faydalanan Roman vatandaşlar olunca müziksiz bir proje mümkün mü? Pek çok müzik aleti alınır. Erkek ve kadın olmak üzere iki ayrı ilahi grubu oluşturulur. "Akdeniz Müftülüğü İlahi Grubu" adı verilen ekip, Kutlu Doğum Haftası başta olmak üzere müftülüğün birçok programında sahne alır. İlçe Müftüsü Bünyamin Akkoç'un destek ve gayretleriyle 2013-2014 eğitim-öğretim yılında imam-hatip ortaokulu ve lisesine kaydı yapılan 12 öğrencinin masrafları da müftülük tarafından karşılanır.

Sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı Çetinkaya/Piri Reis Kur'an kursu, zamanla Roman kadın yaşam merkezi hâline gelir. Vaaz, sohbet, aile

ve dinî rehberlik, manevi destek, Kur'an öğretimi, okuma yazma kursları ve daha nicesi bu kurs binasında gerçekleştirilir. Sosyal etkinlikler ile ilim ve sanatın harmanlandığı projede 7'den 70'e herkesin katıldığı sinema, tiyatro, gezi, piknik, konferans ve benzeri etkinlikler olur. 100 kişinin katıldığı bir yemek ikramında, atmış yaşlarında bir teyze ilk defa lokantada yemek yediğini belirtir. Konya'ya

düzenlenen geziye katılanlardan bazıları, Mevlana türbesinde sakal-ı şerifi görünce çok duygulanır ve "kendimizi Ravza'da hissettik" diyerek duygularını ifade etmeye çalışırlar.

Romanların dinî eğitimlerini aldıkları ve ayrıca sosyal merkez görevi de gören tesisin erkeklere hizmet veren bölümünden sorumlu Necmi Nurbel, projenin başından sonuna kadar her faaliyetin içinde yer alır. Nurbel, projeden azami derecede faydalandığını şu cümlelerle ifade eder: "Bu proje Romanlar ile müftülüğün yakınlaşmasına ve kaynaşmasına, birbirimizi gerçek manada tanımamıza vesile oldu. Proje etkinlikleri ile ihtiyacımız olan birçok şey verilmeye çalışıldı. Özellikle birlikte okuyup değerlendirdiğimiz kitaplarla dinî konularda bilgi sahibi olduk ve sosyal etkinliklerle sevgimiz, sevincimiz arttı. Samimiyeti, kardeşliği tattık. Bu projede emeği geçen herkesten, maddi destek sağlayan devletimizden Allah razı olsun."

Projenin kadınlara hizmet verilen bölümünde görev alan ve projenin her aşamasında bulunan Hatice Pişkin: "Hanımlara yönelik yapılan seminerlere çok sayıda arkadaşımız katıldı. Bir ailede huzurun olabilmesi için gerekli olan bilgiler verildi. Ayrıca çok iyi vakit geçirdik. Bu süre içerisinde manevi yönden mesafe aldık. Sakalı Şerifin ziyareti bizi çok mutlu etti. Adeta bizleri Peygamber Efendimizle buluşturdu. Kendimi Medine'de Efendimizin kabrini ziyaret ediyor ve onunla konuşuyor gibi hissettim. Konya'ya yaptığımız gezi de tek kelimeyle harikaydı." diyerek memnuniyetini ifade eder.

İlime susamış, her vaaz ve sohbeti büyük bir iştiyakla dinleyen Tayyibe Avcı da: "Vaize ve Kur'an kursu öğreticilerinin sohbetlerinden çok istifade ettim. Farklı kurumlardan gelen konuşmacılardan da istifade ettim. Ama özellikle de, "Madde bağımlılığı" konusunda yapılan sunum benim, ailemin ve bizim gibi birçok kişinin hayatını değiştirdi." diyerek madde bağımlılığı konusundaki yardımlara duyulan ihtiyacı haykırır.

Projenin eğitim merkezi konumundaki Piri Reis Kur'an Kursunda görevli Ayhan Kaya: "Müziğe yatkınlıkları ve gırtlak yapıları nedeni ile Kur'an'ı çok güzel okuyorlar. Kur'an'a olan sevgilerine hep hayran kaldım. Gündelik işlerde çalışıp evin geçimini sağlamakla birlikte, umre parası biriktirenler bile var. Öğrencilerimizde çok ilerleme oldu. Projenin süresi bitse de, bu sevgi selini hiçbir şey durduramaz artık. Roman kızlarımızdan oluşan bir ilahi grubu kurduk. Kadınlara yönelik programlara katılan ilahi grubu, çello, ney ve def eşliğinde ilahiler söyleyerek programlara renk katıyorlar."

Allah'ın yarattığı bütün renkler güzeldir; siyah, beyaz, sarı, kızıl… Hepsi Allah'ın boyası ve O'nun eseridir. Bu hakikati anlattı din görevlileri. Ve dünyanın birçok rengini bağrına basan Mersin, "İlle de Roman Olsun" dediğinde daha da güzel olmuştu.

Din İşleri Yüksek Kurulundan

Kredi kartıyla kurban satın almak caiz midir?

Kurban kesmekle mükellef olan şahıs, satın alacağı hayvanın bedelini peşin olarak verebileceği gibi, vadeli veya taksitli olarak da verebilir. Bu bağlamda bedelin kredi kartıyla ödenmesi kurbanın sıhhatine engel teşkil etmez. Ancak kredi kartı borcunu, ödeme tarihinde ödemek ve gecikmeden kaynaklanan faizli işleme düşmemek gerekir.

Kredi kartı ile taksitli kurban alırken, taksit yapma karşılığında bankaya ilave bir ücret ödenmesi durumunda ise, kesilen kurban geçerli olmakla birlikte, faizli işlem sebebiyle ayrı bir günah söz konusu olur.

Kişi beslediği ve kurban olarak kesmeyi kararlaştırdığı bir hayvanın sütünden veya gücünden yararlanabilir mi?

Bir kimse, kendi evinde besleyip büyüttüğü bir hayvanı, kurban olarak keseceğine karar verse; bu hayvanın gücünden veya dişi ise sütünden yararlanabilir. Fakat kurban olarak alınan bir hayvanın kesim öncesinde sütünden ve yününden yararlanmak uygun değildir. Çünkü bu durumda hayvan satın alınmasından itibaren kurbanlık olarak belirlenmiş olmaktadır. Şayet böyle bir hayvandan yararlanılmışsa, yararlanma bedeli sadaka olarak verilmelidir.

Banka kredisiyle kurban kesilebilir mi?

Kurban kesmek, âkil, baliğ (akıllı, ergen), dinen zengin sayılacak kadar mal varlığına sahip ve mukim olan bir Müslüman'ın yerine getireceği mali bir ibadettir. İster nâmi (artıcı) olsun isterse nâmi olmasın temel ihtiyaçlarından ve borcundan başka 80.18 gr. altın veya bunun değerinde para veya eşyaya sahip olan kişi dinen zengindir. Dolayısıyla bu kişi Allah'ın kendisine bahşetmiş olduğu nimetlere şükran ifadesi ve Allah yolunda fedakârlığın nişanesi olarak kurban kesmelidir.

İster vacip olduğu için, isterse nafile olarak kurban kesen birisinin kurbanını peşin alabileceği gibi, borçlanarak satın alabilir. Bu, kurbanın sıhhatine engel teşkil etmez. Fakat kredi alması durumunda faiz ödeyecekse, faiz verme yasağını (*Bakara, 2/275-279; Müslim, Müsakât, 105-106; Ebu Davud, Büyû, 4.)* işlediği için günaha girmiş olur. Maddi durumu iyi olmayan kişinin böyle yöntemlere başvurması yerine kurban kesmemesi daha uygundur.

Ölü adına hac yapılabilir mi?

Üzerine hac farz olup da, bunu yerine getiremeden ölen kişi, vasiyet etmişse ve bıraktığı mirasın üçte biri bir kişinin hacca gidip gelmesine yetiyorsa, vasiyetinin yerine getirilmesi gerekir. Vasiyet etmemişse, varisleri isterlerse onun adına hac yapabilirler. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) hacca gitmeyi adayan ancak bunu gerçekleştiremeden ölen kimse için bu borcun yerine getirilmesini varislerine tavsiye etmiştir. *(Buhari, Cezaü's-sayd, 22; Nesai, Menasiku'l-Hac, 11.)*

Kura sistemi dışında hacca gidebilmek için farklı yöntemlere başvurmak caiz midir?

Hac, belli zamanlarda belli mekânlarda ve belli şekillerde yerine getirilen bir ibadettir. Bu ibadetin kabul edilmesinin şartları, haccedecek kişinin Müslüman, ergenlik çağına ulaşmış ve akıllı olması, hac mevsiminde Mekke'de bulunmasıdır. Bu şartları yerine getiren kimsenin hac ibadeti fıkhi

ölçüler dâhilinde şeklen geçerli olur. Ancak bu ibadete hazırlık ve uygulama süreçlerinde dinen haram sayılan işleri yapmak, kişinin günaha girmesine sebep olacağı gibi, yapacağı haccın sevap ve faziletinin yok olmasına yol açar.

Bu itibarla kura yöntemiyle hacca gidemeyenlerin, gereğini yapmayacakları hâlde değişik meslek vizeleri almaları, yalan beyan anlamına geleceğinden dinen caiz değildir. Allah'ın emrine uyarak hac ibadetini yerine getirmek ile yine onun koyduğu yalan söyleme yasağını çiğnemek İslam ahlakıyla bağdaşmayan açık bir çelişkidir.

Bayanların hac veya umrede âdet geciktirici ilaç kullanmaları caiz midir?

Bayanların, sağlıklarına zarar vermeyecekse adet geciktirici ilaç kullanmalarında dinen bir sakınca yoktur. Âdet zamanı geldiği hâlde ilaç kullandığı için kanaması olmayan kadınlar mescide girebilirler, tavaf yapabilirler. Sağlığa zararlı olması hâlinde, bu tür ilaçları kullanmayıp, tavaflarını temizlendikten sonra yapmaları uygun olur.

Mekke ve Medine'nin kutsallığına inanarak oralardan toprak veya taş getirmenin bir sakıncası var mıdır?

Mescid-i Haram, Meş'ar-i Haram, Arafat ile Mescid-i Nebevi başta olmak üzere Mekke ve Medine hac ile ilgili rükün ve şartların ifa edildiği yerler olması bakımından Müslümanların gönlünde belli bir kutsallığa sahiptir. Bu kutsallık o bölgelerin taşına, toprağına, bitkisine ve hayvanına değil; bizzat mekânların kendisine yöneliktir. Böyle olduğu içindir ki, haremin taşı ve toprağından hem harem bölgesinde hem de dışında yararlanmak caizdir. Hicaz'dan teberrük amacıyla toprak veya taş getirmenin herhangi bir dayanağı yoktur. Âlimlerin büyük çoğunluğu bunu doğru bulmamış, hatta bir kısmı bunun haram veya mekruh olduğunu bile söylemişlerdir.

Hacca giderken helallik almanın dinî hükmü nedir?

Dinimiz, kul haklarına çok önem vermiş ve inananların bu haklara karşı duyarlı ve saygılı olmalarını emretmiştir. Ayrıca kul hakkı ihlalinde, hakkı ihlal edilen affetmedikçe, kimse tarafından affedilemeyeceği de belirtilmiştir. Veda hutbesinde Hz. Peygamber (s.a.s.); "Ey insanlar, sizin kanlarınız, mallarınız, (ırzlarınız) kişilikleriniz rabbinize kavuşuncaya kadar birbirinize haramdır (dokunulmazdır)." *(Buhari, Hac, 132.)* buyurmuştur.

Rasulüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kimin yanında kardeşine ait haksız alınmış bir hak varsa, o haksızlıktan dolayı hak sahibiyle helalleşsin. Gerçek şu ki, kıyamette hiçbir altın ve hiçbir gümüş yoktur. Kardeşinin hakkı için kendi sevaplarından alınmadan evvel, dünyada onunla helalleşsin.

Ahirette zalimin o hakkı karşılayacak sevapları bulunmazsa, kardeşinin günahlarından alınır da o zalimin üzerine atılır." *(Buhari, Rikak, 48.)*

Hacca giden kişinin yolculuğa başlamazdan önce çevresindekilerle helalleşmesi, haccın adabındandır. Helalleşmeden hacca gitse; helalleşme haccın sıhhatinin şartlarından olmadığı için haccın geçerliliğine zararı olmaz.

Bir grup oluşturarak aralarında para toplayıp Hz. Peygamber adına kurban kesilebilir mi?

Dinimizde insanların bir grup oluşturarak aralarında para toplayıp Hz. Peygamber (s.a.s.) adına kurban kesmeleri şeklinde bir uygulama yoktur. Bunun, yapılması gereken bir ibadet gibi görülmesi doğru değildir. Çünkü Allah ve Rasulünden nakledilmeyen bir uygulamayı ibadet gibi telakki etmek ve ona dinîlik vasfı vermek bidattir. Her bidat de Hz. Peygamber (s.a.s.)'in nitelemesiyle dalalettir. *(Müslim, Cuma 44; Ebu Davud, Sünnet 6; Tirmizi, Mukaddime 16.)*

Hz. Ali'den rivayet edilen "Rasulüllah (s.a.s.) (sağlığında) kendi yerine bir kurban kesmemi vasiyet etti. İşte ben de onun yerine kurban kesiyorum." *(Ebu Davud, Dahaya, 2; Müsned, I, 107, 149.)* şeklindeki haber, bu uygulamaya delil olamaz. Çünkü Hz. Ali kurbanı kesme gerekçesi olarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kendisine bunu vasiyet etmesini göstermiştir. Dolayısıyla bu hadis, eğer vasiyeti yoksa ölü adına kurban kesileceğine delalet etmez.

İbrahim Arpacı

Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde İmam Hatip Liseleri

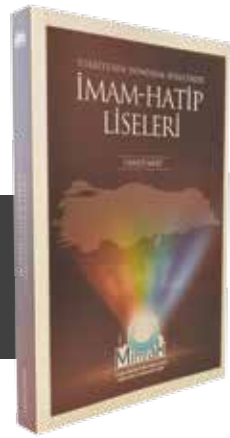

Onlar bu ülkenin mağdurları. Her dönemde horlandılar. Fakat bunun öfkesini taşımadılar. Bu Milletin kültür ve medeniyet genlerini tahrip edenlerin aksine, genleriyle oynanmış devletin bozulmuş mekanizmalarının ıslah ve tamirini üzerlerine aldılar. Devletin yeniden tanzimi onun mağdurlarına düşecekti.

Bu satırlar Diyanet İşleri Eski Başkan Yardımcılarından Hamdi Mert'in MİHVAK Yayınlarından çıkarmış olduğu "Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde İmam Hatip Liseleri" adlı kitabının arka kapağından bir alıntıdır. İfade ettiği sözün hülasasından da anlaşılacağı gibi yazar, Osmanlı'nın son dönemlerinden, günümüz Türkiye'sine gelinceye değin, ülkenin dinî yapısı ve bu dinî yapının geçirdiği süreçlere ışık tutacak bir çalışmaya imza atmış diyebiliriz. Hamdi Mert, 328 sayfayı bulan kitabında, Şer-i Evkaf Vekâletinden Diyanet İşleri Başkanlığına geçişle devam eden ve kitabının ana izleğini oluşturan imam hatip okullarının değişim ve dönüşüm sürecini değerlendiriyor. Bununla birlikte Türkiye tarihinin dinî ve sosyal hayatının şekillenmesinde önemli etkileri olmuş olan imam hatip okullarını tüm yönleriyle ele alıyor. İmam hatip okullarının başlangıçta ne için kurulduğu, fonksiyonun ne olması gerektiği ve gelinen süreçte ülke tarihinde nasıl bir işlevselliği üstlendiğini bilgi ve belgeleriyle ortaya koyuyor.

Kitabını yedi bölüm hâlinde sunan yazar, birinci bölüme Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile başlayıp, Türkiye'nin dinî ve siyasi tarihi üzerinden verdiği anekdotlarla devam ediyor. Yazar, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında sınırları çizilmeye çalışılan dinî yapının, dönemin siyaset ve din adamlarının ne tür bir sorumluluk aldıkları ve bu aktörlerin değişen dini yapıda ne şekilde bir rol üstlendikleri üzerine bazı tespitlerde bulunuyor. Zaman zaman ise imam hatip okullarının açılışına kadar gelinen süreçte önemli gördüğü hususları ortaya koyuyor.

Bu bölümde devamla, Şer-i Evkaf Vekâlet'inin kurulması ve daha sonra ilga edilmesi, vakıf mallarının diyanetten alınması ve Tevhit-i Tedrisat kanunun dinî hayata etkileri gibi bir takım başlıkları işliyor. Belirttiğimiz başlıklar altında Cumhuriyetin ilk yıllarında geçen bu sancılı süreci anlatan Mert; tek partili hükümetlerin cami algısından, Arapça ezanın yasaklanmasına kadar, Türkiye'nin dinî hayat tarihinde yer tutmuş pek çok konu hakkında bilgiler veriyor... Ayrıca yazar, kitabında yer verdiği bu zaman dilimine, "Dinî Hayatın Boşluğu Dönemi" ismini veriyor. Mert'in ifadelerinden bir nevi fetret devri diye anacağımız bir dönem yaşandığını söylemek abartı olmayacaktır. Bahusus buna rağmen bu dönemde din eğitimi adına hizmet eden gönül insanlarına ve yaptıkları kuran hizmetlerine atıfta bulunan yazar, Süleyman Hilmi Tunahan'dan, Gönenli Mehmet Efendi'ye, Mehmet Rüştü Âşık Kutlu'dan Nurettin Topçu'ya

ve daha birtakım hem ilmiye hem de fikir dünyasından insanları yaptıkları güzel işleri dile getirerek zapt ediyor.

Kitabının ikinci bölümünü 1950'den sonra ki döneme ayıran Hamdi Mert, imam hatip okullarının açılma sürecini ve o dönemin maarif vekili Tevfik İleri'nin bu okulların açılmasındaki rolünü irdeliyor. Türkiye'de öncelikle imam hatiplerin bölge okulu gibi yedi bölgede açıldığı, daha sonra o imam hatiplerin kısa sürede ortaya çıkardığı potansiyelin yadsınmaz bir başarıya ulaşmasından ötürü, diğer imam hatiplerin açılmasına da önayak olduğunu ifade eden yazar; eski ismi "Ankara İmam Hatip" şimdiki ismi, "Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi" olan bu okulu ve bunun gibi bazı okullardaki eğitim öğretim programına yer vererek; o okullarda hangi önemli şahsiyetlerin derslere girdiğini kayıtlara düşüyor.

İmam hatiplerin nasıl bir ülke denkleminde açıldığını anlayabilmek için belki de yazarın bu konuyla ilgili şu ifadelerine yer vermek gerekir: İmam hatip liselerinin açıldığı ve ülkemizin çok partili döneme geçtiği yıllarda sanki iki Türkiye vardı. Biri, yönünü tamamıyla Batı'ya dönmüş; kendi tarihî ve kültürel değerleriyle kavgalı, kendi kıymet hükümleri dışında başka değerler arayan bir Türkiye idi. Diğeri ise, köyünde veya kentinde, kendi çifti çubuğu ile meşgul, dışarıya kendini kapatmış, varlığını geleneksel değerleriyle sürdürmeye çalışan bir Türkiye idi. Bu iki Türkiye ekonomik imkânlar, ülke yönetimindeki etkinlik ve kimlik arayışı açısından birbirinden kopuk ve sanki birbirinden ayrı iki farklı dünya idi.

1960 darbe döneminden sonra imam hatiplerin zorlu bir kapanma süreci ile karşı karşıya kaldığı ve 10 yıl kadar sürecek olan bu sancılı süreçte bu okullara ilginin azalmadığı; şeklinde ifadelerin geçtiği kitapta yazar, mesela tüm bu baskılara rağmen Konya'da ikinci Yüksek İslam Enstitüsünün açılması gibi olumlu gelişmelerinde yaşandığını bizlere haber veriyor. Kitabın üçüncü bölümünü bu şekilde tamamlayan yazar, dördüncü bölümünde, imam hatip okullarının, açılan ilahiyat fakülteleri ile birlikte teşkilatlanma dönemine girdiğini, birtakım dernek faaliyetlerinin olduğu, diğer bir ifade ile imam hatip gençliğinin uyanış, fark ediş, dönemine girdiğini belirtiyor.

Yazar Hamdi Mert, kitabının dördüncü bölümünde imam hatip okullarının inişli çıkışlı yıllarını, o devirde meydana gelen tarihî vakıalar ile dile getiriyor ve siyasi gücün, imam hatip okulları ve dinin hayatın şekillenmesi noktasında ne kadar kilit rol oynadığını verdiği örneklerle gözler önüne seriyor. Devamla, belirli aralıklarla imam hatip ortaokulların kapatılması ve daha sonra tekrar açılması; kapanan fakültelerin mükerreren eğitim hayatına devam etmesi gibi birtakım sancılı süreçlere açıklık getiren Mert, âdeta imbikten su damıtırcasına olayları kronolojik bir sırayla okuyucunun önüne koyuyor.

Kitabının beşinci bölümüne "Dinî Kurumların Kaderi: İki Ateş Arasında Kalmaktı" başlığıyla başlayan yazar, özellikle belirli çevrelerin iktidarı etkilemek sureti ile birtakım sebeplerle Diyanet İşleri Başkanlığının yıpratılmaya çalışıldığı ve Başkanlığın tüm bu durum karşısında, "beynelmilel" bir durumda bırakıldığını belirtiyor. Fakat birtakım etkenlerin sonucu olarak, din derslerinin anayasa teminatı altına alınması, imam hatip liselerinin statülerinin korunması, yüksek İslam enstitülerinin, fakülteye dönüştürülmesi, Diyanet İşleri Başkanlığının yurt dışında teşkilatlanması gibi birçok gelişmenin de yine bu dönemde olduğunun altını çiziyor.

Altıncı bölümde 28 Şubat sürecini ele alan yazar, bu dönemle ilgili bazı tespit ve şahit olduğu mevzulardan bahisle, kendi zaviyesinden bir durum değerlendirmesinde bulunuyor.

Hamdi Mert, kitabının son bölümünde ise yazdığı kitabın hülasasını verir bir biçimde gerek bürokrasi hayatında, gerek yaptığı görevler, gerekse şahsi izlenimleri sonucu şahit olduğu durumlar nedeni ile eğitim öğretime dair bazı düşünce ve tespitlerini okuyucu ile paylaşarak kitabının satırlarına veda ediyor.

Yeni Yayınlarımız

Asr Sûresi Tefsiri

Aksekili Ahmed Hamdi

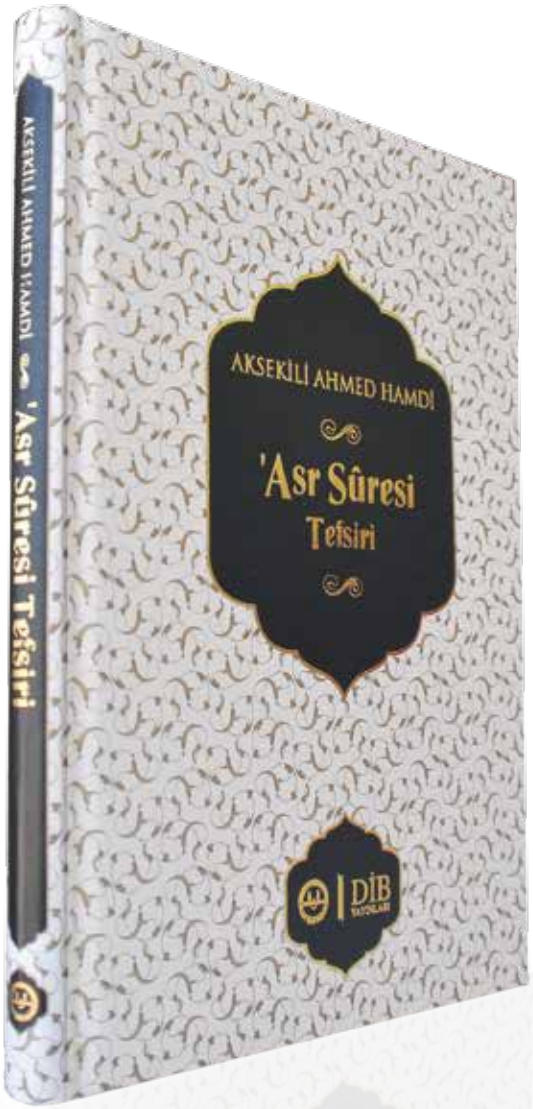

www.diyanet.gov.tr

"Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin: Ölümünden önce hayatının, meşguliyetinden önce boş zamanının, fakirliğinden önce zenginliğinin, ihtiyarlığından önce gençliğinin ve hastalığından önce sağlığının."

(Hâkim, Müstedrek, IV, 341.)

ISSN 1300-8471
9 771300 847008

FİYATI: 5 TL